İSTANBUL TİCARET
ÜNİVERSİTESİ

**DIŞ TİCARET ENSTİTÜSÜ**

**ULUSLARARASI TİCARET ANABİLİM DALI**

**ULUSLARARASI TİCARET YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

# SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ ULUSLARARASILAŞMA SÜREÇLERİ; BİR SİVİL TOPLUM KURULUŞUNUN İNCELENMESİ

Muhammed Talha BEKİROĞLU

200023127

İSTANBUL

2022

# ÖNSÖZ

Tez çalışmamda planlanmasında, araştırılmasında, yürütülmesinde ve oluşumunda ilgi ve desteğini esirgemeyen, engin bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım, yönlendirme ve bilgilendirmeleriyle çalışmamı bilimsel temeller ışığında şekillendiren sayın hocam Doç Dr. Gencay KARAKAYA'ya, jüri üyeleri Prof. Dr. Ömer ÖZKAN ve Doç. Dr. Yunus ÖZCAN'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ad SOYAD

Muhammed Talha BEKİROĞLU

# ÖZET

Küreselleşme kavramı ulusal ekonomilerin, kültürlerin ve sınırların içiçe geçmeye başladığı ve sosyal hayatın çok büyük bir kısmının küresel aktörler tarafınca şekillendirdiği hızlı bir dönüşüm süreci olarak değerlendirilebilmektedir. Günümüzde var olan sivil toplum kuruluşları (STK) küreselleşmenin politika üreten aktörlerinden birisi olmaktadır. Bununla birlikte STK'lar açısından gelişen iletişim olanakları özellikle kamuoyuna yol gösterilmesi konusunda oldukça önemli bir kanal haline gelmiştir. Sivil toplum, hızlı bir şekilde küreselleşen dünyaya ayak uyduran Türkiye'nin de yakın tarihinde oldukça önemli bir aktör olmaktadır. Dolayısıyla STK'ların hareket alanı giderek uluslararası bir nitelik kazanmaya başlamaktadır. Bu çalışmada küreselleşme sürecinde STK'ların durumu ve yükselişi incelenmektedir. Araştırma sonuçları, batılı anlayışta neoliberal yaklaşımların oluşması ile birlikte Uluslararası STK'ların faaliyetleri ve yönlendirme gücü hem ekonomik hem de siyasi anlamda oldukça artış göstermiştir. Küresel sivil toplum kavramı dünya çapında oldukça yaygın bir kullanım alanı bulmaktayken, Türkiye'de de özellikle son yıllarda devamlılığını sürdüren sivil toplum çalışmaları bu çerçeve ekseninde gelişmektedir. Küresel nitelikte etkinlik gösteren pek çok sivil toplum kuruluşu Türkiye'de faaliyetlerini sürdürmektedir. Dolayısıyla sivil toplum kuruluşlarının hareket alanı giderek uluslararası bir nitelik kazanmaya başlamaktadır. Bu çalışmada küreselleşme sürecinde Sivil Toplum Kuruluşlarının (STK) durumu ve yükselişine ilişkin çalışanların görüşleri incelenmektedir. Bu süreçlerin incelenmesi için Taşçı (2018) tarafından geliştirilen "uluslararasılaşmaya ilişkin akademisyen görüşleri ölçeği" kullanılmıştır. Ölçekteki "üniversite" ifadesi "STK", "akademisyen" ifadesi "çalışan" ve "öğrenci" ifadesi "gönüllü" olarak değiştirilmiştir. STK çalışanlarının sosyo-demografik özellikleri incelendikten sonra STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri Ölçeği ve alt boyutlarına yönelik tüm istatistiksel analizler IBM SPSS 25.0 programı ile yapılmıştır. STK çalışanlarının, STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri ve alt boyutları motivasyon/destek, katılım/uygulama, gerekçe ve politika/strateji, meslek durumuna, yabancı dil seviyesine göre istatistiki bakımdan anlamlı farklılaşmaktadır ($p<0,05$). STK çalışanlarının, STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri ve alt boyutları gerekçe ve katılım/uygulama cinsiyet ve kıdem durumuna göre istatistiki bakımdan anlamlı farklılaşmaktadır. STK çalışanlarının, STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri ve alt boyutları motivasyon/destek, gerekçe ve politika/strateji, medeni

duruma ve yurt dışı deneyimine göre istatistiki bakımdan anlamlı farklılaşmaktadır. STK çalışanlarının, STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri ve alt boyutu katılım/uygulama, yurt dışı deneyimine göre istatistiki bakımdan anlamlı farklılaşmaktadır. Genel olarak, Türk STK'larının başarılı bir şekilde uluslararasılaşması, hem hükümetten, iş dünyasından, toplumdan, uluslararası STK'lardan ve uluslararası kuruluşlardan destek, hem de STK'lar içinde karşılıklı öğrenme, değişim yoluyla işbirliği ve rekabet yoluyla gelişme yoluyla kendini geliştirmeyi gerektirir. Ancak o zaman Türk STK'larının uluslararası ilişkilerde önemli bir rol oynadığını ve Türkiye'nin yumuşak gücünün ilerlemesine katkıda bulunduğunu göreceğiz.

**Anahtar Kelimeler:** Küreselleşme, Uluslararasılaşma, Sivil Toplum Kuruluşları, Türkiye Sivil Toplum Kuruluşları

## ABSTRACT

The concept of globalization can be considered as a rapid transformation process in which national economies, cultures and borders are intertwined and a large part of social life shaped by global actors. Today, existing non-governmental organizations (NGOs) are one of the policy-producing actors of globalization. However, communication opportunities for NGOs have become a very important channel in particular to guide the public. Civil society is a very important actor in the near future of Turkey, which keeps pace with the rapidly globalizing world. Therefore, the movement area of NGOs is increasingly starting to gain an international quality. In this study, the situation and rise of NGOs in the globalization process are examined. With the formation of neoliberal approaches in the Western understanding, the activities and orientation of international NGOs have increased considerably both economically and politically. While the concept of global civil society has a wide range of use worldwide, civil society studies, which have been continuing its continuity in recent years, are developing in this framework. Many non-governmental organizations, which operate globally, continue their activities in Turkey. Therefore, movement area of non-governmental organizations is increasingly becoming an international quality. In this study, the opinions of employees regarding the status and rise of non-governmental organizations (NGOs) in the globalization process are examined. In order to examine these processes, the Taş Academician Opinions Scale on Internationalization developed by Taşçı (2018) was used. The expression “university” on the scale was changed to “NGO”, “academician” and “student” expression was changed to “volunteer”. After examining the socio-demographic characteristics of the NGO employees, all statistical analyzes for NGOs' Opinions Scale and sub-dimensions were made with IBM SPSS 25.0 program. Motivation/support, participation/practice, justification and policy/strategy, occupational status and foreign language level differ significantly different ($p < 0.05$). The employees' views and sub-dimensions of NGO employees, NGOs on internationalization and sub-dimensions are status significantly differentiated according to the gender and seniority status. Motivation/support, justification and policy/strategy of NGO employees, NGOs 'employees' views and sub-dimensions on internationalization, are status significantly differentiated according to civilized and international experience. Participation/application of NGO employees, NGOs' employee views on internationalization and sub-dimensional participation/implementation differs from statistically significant differences according

to their overseas experience. In general, the successful internationalization of Turkish NGOs requires both the support from the government, the business world, the society, the international NGOs and the international organizations, as well as to develop itself through development through mutual learning within NGOs, cooperation and development through change and competition. Only then will we see that Turkish NGOs play an important role in international relations and contribute to the progress of Turkey's soft power.

**Keywords:** Globalization, Internationalization, Non-Governmental Organizations, Turkish Non-Governmental Organizations

**İÇİNDEKİLER**

**ÖNSÖZ** ..... **İİ**

**ÖZET** ..... **İİİ**

**ABSTRACT** ..... **V**

**İÇİNDEKİLER** ..... **Vİİ**

**TABLOLAR LİSTESİ** ..... **X**

**ŞEKİLLER LİSTESİ** ..... **Xİ**

**GİRİŞ** ..... **1**

**1. ULUSLARARASILAŞMAYA İLİŞKİN KAVRAMSAL ÇERÇEVE** ..... **3**

**1.1. ULUSLARARASILAŞMA TANIMI** ..... 3

**1.2. ULUSLARARASILAŞMANIN NEDENLERİ VE AŞAMALARI** ..... 3

1.2.1. ULUSLARARASILAŞMA NEDENLERİ ..... 3

1.2.2. ULUSLARARASILAŞMA AŞAMALARI ..... 5

**1.3. ULUSLARARASILAŞMA SÜRECİ TEORİLERİ** ..... 7

1.3.1. EKONOMİK YAKLAŞIM ..... 7

1.3.1.1. MONOPOLCÜ ÜSTÜNLÜK TEORİSİ ..... 7

1.3.1.2. ÜRÜN YAŞAM DÖNGÜSÜ TEORİSİ ..... 8

1.3.1.3. İŞLEM MALİYETİ TEORİSİ ..... 8

1.3.1.4. İÇSELLEŞTİRME TEORİSİ ..... 9

1.3.1.5. EKLEKTİK TEORİ ..... 9

1.3.1.6. KAYNAK TEMELLİ TEORİ ..... 10

1.3.2. DAVRANIŞSAL YAKLAŞIM ..... 11

1.3.2.1. UPPSALA TEORİSİ ..... 11

1.3.2.2. YENİLİK BAĞLANTILI TEORİLER ..... 12

1.3.2.3. AĞ TEORİSİ ..... 15

**1.4. ULUSLARARASILAŞMA SÜRECİNDE AĞLAR** ..... 16

1.4.1. ULUSLARARASILAŞMA SÜRECİNDE AĞLARIN ÖNEMİ VE YARARLARI ..... 16

1.4.2. ULUSLARARASILAŞMA SÜRECİNDE İLİŞKİ TÜRLERİ ..... 18

**1.5. ULUSLARARASILAŞMA SÜRECİNDE BİLGİ** ..... 19

1.5.1. ULUSLARARASILAŞMA SÜRECİNDE BİLGİNİN ÖNEMİ ..... 19

1.5.2. ULUSLARARASILAŞMA SÜRECİNDE BİLGİ TÜRLERİ ..... 20

**2. SİVİL TOPLUM KURULUŞ KAVRAMI** ..... **20**

**2.1. STK'LARIN TANIMI VE ÖZELLİKLERİ** ..... 21
2.1.1. SİVİL TOPLUMUN TANIMI ..... 22
2.1.2. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ ÖZELLİKLERİ ..... 23
2.1.3. STK'LARIN NİTEL ÖZELLİKLERİ ..... 24
2.1.3.1. STK'LARIN NİCEL ÖZELLİKLERİ ..... 25
**2.2. SİVİL TOPLUM ÜZERİNE YAPILAN ELEŞTİRİLER** ..... 27
**2.3. STK'LARIN TARİHSEL GELİŞİMİ** ..... 29
2.3.1. ANTİK YUNANDA VE ORTAÇAĞ AVRUPASINDA SİVİL TOPLUM KAVRAMI ..... 29
2.3.2. AYDINLANMA SÜRECİNDE SİVİL TOPLUM KAVRAMININ GELİŞİMİ ..... 30
2.3.3. İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI SONRASI SÜREÇTE STK'LARIN GELİŞİMİ ..... 31
2.3.4. 1990'LARDA SOĞUK SAVAŞ SONRASINDA KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE STK'LARIN YÜKSELİŞİ ..... 32
**2.4. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ YÜKSELİŞ NEDENLERİ** ..... 32
**3. ULUSLARARASILAŞMA SÜRECİNDE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ ROLÜ ..... 33**
**3.1. BİLGİ ELDE ETME ROLÜ** ..... 34
3.1.1. ULUSLARARASILAŞMA BİLGİSİ ELDE ETME ROLÜ ..... 34
3.1.2. İŞ BİLGİSİ ELDE ETME ROLÜ ..... 35
3.1.3. DIŞ KURUMSAL BİLGİ ELDE ETME ROLÜ ..... 35
**3.2. EĞİTİM VE DANIŞMANLIK ROLÜ** ..... 36
**3.3. İLETİŞİM VE GÜVEN TEMELLİ AĞ BAĞLANTILARI OLUŞTURMA ROLÜ** ..... 37
3.3.1. İLETİŞİM ..... 38
3.3.2. GÜVEN TEMELLİ AĞ BAĞLANTILARI OLUŞTURMA ..... 38
3.3.3. AĞLARDA STK İLİŞKİLERİ TÜRLERİ ..... 39
3.3.3.1. İNFORMAL İLİŞKİLER ..... 39
3.3.3.2. FORMAL İLİŞKİLER ..... 40
3.3.3.3. ARACI İLİŞKİLER ..... 40
**3.4. YENİLİKÇİLİK ROLÜ** ..... 41
**3.5. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR** ..... 41
**4. MATERYAL VE METOD ..... 51**
**4.1. Araştırmanın Amacı** ..... 51

**4.2. Verilerin Toplanması** ..... 52
**4.3. Evren ve Örneklem** ..... 52
**4.4. Araştırmanın Sorusu ve Hipotezleri** ..... 53
**4.5. Verilerin Analizi** ..... 54
**4.6. Güvenirlilik Analizi** ..... 55
**4.7. Bulgular** ..... 56
4.7.1. DEMOGRAFIK BULGULARA İLIŞKIN DEĞERLENDIRME ..... 56
4.7.2. DEĞIŞKENLERE YÖNELIK BETIMSEL ANALIZI SONUÇLARI ..... 58
4.7.3. FARK TESTLERI ..... 59
**5. TARTIŞMA VE SONUÇ ..... 70**
**KAYNAKÇA ..... 77**
**EK 1. KATILIMCILAR ÜZERİNDE UYGULANAN ANKET FORMU ..... 89**

## TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1.1. Yenilik Bağlantılı Teoriler……..

Tablo 2.1. STK'ların Nitel ve Nicel Özellikleri…….

Tablo 4.1. Çarpıklık ve Basıklık Değerleri……..

Tablo 4.2. Güvenilirlik Analizi Bulguları…….

Tablo 4.3. STK çalışanlarının Sosyo-Demografik Dağılımları……..

Tablo 4.4. Değişkenlere Yönelik Betimsel Analizi Sonuçları…….

Tablo 4.5.Cinsiyet **Değişkenine** Göre STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri Ölçeği ve Alt Boyutlarından Elde Edilen Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması……..

Tablo 4.6.Medeni Durum Değişkenine Göre STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri Ölçeği ve Alt Boyutlarından Elde Edilen Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Tablo 4.7.Yaş **Değişkenine** Göre STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri Ölçeği ve Alt Boyutlarından Elde Edilen Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması……

Tablo 4.8. Kıdem **Değişkenine** Göre STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri Ölçeği ve Alt Boyutlarından Elde Edilen Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması……..

Tablo 4.9. Meslek Ünvanı **Değişkenine** Göre STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri Ölçeği ve Alt Boyutlarından Elde Edilen Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması…….

Tablo 4.10. Yurt Dışı Deneyimi **Değişkenine** Göre STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri Ölçeği ve Alt Boyutlarından Elde Edilen Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması……

Tablo 4.11. Yabancı Dil Seviyesi **Değişkenine** Göre STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri Ölçeği ve Alt Boyutlarından Elde Edilen Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması……..

Tablo 4.121. Hipotez Değerlendirmesi (Fark Testleri)……

# ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1. Toplumun Sivil Topluma Kuruluşlarına Yönelik Eleştirileri…….

Şekil 3.1. Mutlak yoksulluk dağılımı……..

# GİRİŞ

Geçtiğimiz 20 yıl zarfında meydana gelen siyasi ve toplumsal değişiklikler sebebiyle küreselleşmenin yarattığı etkiler, Türkiye'de bulunan sivil toplum kuruluşlarının uluslararası alanlarda çalışmalar ortaya koymasına yol açmıştır. Yaşanan tüm süreçlerden Türkiye'de bulunan sivil toplum kuruluşları da direkt olarak etkilenmiş, ticari ve siyasi bağların etkisi ile kurumsallaşma doğrultusunda uluslararası bir yapıya bürünmeye başlamışlardır. Sivil toplum, kavramsal olarak değerlendirildiğinde devlet denetimi dışında yer alan ve belli bir seviyede siyasi nitelik içeren bir alana denk düşmektedir. Özünde toplumsal sorunların çözülmesine yönelik bir tartışma alanı olan örgütsel etkinlikler, tartışmaların hayata geçirildiği bir alan olmaktadır. Sivil toplum örgütleri belli başlı toplumsal problemlere çözüm üretilmesini ve belli değerlerin korunmasını amaçlayan örgütsel etkinlikler olmaktadır. Farklı bir ifadeyle ortaya koyulması gerekirse günümüzde sendikalar, işveren kuruluşları, çeşitli dernekler, profesyonel federasyonlar, birlikler, yerel birlikler, kooperatifler ve odalar gibi kuruluşlar sivil toplum kuruluşları olarak kabul edilmektedir.

Özellikle son yıllarda hem uluslararası hem de ulusal anlamda gerçekleşen değişimi meydana getiren sivil toplum olgusu kültürden siyasete, ekonomiden toplumsal hayata çok geniş bir yayılma alanına erişmiştir. Bu açıdan hem uluslararası hem de ulusal alanda meydana gelen sosyal ve siyasi olayların çok daha iyi bir şekilde analiz edilebilmesi için devlet dışı sosyal organizasyonlar şeklinde ifade edilen sivil örgütlenmelerin meydana gelmesi de kaçınılmazdır.

Küreselleşme kavramı ulusal ekonomilerin, kültürlerin ve sınırların içiçe geçmeye başladığı ve sosyal hayatın çok büyük bir kısmının küresel aktörler tarafınca şekillendirdiği hızlı bir dönüşüm süreci olarak değerlendirilebilir. Günümüzde var olan sivil toplum kuruluşları küreselleşmenin politika üreten aktörlerinden birisi olmaktadır. Bununla birlikte sivil toplum kuruluşları için gelişen iletişim olanakları özellikle kamuoyuna yol gösterilmesi konusunda oldukça önemli bir kanal haline gelmiştir. Ancak burada sivil toplum kuruluşlarının ulusal alandan uluslararası alana geçişinin çok daha

eski tarihlere dayandığı söylenebilir. 19. yüzyılın ortalarına kadar uzanan bu süreç 20. yüzyıl boyunca da devamlılığını sürdürmüş ve bahsi geçen küreselleşme sivil toplum kuruluşlarının önemini büyük ölçüde artırmaya devam etmiştir.

İçinde bulunduğumuz dönemde ise küreselleşmenin birinci aktörlerinden biri sivil toplum kuruluşları olarak kabul edilmektedir. Çünkü ülkeler sorunları kendi içinde ve kendi olanaklarıyla çözememektedir. Ülkelerin siyasi anlamda yaşadığı bu dengesizliğin çözülebilmesi için kurulan sivil toplum kuruluşları kalkınma yardımları, sürdürülebilir kalkınma alanları ve insani konular hakkında önemli girişimler göstermiştir. Sivil toplum kuruluşlarının gerçekleştirdiği etki alanının ulusal düzeyden uluslararası düzeye taşındığı görülmektedir.

21. yüzyılın başından itibaren Türkiye'nin yaşadığı demokratikleşme ve modernleşme sürecinin hızlı bir şekilde yaşanması beraberinde çeşitli siyasi ve toplumsal değişimleri getirmiştir. Yaşanan bu gelişmeler ışığında siyasi ve ekonomik anlamda meydana gelen örgütsel hareketlerle birlikte sivil toplum kuruluşları çözüm odaklı bir şekilde işlemeye başlamıştır. Yaşanan tüm bu gelişmeler yalnızca ulusal ölçekte olmamakta aynı zamanda küresel ölçekte de yankı getirmektedir. Küresel sivil toplum kavramı tüm dünya çapında oldukça yaygın bir kullanım alanı bulmaktayken, Türkiye'de de özellikle son yıllarda devamlılığını sürdüren sivil toplum çalışmaları bu çerçeve ekseninde gelişmektedir. Küresel nitelikte etkinlik gösteren pek çok sivil toplum kuruluşunun Türkiye'de faaliyetlerini sürdürdüğü söylenebilir. Sivil toplum, hızlı bir şekilde küreselleşen dünyaya ayak uyduran Türkiye'nin de yakın tarihinde oldukça önemli bir aktör olmaktadır. Dolayısıyla sivil toplum kuruluşlarının hareket alanı giderek uluslararası bir nitelik sergilemeye başlamaktadır.

Bu çalışmada küreselleşme sürecinde Sivil Toplum Kuruluşlarının (STK) durumu ve yükselişine ilişkin çalışanların görüşleri incelenmektedir. Tezin birinci bölümünde uluslararasılaşmaya ilişkin kavramsal çerçeve detaylı şekilde anlatılmıştır. İkinci bölümde sivil toplum kuruluş kavramı ve detayları incelenmiştir. Üçüncü bölümde uluslararasılaşma sürecinde sivil toplum kuruluşlarının rolü ele alınmıştır. Dördüncü bölümde materyal, metot ve bulgular yer almıştır. Beşinci ve son bölümde tartışma ve sonuç yer almıştır.

# 1. ULUSLARARASILAŞMAYA İLİŞKİN KAVRAMSAL ÇERÇEVE

## 1.1.ULUSLARARASILAŞMA TANIMI

Uluslararasılaştırma kavramı bir işletmenin kendi ulusunun sınırları dışında etkinlik göstermesi ile alakalı olan bir kavram olmaktadır. İşletmeler, uluslararası olarak değerlendirilen pazarda yer almaya başladığı zaman uluslararası bir nitelik kazanmış sayılmaktadır. İhracat yoluyla ya da direkt olarak yatırım şeklinde de gerçekleşebilen bu uluslararasılaşma durumu literatürde ihracat aşamasında olmak olarak değerlendirilmektedir (Avcı, 2007: 15).

Uluslararasılaşma kavramının en genelinde, işletmelerin yurtdışına açılması anlamı yer almaktadır. Dolayısıyla burada ilk aşamanın ihracatla başladığı düşünülebilir. Konuyla ilgili kavramsal altyapı değerlendirildiğinde ise işletmelerin ihracata yönelmesi ile birlikte gerçekleşen ihracat davranışı içerisinde önemli bir fonksiyon olarak ele alındığı görülmektedir. Burada her ne kadar ihracatı teşvik eden faktörlerin uluslararasılaştırma sürecinin devamlılığı anlamında önemli bir görevi bulunsa da, ihracata yönelme durumunda engelleyici niteliğe sahip unsurların da var olduğu göz önünde tutulmalıdır. Küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin özellikle dikkat etmesi gereken bu durum, bu tarz işletmelerin uluslararası pazara açılmasındaki önemli engellerden en önemlisinin yabancı dil ve yabancı pazarı tanımama gibi faktörler olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda finansal yetersizlik, yabancı müşterilerle kurulan iletişimde eksik kalma ve yasal sistemlere adaptasyon gibi konular firmaların uluslararası pazara açılmasındaki önemli engeller arasında bulunmaktadır (Altıntaş ve Özdemir, 2006: 184).

## 1.2.ULUSLARARASILAŞMANIN NEDENLERİ VE AŞAMALARI

### 1.2.1. ULUSLARARASILAŞMA NEDENLERİ

Küreselleşme ile beraber firmalarda sermaye akımının hızlanması, dünyada var olan pazarın farklı bir şekilde bilinmesi, iletişimde yaşanan değişimler yalnızca büyümeyi amaçlayan firmalar için değil aynı zamanda varlığını koruyabilmek ve rekabet ortamında varolabilmek için işletmelerin uluslararasılaşmaya yönelmesine neden olmaktadır. İşletmeleri bu yönelmeyeteb farklı faktörler bulunmaktadır. İşletmelerin bahsi geçen

faktörlerin birini veya daha fazlasını dikkate almak suretiyle uluslararasılaştığı bilinmektedir (Gödekmerdan, 2012: 7). Czinkota ve arkadaşları (2004) gerçekleştirdiği araştırmasında uluslararasılaştırma sebeplerini, uluslararasılaşmaya başlangıcı özendiren çekici sebepler ve uluslararasılaşmayı zorlaştıran itici sebepler olarak ikiye ayırmaktadır. Araştırmacıya göre uluslararasılaşma sebeplerini artıran ülkenin itici faktörleri olmakla birlikte ev sahibi ülkenin de çekici faktörleri olmaktadır. Aynı zamanda araştırmacı çevresel faktörler ve ekonomik faktörler olarak da farklı bir sınıflandırma yapmaktadır (Öztürk, 2014: 31). Uluslararasılaşma fikrine sahip olan ülkenin itici faktörleri, var olan işletmelerin kendi bünyelerinde ve etkinlikte bulundukları çevreden kaynaklanan faktörleri olmaktadır. Bahsi geçen faktörler genellikle iç piyasa koşullarının yetersizliğinden ileri gelmekte beraber, üretilmekte olan malın uluslararası bir niteliğe sahip olması ve ücretlerin, vergi maliyetlerin ve sosyal hakların artırılması da işletmelerin uluslararasılaşmasına sebep olan itici faktörler arasında sayılabilir. Aynı zamanda ülkelerin ekonomik, hukuki ve siyasi yapılarından kaynaklanan olumsuzluklar da yine itici faktörler arasında değerlendirilmektedir (Akben, 2014: 17; Öztürk, 2014: 32). Ev sahibi olan ülkenin sahip olduğu çekici faktörler ise dışsal sebepler olarak değerlendirilebilir. İşletmelerin içinde bulunduğu çevrenin genel yapısından kaynaklanmakta olan zorluklardan değil daha çok etkinlik göstermeyi planladığı yeni çerçevede karşılaşabileceği zorluklarla alakalı olmaktadır. Çekici faktörler genellikle ihracat kolaylıkları ve ithalat kotaları olmakla birlikte çok daha geniş bir pazar hâkimiyeti, işgücünün ucuz olması ve kamu otoritesinin sağladığı vergi istisnaları, teşvikler ve muafiyetler gibi kolaylıklardır (Haliloviç, 2017: 26-27). Çevresel sebepler genellikle işletmelere uluslararasılaşma konusunda gerekli ortamı hazırlayan etkenler olarak varsayılabilir. Bunlar çeşitli uluslararası anlaşmalar ve uluslararası kuruluşların sağladığı kolaylıklar ve beraberinde gelen siyasi sebeplerdir (Öztürk, 2014: 33-34).

Mutlu (2008) yapmış olduğu araştırmasında firmaların uluslararasılaşmasının temelinde yatan faktörlerden en önemlisiniz rekabet ortamı olduğunu ifade etmektedir. Yoğun rekabet ortamı ve işletmelerin çok daha fazla kar elde edebilme amacıyla gerçekleştirdiği motivasyonlarının yanı sıra, içinde bulunulan pazarda hayatta kalabilmek ve varlığını sürdürebilmek için de uluslararasılaşmaya yönlendikleri bilinmektedir (Akben, 2014: 17).

Lewitt (1983), ortaya koyduğu bir çalışmasında teknolojide meydana gelen olağanüstü gelişmelerin özellikle daha gelişmiş ülkelerin tüketim alışkanlıklarını ve hayat tarzını

etkilediği aynı zamanda bu hayat tarzı ve tüketim alışkanlıklarını dünyadaki bütün ülkelere empoze ettiğini ifade etmiştir. Buna bağlı bir şekilde bahsi geçen ülkelerde yaşayan insanların tüketim ihtiyaçlarını yeniden şekillendirerek yeni bir pazar imkânı yarattığı söylemek mümkündür. Araştırmacıya göre standart bir şekilde ortaya koyulan tüketim malları için global anlamda çok daha geniş bir pazar ortaya çıkmıştır. Günümüzde uluslararası ve ulusal farklılıklar neredeyse tamamıyla ortadan kalkmakta ve bir firmanın modası geçen ürünleri yalnızca az gelişmiş ülkelere sunduğu günlerin geride kalmamtadır. Tüm pazarlar küreselleşme etkisi ile kendini geliştirmekte ve firmaların tüm dünyada var olabileceği çok geniş bir pazar ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla bu noktada firmaların hayatta kalma isteği doğrultusunda ortaya çıkan, çeşitli trendlere ayak uydurma gerekliliği yani uluslararasılaşma zorunluluğu öne çıkmaktadır (Lewit 1983'den akt, Avcı, 2007: 15).

Dünya çapında var olan işletmelere bakıldığında bu işletmelerin çoğunun yurtdışına açılma amacıyla uluslararasılaşma konusunda çeşitli girişimler içerisinde bulunduğunu söylemek mümkündür. İşletmelerin temel kuruluş sebepleri varlığını devam ettirebilme, istihdamı katkıda bulunabilme ve kar elde edebilmedir. Uluslararası piyasalar ise firmaların varlığını devam ettirebilmek ve kar elde edebilmek için oldukça uygun piyasalar olmaktadır. Bu perspektiften uluslararasılaşmanın sebepleri değerlendirilirse, ilk olarak dış piyasada kullanılan kapasitenin daha geniş olması ifade edilebilir. Sonrasında işletmelerin kârlılık oranının ulusal pazarlardan daha yüksek olması, iç koşullarda meydana gelen rekabet baskısından kurtulabilme isteği, yerel pazarların doyuma ulaşması ve bu sebeple yabancı pazara açılma gerekliliği gibi sebepler uluslararasılaşmanın sebepleri arasında varsayılabilir (KOBİ, 2020).

### 1.2.2. ULUSLARARASILAŞMA AŞAMALARI

Ulusal işletmeler uluslararası bir işletme halini alırken birbirinden farklı olan ancak birbiriyle bütünleşik bir şekilde sürdürülen çeşitli aşamalardan geçmektedir. Bahsi geçen tüm aşamalar süre anlamında bütün işletmeler için farklı şekilde seyretmektedir. İlk olarak değerlendirilen ihracat aşaması çoğunlukla işletmenin dış piyasalarda tanıştığı ilk adımı ifade etmektedir. İşletmelerin kendi sınırlarının ötesinde gerçekleştirdiği faaliyetlere devam edebilmesi için başlıca iki sebep bulunmaktadır. Bu sebeplerden birisi

yerel kaynaklardan çok daha ucuz bir şekilde girdi elde edebilme isteği, diğeri ise yerel faaliyetler yapma neticesinde elde edilmiş olan üretimin dış pazarlara satılması amacı olmaktadır. Genel perspektiften değerlendirildiğinde dolaylı veya dolaysız şekilde ihracat yapıldığı söylenebilir. Her iki durumun gerçekleştiği planlarda da uluslararasılaşmanın ilk adımı atılmaya başlanmıştır (Avcı, 2007: 50).

Uluslararasılaşmanın ikinci adımı, doğrudan satış ve pazarlama aşaması olmaktadır. İhracatla birlikte dış pazara girmiş olan firmalar ikinci aşama olarak dış ülkelerde satış ya da pazarlama birimleri açarak üretmiş oldukları ürünleri pazarlayacak işletmelerle çeşitli projeler yapma yolunu tercih etmektedir (KOBİ, 2020: Avcı, 2007: 50).

Uluslararasılaşmanın bir sonraki aşaması dışarda ortak üretim aşaması olarak ifade edilebilir. Dış bir bütçe ile ortak bir üretime başlamakla, firmaların uluslararasılaşma sürecinde çok etkili bir adım attıkları görülmektedir. Bu sayede üretim sürecinin büyük bir kısmı ev sahibi ülkeden bahsi geçen yabancı ülkeye transfer edilmektedir. Dışarıda ortak bir şekilde üretim yapan işletme genel olarak bilgi ve teknoloji transferini gerçekleştirmek durumunda kalmaktadır (KOBİ, 2020: Avcı, 2007: 51).

Uluslararasılaşmanın belkide en önemli adımı olarak varsayılan ortak yatırım aşaması pek çok değişken ile işletmenin karar mekanizmasını etkilemektedir. Ölçek ekonomisi, üretim sürecinin esnekliği ve tecrübe faktörü gibi etkenler dış yatırımın niteliğini büyük ölçüde etkileyen faktörler arasında yer almaktadır. Dış ülkede ortak yatırıma geçiş yapan bir firmanın çok uluslu olma yolunda oldukça önemli bir adım attığı söylenebilir. Sonrasında gelen dışarda doğrudan üretim aşaması ise daha önceden ortak yatırımlarla girilen uluslararası işletmelerin, şartların olgunlaşmasıyla tercih ettiği bir aşama olmaktadır (KOBİ, 2020: Avcı, 2007: 51).

Uluslararasılaşmanın son adımı olan küresel entegrasyon aşaması ise özellikle uluslararası işletmelerin küresel işletmeye dönüşmesi olarak adlandırılabilecek bir adımı ifade etmektedir. Bu aşamada iç ve dış etkinliklerin tamamıyla entegre bir şekilde yürütüldüğü ve bütünleştiği bir aşama yaşanmaktadır (KOBİ, 2020: Avcı, 2007: 51).

## 1.3.ULUSLARARARASILAŞMA SÜRECİ TEORİLERİ

### 1.3.1. EKONOMİK YAKLAŞIM

Ekonomik yaklaşım işletmenin ve pazarın analiz edilmesi ile birlikte işletme için optimum uluslararasılaşma yönteminin belirlenmesini ifade etmektedir. Bununla birlikte ekonomik yaklaşımlar dâhilinde incelenmekte olan monopolcü üstünlük teorisi, ürün yaşam döngüsü teorisi, eklektik teori, içselleştirme teorisi ve işlem maliyeti teorisi oldukça önemli teoriler olmaktadır. bu teoriler işletmelerin uluslararası alanda varlığını sürdürebilmesi için oldukça önemli stratejileri ifade etmektedir (Çavuşgil ve ark., 2008:111).

#### 1.3.1.1. MONOPOLCÜ ÜSTÜNLÜK TEORİSİ

Ekonomik yaklaşımlardan ilki olarak değerlendirilen monopolcü üstünlük teorisi işletmenin kendi perspektifinden bakıldığında, uluslararası pazarda kendine has avantajlardan yararlanabilmesi için uluslararasılaşmanın ne ölçüde gerekli olduğunu ifade etmektedir (Datta ve ark., 2002: 87).

Bahsi geçen teori uluslararasılaşma stratejisi şeklinde doğrudan yabancı yatırım kullanmakta olan işletmelerin belirli kaynakları ve yetenekleri kontrol edebilme gücüne sahip olduğunu ifade etmektedir. Bu gücün meydana getirdiği avantajlar ise pazar içerisinde rekabet avantajı oluşturarak daha karlı bir firma yapısı meydana getirmeye olanak sağlamaktadır. Bu teorinin başarılı olabilmesi için ortaya koyduğu temel varsayımı pek çok işletmenin dış pazarda tekelci avantaja sahip olabilmesinden ileri gelmektedir. Bununla birlikte işletme firmanın temel yapısını içselleştirerek bu avantajları elinde tutma zorunluluğu gürmektedir. Bahsi geçen avantajlar firmanın yalnızca üretim yapmasındansa, rakipleri tarafından kolaylıkla kullanılamayan avantajları ifade etmektedir (Çavuşgil ve ark., 2008: 112). Firmalar monopolistik bir üstünlüğe sahip olup bunu farkına vardığında içinde bulundukları ülkeden farklı bir ülkede tam sahipliği sürdürebilecek bir şekilde direkt yatırımlar gerçekleştirmektedir (Ulaş, 2009: 40).

### 1.3.1.2. ÜRÜN YAŞAM DÖNGÜSÜ TEORİSİ

1966 yılında Vernon'un ileri sürdüğü ürün yaşam döngüsü teorisi, bir ürünün yaşam döngüsü içerisinde var olduğu aşamaya bağlı bir şekilde uluslararasılaşmasıyla birlikte, dış pazara teknoloji transferi gerçekleştirerek ürünün yaşam döngüsünün daha uzun bir hale getirilebileceğini öne sürmektedir (Demirci ve Aydemir, 2008: 87). Uluslararası ürün yaşam döngüsü teorisi bir sektörün zaman içerisinde kendi sınırları dâhilinde nasıl geliştiğini ortaya koyan teorik bir modeli ifade etmektedir. Bahsi geçen teori aynı zamanda var olan şirketin pazarlama programının nasıl geliştiğini hem dış hem de iç cephelerde ortaya koyan bir yapı olmaktadır (Netinbag, 2022: 1).

Ürün yaşam döngüsü tekrisindeki üç aşama başlangıç, büyüme evresi ve olgunluk aşaması olmaktadır. Ortaya koyulacak yeni bir ürün ilk olarak gelişmiş ülkelerde piyasaya sürülmekte sonrasında ihraç aşaması gerçekleşmekte ve yabancı şubelerde üretimi yapılmaktadır. Sonrasında ise ürünün olgunlaşması ve rekabetin maliyet temelli bir hale geldiği pazarın korunabilmesi için doğrudan yabancı yatırımlar gerçekleştirilmektedir (Ulaş, 2009: 28).

### 1.3.1.3. İŞLEM MALİYETİ TEORİSİ

İşlem maliyeti teorisinin verimlilik mantığı ekseninde kurulu olduğu görülmektedir. Belli bir işlem için uygun bir yönetim yapısının verilmesi ve toplam üretim maliyetinin minimize edilmesine çalışılmaktadır (Datta ve ark., 2002:87). İşlem maliyeti teorisi, bir işletmenin girişim stratejisi ile mi yoksa tamamen kendine has yan bir kuruluş açarak mı pazara gireceğini ortaya koymaktadır. Yatırım yapmakta olan işletmenin var olan kaynaklarını tamamlama ihtiyacı olduğu durumlarda bahsi geçen kaynakların pazar içerisinde satın alınmasının maliyetli olacağı durumlarda yan bir kuruluş açmak yerine ortak girişim stratejilerinin tercih edildiği görülmektedir (Ulaş, 2009: 23). Uluslararası firmaların yatırım ortaklığı kurmasının çok önemli iki sebebi olduğu söylenebilir. Bu sebeplerden ilki, bahsi geçen işletmenin yatırımın başarılı bir şekilde gerçekleşmesini sağlayacak kapasite ve yeteneğe sahip olmamasından ileri gelmektedir. Burada ortaya koyulan olgu, coğrafi farklılaşmaya giden ancak yeni pazar içerisinde rakibi ile yarışabilmek için yeterli bilgiye sahip olmayan firmaların yatırım ortaklığı kurmasından ileri gelmektedir. İkinci sebep ise bahsi geçen işletmenin ulusal işletmenin sahip olduğu

bazı kaynaklara ihtiyaç duymasıyla ortaya çıkmaktadır. Bu ihtiyaçlar genel olarak yerel pazar hakkında geliştirilecek bir pazarlama bilgisi ya da çevresel unsurlardan meydana gelmektedir. Yatırım ortaklığının kurulması esnasında yerel ortağın çok uluslu işletmelere kattığı en önemli katkıları yerel pazar hakkında bilgi sağlamak olduğu görülmektedir. Kurulan yatırım ortaklıkları, bir ihtiyacı ekonomik bir şekilde gidermeye çalışmaktadır (Eren ve Samsunlu, 2003: 75).

#### 1.3.1.4. İÇSELLEŞTİRME TEORİSİ

İçselleştirme teorisi olarak adlandırılan teori işlem maliyeti teorisi gibi firmanın verimliliği üzerine yapılandırılmış bir şeyler olmaktadır. Bu sebeple işlem maliyeti teorisinin farklı bir çeşidi olarak da değerlendirilebilir (Datta ve ark., 2002: 87). Bahsi geçen teori işletmelerin etkinliklerini sergileyebilmek için minimum maliyetli yerleri tercih etmesi ve bahsi geçen işletmelerin bir noktaya kadar pazarı içselleştirmek suretiyle büyümesini iki farklı gerçeklik üzerine kurmaktadır. Uluslararası pazarın daha riskli bir pazar olması ve hükümetin ortaya koyduğu kısıtlamalar gibi engellerle karşılaşan işletmeler direkt olarak yabancı yatırım gerçekleştirerek içselleştirmeye yönelmektedir. Aynı zamanda yine firmanın kendine özgü bilgiyi elde tutması ya da gerekli bilginin elde edilmesi konusunda çaba harcaması da yabancı yatırım yapmasına yol açmaktadır (Buckley, 1988: 181-182). Bu sayede ulusal sınırların çok ötesinde bir mal ve hizmet transferinin içselleştirilmesi ile yüksek kazançlar elde edilebilmesi adına piyasa eksikliklerinin işletme için meydana getirdiği fırsatlardan dolayı çok uluslu firmaların var olması şeklinde tanımlanabilir. Bu teori, bir firmanın kendine has bilgisini kaybetme tehlikesinin büyüklüğü ile, içselleştirme işlemlerinin teşviki arasında bir paralellik olduğunu ifade etmektedir (Datta ve ark., 2002: 88).

#### 1.3.1.5. EKLEKTİK TEORİ

Bahsi geçen teoride uluslararasılaşma kavramı yerleşim, içselleştirme avantajı ve mülkiyet gibi üç faktörden meydana gelmektedir. Bahsi geçen avantajların birleşimi ile ise ülke dışında üretim tesisleri kurma konusunda karar alındığı bilinmektedir (Çavuşgil ve ark., 2008: 114; Ulaş, 2009: 24).

Dunning (1988), yapmış olduğu araştırmasında mülkiyet avantajını üç farklı şekilde ele almaktadır. Bu avantajlardan ilki işletmenin bulunduğu yerde farklı bir üretici üzerindeki mülkiyetini ifade etmektedir. İkinci avantaj, bulunduğu yerde yeniden üretim yapan ulusal bir işletmenin, mevcut bir dalının yeniden bir girişimde bulunması veya farklı bir işletme üzerinden yeni bir ürün alanında yer almasıdır. Üçüncü mülkiyet avantajı ise, özellikle çok uluslu bir firmadan meydana gelen ve diğer iki mülkiyet avantajının uzantısı olmaktadır.

### 1.3.1.6. KAYNAK TEMELLİ TEORİ

Bir işletmenin uluslararası pazara açılması aşamasında belirleyeceği giriş şekli için meydana getireceği stratejilerin bir motivasyonu olarak ortaya çıkan kaynak temelli teori, firmanın benzersiz kaynaklarıyla ve yetenekleri ile alakalı olmaktadır. Tüm bunların yanı sıra firmanın sahip olduğu yetenekler ve benzersiz kaynaklar, diğer firmalarla rekabet avantajı meydana getirme konusunda oldukça büyük bir öneme sahip olmaktadır (Datta ve ark., 2002: 87; Demir ve Aydemir, 2008: 86). Bahsi geçen teori dâhilinde firmaların başarısızlık ve başarı sebepleri, belli kaynakların farklı yapısı ve benzersizliği ile alakalı stratejiler açıklamaya çalışılmaktadır (Ulaş, 2009: 26). Kaynak temelli teorinin en genel prensibi firmaya sağlanan sürekli rekabet avantajının yanında eşsiz ve ikame edilmeyen kaynakların ortaya çıktığı yönündedir. Bir pazar içerisinde var olan işletmenin performansının özel olması, o firmanın ortaya koyduğu ürünlerin veya hizmetlerin rakipler tarafından kolay bir şekilde takip edilememesine ve ikame edilememesine yol açmaktadır. Dolayısıyla burada işletmenin kendine özgü kaynaklarının oldukça büyük avantajlar yarattığı söylenebilir (Graves ve Thomas, 2006: 209). Sirmon ve Hitt (2003) rekabet avantajı meydana getirebilmek için firma kaynaklarının nadir ve değerli olması gerektiğini vurgulamakla birlikte, bu kaynakların kendi başına sürdürülebilir bir rekabet avantajı meydana getirme olasılığı olmadığını vurgulamaktadır. Bunun yerine bu eşsiz kaynakların üretim değeri için uygun bir şekilde yönetilmesi gerektiği öne çıkarılmaktadır.

### 1.3.2. DAVRANIŞSAL YAKLAŞIM

Uluslararasılaşma konusunun davranışsal yaklaşımı, ekonomik açıklamalara farklı bir perspektiften bakılmasıyla meydana gelmektedir. Ortaya koyulan bu farklı perspektif, çok büyük ölçüde ekonomik varsayımları eleştirme yönünde gelişmiş olsa da, bu teori yalnızca onlara bir eleştiri olarak var sayılmamalıdır. Bunun yanında uluslararasılaşma konusunun daha iyi anlaşılabilmesi ve bu konuya daha farklı bir bakış açısıyla bakılmasını kapsamaktadır. Davranışsal yaklaşımın temeli, ekonomik bireyleri davranışsal bireyler olarak değiştirmekte olan örgütsel teoriye, işletmenin davranış teorisine, işletmenin büyüme teorisine ve bahsi geçen işletmelerin uluslararası hale gelmesinin sürekli olarak gelişen bir süreç olduğunun vurgulanmasına dayandırılmaktadır (Taş ve ark., 2017: 156; Demirci ve Aydemir, 2008: 86).

#### 1.3.2.1. UPPSALA TEORİSİ

Uppsala teorisi geleneksel teorilerden biri olmakla birlikte konuya dair gerçekleştirilen ilk araştırmalar İskandinav ülkeleri tarafından gerçekleştirilmiştir. Günümüzde Uppsala teorisi olarak adlandırılan bu teori iki farklı modelden geliştirilmiştir. Bu modellerden birisi 1975 yılında geliştirilen aşama modeli olmaktadır. İkincisi ise bundan iki yıl sonra 1977 yılında geliştirilen uluslararası süreç modeli olmaktadır. İki model de incelendiğinde aynı konuyu açıkladığı görülmekle birlikte birbirlerine çok yakın oldukları söylenebilir. Dolayısıyla bunlar sık sık aynı ismi altında anılmaktadır. Bunun yanı sıra çeşitli noktalarda birbirinden oldukça farklı olduğu için birbirine karıştırılması da muhtemeldir. Burada dikkat edilmesi gereken en önemli nokta uluslarası aşama modelinin fiziksel uzaklık konusunu önemli bir değişken olarak kabul etmesi ve süreç modelinde ise taahhüt ve bilginin daha önemli olduğu konusudur (Ulaş, 2009: 11).

Uppsala modeli ilk olarak İskandinav ülkelerinde ortaya çıkmış ve konuyla ilgili gerçekleştirilen araştırmalar neticesinde okulun adını almıştır. 1975 yılında Johanson ve Wiedersheim-Paul tarafından, dört farklı İsveç markasına dair gerçekleştirilen çalışmalar modelin gelişiminde oldukça büyük katkılara sebep olmuştur. Uppsala modeli farklı aşama modellerindeki aşamaların sonunda firmanın direkt yatırımda bulunması yönünde ortaya koyduğu ifade ile ayrılmaktadır. Bu model firmaların büyüklüğünün ve sahip olduğu bilginin uluslararasılaşma sürecinde var olan etkisini vurgulamakta ve bununla

birlikte yeterli bilgiye ve kaynağa sahip olan şirketlerin modelin ifade ettiği başlangıç aşamalarını uygulamaksızın direkt olarak yabancı yatırım gerçeklestirebilecegini vurgulamaktadır (Yıldırım, 2007: 22).

Uluslararası etkinlikler özel pazar bilgisinin yanında genel bir bilgiye de ihtiyaç duymaktadır. Burada bahsi geçen özel pazar bilgisinin, piyasadaki tecrübelerden elde edildiği söylenebilir. Bahsi geçen bu bilgi bir ülkeden diğerine aktarılabilir bir özellik göstermekle beraber büyümeyi de kolaylaştırma özelliğine sahiptir. Pazar tarifleri ve pazar bilgisi arasında direkt bir ilişki olduğu söylenebilir. Netice itibari ile bir pazara dair bilginin sağlanmasıyla, kaynakların değeri ve pazara olan bağlılığın paralel bir şekilde artış gösterdiği görülmektedir. Bu durum özellikle deneyimsel bilgi için geçerli olmaktadır (Andersen, 1993: 211).

Johanson ve Vahlne (1977) Uppsala modelinde dair üç farklı istisna olduğunu ifade etmişlerdir. Bahsi geçen istisnalar modelin ortaya koyduğu argümanların daha açıklayıcı olabilmesi için büyük önem taşımaktadır. Argümanlardan ilki büyük kaynaklara sahip olan ve küçük adımlar atarak işe başlayan firmalarrın daha büyük adımlar atarak bazı aşamaları uygulamaksızın atlayabilmesidir. İkinci argüman ise pazar şartlarının sabit ve durağan olduğu durumlarda ilgili pazar bilgisinin deneyim dışındaki başka yollardan elde edilebileceğidir. Ortaya koyulan üçüncü argüman ise firmanın benzer pazarlarda deneyim kazandığı durumlarda bu deneyimi farklı pazarlarda da kullanabileceğine yöneliktir. Uppsala modelinde karşı geliştirilen bazı eleştiriler de bulunmaktadır. İçinde bulunduğumuz yüzyılda uluslararası yeni girişimler gibi kuruluşundan itibaren uluslararası bir şekilde ortaya çıkan firmalar Uppsala modelini takip edememektedir. Konuyla ilgili gerçekleştirilen önemli eleştiri bu olmaktadır (Ruzzier, Hisrich ve Antoncic, 2006:483).

### 1.3.2.2. YENİLİK BAĞLANTILI TEORİLER

Uppsala modeli ile birlikte aşamalı bir şekilde ilerleyen farklı bir modelde Yenilik Yaklaşımı modeli olmaktadır. Yenilik Yaklaşımı, model uyum süreci aşamalarından türetilmiş olmaktadır. Bu model uluslararasılaşmayı başlatma faktörünün dışında Uppsala modeliyle de gösterdiği benzerliklerle öne çıkmaktadır (Knight ve Cavusgil, 1996:14). Bahsi geçen modelin firmada meydana gelen bir takım yönetim yenilikleri neticesinde

uluslararasılaşmayı başlattığı görülmektedir. Hem Uppsala modeli hem de yenilik yaklaşımı modeli küçük ve büyük firmaların uluslararasılaşma gelişimi ve uluslararası uygulamaları noktasında analiz için faydalı alınan önemli modellerden olmaktadır. (Ruzzier ve ark., 2006: 484).

Tablo 1.1. Yenilik Bağlantılı Teoriler

| Bilkey ve Tesar (1977) | Wortzel ve Wortzel (1981) | Çavuşgil (1982) | Czinkota (1982) | Reid (1981) |
|---|---|---|---|---|
| İhracata ilgi yoktur. İşletmenin çabası dışında dahi sipariş alınmamaktadır. | Yabancı ülkedeki müşterilerin siparişleri alınır. | Firmanın satış yaptığı pazar iç pazardır. | İşletme ihracat yapmada isteksizdir ve uygunluk araştırması yapmaz. | İhracatın farkında olma, fırsat tanıma, ihtiyaç planlama problemi. |
| İşletme yönetimi sipariş almak için isteklidir ancak aktif ihracatın uygunluğunu araştırmak için çaba harcamaz. | Mevcut üretim kapasitesi ile pazarlama yapar. | Firma ihracat ile ilgili bilgi toplar ve ihracatın uygunluğunu denetler. | İşletme ihracatı istemektedir ancak planı içerisinde değerlendirmez. | İhracata niyetli olma, motivasyon, davranış, inançlar ve ihracat beklentileri. |
| Yönetim aktif olarak ihracat uygunluğunu araştırır. | Üretim kapasitesini artırarak pazarlamaya devam edilir. | Firma sınırlı bir olmak koşuluyla psikolojik yakınlık bulunan pazarlara ihracat yapar. | Firma ihracat davranışları ve uygunluğu denetimini yapar. | İhracat denemesi, sınırlı ihracattan elde edilen kişisel tecrübe. |
| Psikolojik yakınlık bulunan ülkelere ihracat yapılır | Ürünler dağıtım kanallarına verilir. | Doğrudan dağıtım yöntemleri kullanılarak yeni ülke ve pazarlara ihracat yapılır. | İhracat davranışları uygun olmasına rağmen, ihracat yapma olasılıkları araştırılmaz. | İhracatı değerlendirme, ihracatın sonuçları. |
| Deneyimli bir ihracatçıdır ve çevresel faktörler için en uygun ihracat düzenlemeleri yapar. | Ürünler dağıtım kanallarından çekilir. | Firma yönetimi, iç veya dış pazarlara yönelme konusunda kesin tercihini oluşturur. | Firma, tecrübeli sınırlı ihracatçıdır ve uygun davranış ve eylemler içerisindedir. | İhracatın kabulü, ihracatın benimsenmesi veya reddedilmesi |
| Firma, psikolojik olarak uzak ülkelere de ihracat gerçekleştirir | | | İşletme artık tecrübeli ve büyük bir ihracatçıdır ve gelecekle ilgili ihracat olasılıklarını planlar. | |

(Kaynak, Taş ve ark., 2017: 163).

### 1.3.2.3. AĞ TEORİSİ

1970 li yılların son dönemlerine kadar Uppsala uluslararasılaşma modeli ve yenilik yaklaşımı modeli bahsi geçen süreçleri açıklama konusunda yeterli varsayılmaktaydı. Sonrasında yaşanan küreselleşme ve entegrasyonun hızlı bir şekilde yayılımı göstermesi bahsi geçen teorilerin olup biten gelişimleri açıklama konusunda yetersiz kalmasına ve farklı yaklaşımların meydana gelmesine yol açmıştır (Koçak, 2009: 171).

1987 yılında Johanson ve Mattsson, tüm firmaların ilişkide olduğu iş ağları bulunduğunu öne sürmüştür. Bu iş ağları distribütörler, rakipler, müşteriler ve tedarikçilerden meydana gelen bir ağı ifade etmektedir. Firmaların uluslararasılaşması konusunda bahsi geçen unsurların gücü ve sayısı büyük ölçüde etkili olmaktadır. 1999 yılında ise Coviello ve Mc Auley bu bağların içinde kamu kuruluşlarının özel kuruluşları aynı zamanda arkadaşları ve aileyi de dâhil etmiştir. Bu kapsamda farklı uluslararasılaşma kanallarının meydana geldiği söylenebilir. Bu kanallar uluslarası genişleme, nüfuz etme ve uluslarası birleşme olmaktadır. Ağ yaklaşımı modeline dair Ruzzier ve arkadaşları (2006) Uppsala modeline dayanan bir temel oluşturulduğunu ileri sürmüşlerdir. Modelin firma için farklı ağlarda yatırımları kapsadığını, nüfuz etmenin oldukça anlamlı olduğunu ve içinde bulunulan ağlardaki kaynak bağımlılığının artırılması ve geliştirilmesi konusunda farklı etkinlikler gerçekleştirilebileceğini belirtmişlerdir.

Uluslarası ilişkilerin meydana gelmesinde en önemli rolü sosyal şebeke ağının üstlendiği söylenebilir. Ağ içerisinde pazarlama kanalları, müşteriler, üreticiler, tedarikçiler, rakipler ve kamu, özel kuruluşlar gibi ögelerin birbiriyle ilişkisi yer almaktadır (Gödekmerdan, 2012: 41).

Ağ ilişkileri ile birlikte firmaların uluslararasılaşma süreci kısalmaktadır. Bu modelde firmaların arasında kurulan uzun dönemli ilişkilerle birlikte uluslararası pazarda çeşitli kaynaklardan faydalanıldığı görülmektedir. Firmalar hem kendi kaynaklarını hem de ağda bulunan farklı işletmelerin kaynaklarını kullanma şansına erişmektedir. Uluslararasılaşma süreci ilk olarak yeni ağlarda farklı ilişkilerin meydana gelmesi ve kurulan ilişkilerin geliştirilmesi aşamalarıyla gerçekleşmektedir. Aynı zamanda farklı ülkelerdeki ağlarla iletişimin sağlanması şeklinde farklı bir aşama da yaşanmaktadır. İçinde bulunan bu süreçte işletmelerin bahsi geçen aşamaları geçmesi ve

uluslararasılaşması kültürel faktörlere değil, uluslararası pazarda kurulan ilişkilere bağlı olarak şekillenmektedir (Koçak, 2009: 172).

## 1.4.ULUSLARARASILAŞMA SÜRECİNDE AĞLAR

AĞ tanımı incelendiğinde, bireyleri, ilkeleri ve kurumları içeren birimler seti olduğu görülmektedir. Bu birimler seti içerisinde, bahsi geçen birimlerin ne kadar, hangi açıdan ya da nasıl birbiriyle bağlantılı olduğu tanımlanmaktadır. Konuda adı geçen aktörler arasında var olan bağlantılar, kaynakların akışı için kanallar meydana getirir ve bu aktörler kaynak ve bilgi paylaşarak ilişkilerini geliştirme yönüne giderler. Aktörler arasında var olan ilişkinin türü ve niteliği aktörlerin ulaşabileceği kaynağın çeşitliliğini belirlemektedir. Konuyla ilgili 1973 yılında Granovetter tarafından, zayıf bağların güçlü bağlara kıyasla daha önemli bir role sahip olduğuna dair bir görüş ortaya koyulmuştur. Çünkü güçlü olarak addedilen bağlar herkesin aynı şeyi özümsediği küçük gruplar içinde meydana gelirken, zayıf bağlar, bağlantısız grup ve bireyleri birbirine bağlamaktadır. Farklı bir ifadeyle ortaya koymak gerekirse zayıf bağlar köprü görevi görmektedir. Bu durumda zayıf bağların benzersiz bir avantaj yaratabileceğini öne sürülmektedir (Baskıcı ve Ercil, 2018: 915).

### 1.4.1. ULUSLARARASILAŞMA SÜRECİNDE AĞLARIN ÖNEMİ VE YARARLARI

Ağda yer alma konusu bir firmanın ulusal faaliyetlerinin yanı sıra, uluslararası olarak addedilen pazar içerisindeki başarısını sağlanabilmesi için de önem taşımaktadır. Bir işletmenin gerçekleştirdiği uluslarası faaliyetler, gerçekleştirilen faaliyetler ve iş ağında gizli bir şekilde bulunan öteki aktörlerle işletmenin ilişkisine bağlı bir şekilde gelişim göstermektedir (Forsman ve ark., 2002: 4). Ağlar ve dağıtıcılar, üreticiler, ilişkisel varlıklar, tedarikçiler, danışmanlar, hükümetler, parakendeciler ve bankalar gibi pek çok kuruluş, işletmenin ekonomik olarak faydalı ilişkilerinin varlığını temsil etmektedir (Çınar, 2014: 1).

Firmalar, pazara liderlik edebilmek veya müşteriyi takip edebilmek için ağlar meydana getirmektedir. İşletmenin, uluslararası faaliyetlerinde işbirliği içerisinde hareket

etmesindeki amaç, yeni müşteriler ve yeni pazarlar bulabilmek ve yeni bilgiler elde ederek kârlılığı artırmak olmaktadır (Forsman ve ark., 2002: 5). Bir firmada uluslararası alanların açılması için kaynakları ve bilgiye erişimi, ağ içinde kurulan ilişkiler ve bağlı olarak gelişim göstermektedir. Firmaların, ilişkide bulunmasından ötürü elde edeceği çok fazla fayda bulunduğu söylenebilir. Ağların, firmalar için en önemli faydası önerilere ve bilgilere direkt erişim sağlamalarından ileri gelmektedir (Hoang ve Antoncic, 2003: 169). Tüm bunların yanı sıra rekabet avantajı meydana getirilmesi, maliyeti ve belirsizliği azaltması, firmaların risk paylaşımına ve pazara giriş kararları ile alakalı zorluklarla başa çıkabilmek için işletmelere olanak sağlanması gibi pek çok faydası bulunmaktadır. Ağda kurulan ilişkilerle birlikte firmalar pazara girişte müşterilere ya da sonraki pazara karşı bilgi sahibi olabilmektedir (Wang ve Ngoasong, 2012: 145).

Moen ve arkadaşları (2004), yaptığı çalışmasında, ilişkilerinin, yabancı ülkelere giriş şekilleri ve girecekleri piyasalara karar vermelerini belirlediğini öne sürmektedir. Firma kendi ilişkileri dahilinde mevcut seçeneklere bağlı bir şekilde piyasaya giriş şeklini seçebilme hakkına sahiptir. Etkili ilişkilerin gelişimi ile birlikte ise kurulan güçlü ve simetrik bağlar, sosyal etkileşime ve bu sayede bilgi alışverişine katılabilmek için toplumların motivasyonu da etkilenmektedir.

Coleman (1988), yapmış olduğu çalışmasında bilgi aktarımının etkinlik için zemin yaratma açısından oldukça büyük bir önem taşıdığını ancak bilgi toplamanın hem zaman hem de maliyet açısından yüksek olduğunu öne sürmektedir. Ancak araştırmacıya göre pek çok zaman başka amaçlarla kurulmuş olan sosyal ilişkiler, bilgi toplayabilmek için gereken zaman ve yatırım miktarının azaltılmasıyla birlikte bilgi aktarma kanallarını meydana getirmektedir. Bu sayede araştırmacı, bilgi elde edebilmek için önemli bir yol olan enformasyonun risk azaltmada çok önemli bir role sahip olduğunu öne sürmektedir. Bilgi aktarma akışının doğru zamanda gerçekleşebilmesi, bu tür bağlantılar olmaksızın bireyler için kullanılabilir hale gelmesinden çok daha kısa bir sürede bilgi aktarımını sağlanabilmesi için bireysel iletişime geçme yeteneğinin öne çıktığı söylenebilir. Gerçekleştirilen yönlendirmeler bireyler veya ağda bulunan çeşitli aktörler için var olan olanaklar hakkında bilgi sağlayan ve bu sayede bilgiye erişme ve bilgiyi aktarmak fırsatın etkileyen süreçler olmaktadır. Firmalar ve uluslararası yapısı açısından ilişkilerin coğrafi bir şekilde dağılımı ile birlikte farklı pazarlar ve oradaki fırsatlar hakkında firma bilgisi

daha doğru bir şekilde oluşabilmektedir (Nahapiet ve Ghoshal, 1998: 252; Musteen ve ark., 2010: 198).

### 1.4.2. ULUSLARARASILAŞMA SÜRECİNDE İLİŞKİ TÜRLERİ

Bireyler arasında kurulan ilişkiler gibi firmaların da etkinliklerini sürdürebilmesi için pek çok ilişki içerisinde bulunması gerekmektedir. Bahsi geçen ilişkilerden bazıları paylaşım gerektirmekte iken pek çoğu firmanın tercihine bağlı bir şekilde değişiklik göstermektedir. Bazı ilişkiler tek bir firmayla iletişimi gerektirirken, bazı ilişkiler pek çok işletme ile paylaşım yapmayı gerektirmektedir. Ağların yalnızca bir işletme etrafında gerçekleşme zorunluluğu olmamaktadır. Bahsi geçen ağ bir grup bağımsız işletmeden de meydana gelebilmektedir. Zaman içerisinde firmalar, diğer firmalarla ilişkilerini yapılandıran ağ içerisinde belli bir konuma da sahip olmaktadır (Buckley ve Ghauri, 2004: 85).

Ağ ilişkilerinden elde edilen avantajlar incelendiğinde firmalar arasında kurulan ilişkilerin, işletme büyüklüğüne göre farklılık gösterdiği görülmektedir. KOBİ'lerin (Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler) uluslararasılaşma süreci diğer çok uluslu işletmelerden farklı bir şekilde ilerlemektedir. Bahsi geçen fark ise ağların kullanımına bağlı bir şekilde değişim göstermektedir. Çok uluslu işletmelerle kıyaslandığı zaman KOBİ'lerin uluslarası fırsatları takip etmek gibi ilişkilerine daha çok güvendiği görülmektedir (Musteen ve ark., 2010: 197).

Tüm bunların yanı sıra KOBİ'lerin dış kaynaklara erişebilmek için uzun vadeli ilişkiler kurulması gerektiği görülmektedir. Ağların değişken ve sabit olabileceği gibi çeşitli özellikleri açısından firmalara göre farklılık gösterebileceği de söylenebilir. Çoğu işletmenin arasında bulunan iş birliği ilişkileri belli başlı bazı sebeplerle bozulabilir veya bazı işletmeler daha öncesinden kurulan mevcut ilişkilerini koruma yolunu tercih edebilir. İşletmeler değişime maruz kalsa da bulunduğu ağ içerisindeki konumunu koruyarak bahsi geçen değişimi gerçekleştirme şansına erişmektedir (Çınar, 2014: 1).

Araujo ve Rezende (2003) uluslararasılaşmanın üç farklı ilişkiden kaynaklandığını öne sürmekle birlikte bu konuyla ilgili detaylı bir araştırma geliştirmiştir. Bahsi geçen ilişkiler ev sahibi ülke içerisinde ya da dışında bulunan dış aktörlerle geliştirilen ilişkiler olmakla

birlikte, merkeze bağlı ortaklıkların ilişkileri ve ev sahibi ülke dışında veya ülke içinde bulunan bağlı ortaklarla kurulan ilişkiler olduğunu ifade edilmektedir.

## 1.5.ULUSLARARASILAŞMA SÜRECİNDE BİLGİ

Bir firmanın uluslararası etkinliklerine başlaması ve bu etkinlikleri üretebilmesi için öne çıkan en önemli faktör uygun bilgiye sahip olabilmektir. Firmalar yeni uluslararası pazarlara giriş yapma esnasında bilgi işleme isteği artış göstermektedir. Bilginin yenilenmesi konusu ise büyüyebilmesi için büyük önem taşımaktadır. İşletmelerin uluslararası etkinliklerine başlaması ve bahsi geçen etkinlikleri yürütebilmesi için en önemli faktör uygun bilgi akışını sağlayabilmektir. Firmalar yeni uluslararası pazarlara girdiğinde bilgi işleme isteklerinde de artış görülmektedir. Bilginin yenilenebilmesi, firmanın büyüyebilmesi için oldukça büyük bir önem taşımaktadır. Yeni bilginin meydana gelmesi, nasıl işleneceği veya nasıl benimsenmesi gerektiği ile alakalı olan konular firmanın ne bildiği ile bağlantılı olmaktadır (Autio ve ark., 2000:912). Bilgi elde edebilme firmanın uluslararasılaşmasına yardımcı olurken, uluslararası anlamda genişleme yabancı yerlerde bilgiye erişme ve gelişim sağlayabilmek için fırsatlar yaratmaktadır (Contractor vd., 2007:404).

### 1.5.1. ULUSLARARASILAŞMA SÜRECİNDE BİLGİNİN ÖNEMİ

Firmalar uluslararasılaşma süreci içerisinde bulunduğunda etkinliklerini sürdürebilmek ve daha fazla başarılı olabilmek için sahip olduğu bilgiyi yenilemekte ve yeni etkinlikler için yeni bilgiler elde etmeye çalışmaktadır. Firmalar için en önemli olan şey bilginin bireyler, dış pazarlar, yabancı çalışma teknikleri ve iş ortaya koymanın yolları hakkında bilgi içerdiğini öne sürmektedir. Bahsi geçen bilgiyi anlamak kolay olmamakla birlikte ucuz ya da hızlı da olmamaktadır. Hazır bir şekilde edinilemeyen bilgi genel olarak yabancı etkinliklerin gerçek deneyimi ile edinilmektedir. Yabancı ortaklar, bu tarz bilginin önemli bir kaynağı olmaktadır (Çınar, 2014).

Bağlılık ve bilgi, kendi kendine güçlenmekte olan mekanizmaları meydana getirmektedir. Yabancı bir pazara giriş seçildikten sonra bahsi geçen mekanizmalar etkinlikleri artıran ölçek olarak belli bir yol boyunca yavaş bir şekilde hareket ettirebilmek için firmaya itici

bir güç uygulamaktadır. Bununla birlikte gelecekte var olan bilgiyi elde edebilmek için, geçmişte bulunan bilgi gelişimi ile şekillenen çeşitli etkinlikler de sürdürülmektedir (Araujo ve Rezende, 2003: 724).

Barkema ve Drogendijk (2007) gerçekleştirdikleri çalışmalarında kültürel bloklar üzerinde durmaktadır. Araştırma kapsamında, bahsi geçen kültürel blok, deneyim ve bilginin aynı kültürel blokta bulunan ülkelerin diğer ülkelere gerçekleştireceği yatırımların performansını geliştirdiği vurgulanmaktadır.

### 1.5.2. ULUSLARARASILAŞMA SÜRECİNDE BİLGİ TÜRLERİ

Firmaların uluslararası pazarlara açılması ve bahsi geçen pazarlar içerisinde etkinliklerini devam ettirebilmesi için ihtiyacı olan bilgiler, sınıflara ayrılarak detaylandırılmıştır. Bu bilgilerden ilki uluslararasılaşma konusunda bilginın önemini ilk kez vurgulamakta olan Uppsala modeli olmaktadır. Bu model genel bilgiyi pazara özgü bir şekilde sınıflandırmaktadır (Çınar, 2014).

Genel bilgi küresel anlamda bir ürünün, tipik müşteri pazarlama yöntemlerine dair bilgiyi kapsamaktadır. Pazara özgü olan bilgi ise, pazar kültürünü, yapısını ve müşteriyi kapsayan hedef ülke çevresi hakkındaki deneyime yönelik olan bilgi ifade etmektedir (Ojala 2008: 136). Fletcher ve Harris (2012), yapmış oldukları araştırmalarında özellikle küçük işletmelerin uluslararasılaşması konusunda ihtiyaç duyduğu bilgileri pazar bilgisi, teknolojik bilgi ve uluslararasılaşma bilgisi şeklinde üç ayrı sınıfta değerlendirmektedir.

## 2. SİVİL TOPLUM KURULUŞ KAVRAMI

Sivil toplum kuruluşları veya farklı bir şekilde ifade etmek gerekirse sivil toplum örgütleri resmi kurumların dışında bulunan ve bu resmi kurumlardan bağımsız bir şekilde çalışan, sosyal, hukuki, politik ve çevresel amaçlar doğrultusunda çalışmalar yürüten kuruluşlar olmaktadır. Gerçekleştirdikleri çalışmaları eylemlerle ve ikna yöntemiyle sürdüren sivil toplum kuruluşları, çalışanlarını da gönüllülük şeklinde barındırmaktadır. Sivil toplum örgütleri dernek, sendika, oda ya da vakıf adı altında etkinlik göstermektedir. Dernekler

ve vakıflar toplum için yararlı bir hizmeti geliştirebilmek adına kurulan yasal topluluklar olmakla birlikte herkese yardım etme amacı gütmektedirler (Vikipedia, 2022).

## 2.1.STK'LARIN TANIMI VE ÖZELLİKLERİ

Sivil toplum kuruluşlarının tanımı genel olarak kendini kapsayan üst kümeleri meydana getiren grupların tanımı gerçekleştirildikten sonra yapılmaktadır. İsim tamlaması olarak sivil toplum kuruluşları hükümet dışı kuruluş şeklinde çevirilmekle birlikte ülkemizde de bu çevirinin karşılığı şeklinde kullanılmaya çalışılmaktadır (Kaya, 2008: 22).

Sivil toplum kuruluşlarının görevlerine değinmek gerekirse, bunların başında kuruluş amacını gerçekleştirebilmek için belirlenen konular üzerinde çalışmaları gelmektedir. Aynı zamanda devletin yetersiz kaldığı ya da devlete destek olabilmek amacıyla konuyla bağlantılı olarak açığı kapanmasına destek oldukları bilinmektedir. Sivil toplum kuruluşları aynı zamanda sosyal refahın iyileştirilebilmesine de yardımcı olmaktadır. Ülkede ve dünyanın herhangi bir bölgesinde haksızlığa uğramakta olan ya da müdahale edilmediği takdirde haksızlığa uğraması mümkün olan insanların haklarını savunmak ve olumsuz alışkanlıkların önüne geçmek suretiyle insanların suç işlemesi de engel olmak sivil toplum kuruluşlarının görevleri arasında yer almaktadır. Aynı zamanda herhangi bir konuya dair ortadan kaldırılamayan sorunların kamuoyunda duyurulması ve bu sorunların daha iyi ifade edilmesi de sivil toplum kuruluşları tarafından sağlanmaktadır. Bu kuruluşlar sosyal ve toplumsal konularda bireyleri etmek suretiyle zararlı etkileri ortadan kaldırmak için mücadele etmektedir. Aynı zamanda toplumsal çıkarları koruyabilmek amacıyla çeşitli çalışmalar yürütmeye gayret ederler (Stkhizmetler, t.y.).

Sivil toplum kuruluşlarının, sivil toplum kapsamında daha geniş bir perspektiften incelenmesi, bu kuruluşların üstlendiği rol ve çalışma tarzlarında meydana gelen değişikliklerin daha iyi bir şekilde algılanmasında fayda sağlamaktadır. Bu açıdan bir değerlendirme yapıldığında sivil toplum kuruluşlarının iki farklı kategoride sınıflandırılabilirdiği söylenebilir. Bunlardan ilki gerek hedef gerekse yönetim açısından toplumsal hareket ve girişimleri destekleyebilmek adına ilgili kuruluşları içermektedir. Bahsi geçen kuruluşlar etkinliklerinde halkın katılımını ve halkın güçlenmesini odak almakla birlikte topluluk düzeyinde ekonomik açıdan yeterliliği ve özgüveni sağlamayı

amaçlamaktadır. İkinci kategori ise toplumsal hareketlerden ortaya çıkan ve bu hareketlerin kurumsal gerçekliğini ortaya koyan, izlenecek politika ve stratejilerle mevcut yönetim uygulamalarının değiştirilmesini amaçlamaktadır. Bu açıdan yayın, tanıtım ve bunlara benzeyen yöntemlerle birlikte, kamuoyu yaratma ve baskı grupları meydana getirebilme etkinliklerine bir amaç olarak kullanmaya çalıştıkları söylenebilir (Kaya, 2008: 24).

### 2.1.1. SİVİL TOPLUMUN TANIMI

Sivil toplum en genel hali ile modern doğal hukuktan başlayarak klasik felsefeye ve hatta Aristoteles'e kadar geriye götüren bir kavram olmaktadır. Bu kavram eski Avrupa geleneğini çok büyük bir parçasını meydana getirmektedir (Keane, 1993: 47). Bu açıdan değerlendirildiğinde sivil toplum kavramının ilk klasik versiyonunu tanımlayan Aristo bu kavramı yasalarla belirlenmiş kurallar sistemi içerisinde özgür ve eşit kabul eden yurttaşların bir siyasal bütünü olarak tanımlamaktadır (Tosun, 2001: 30).

Çağdaş bir şekilde tanımlanan sivil toplum ise kendini üreten, gönüllü, devletten ayrı, kendini destekleyen ve belirlenmiş bir dizi kurallardan meydana gelen yasal bir düzene bağlı toplumsal yaşamın bir alanı olarak tanımlanabilir. Genelde kendi çıkarlarını, ideallerini ve hırslarını ifade etmek, bilgi alışverişinde buluna bilmek ve karşılıklı hedefleri başarabilmek için kamu alanında ortak bir şekilde hareket eden yurttaşları içerdiğinden, sivil toplum geleneksel anlamda toplumdan farklı olarak değerlendirilmektedir (Brand, 2001: 963).

Konuyla ilgili gerçekleştirilen araştırmalar sivil toplumun demokratik olarak temellendirilmesinin, toplumsal hareketler ifade edilen topluluk kültürlerinin kesişim noktalarında mümkün olduğunu ifade etmektedir. Bu durumun gerçekleşebilmesi ise iki koşulu gerekli kılmaktadır. Bu koşullardan ilki tüm toplumsal hareketlerin gündelik hayat içerisinde yeniden inşa edebilecek güçte kültürel önerilere sahip olması gereklidir. İkincisi ise, tüm toplumsal hareketlerin, toplumsal hareket olarak değerlendirilmesi ve devlet iktidar arayışına yönelmemesi gerekliliği olmaktadır (Saribay, 2001: 174).

Sivil toplumla alakalı ortaya koyulan en önemli tartışmalardan biri bu toplumun devletle olan ilişkisi olmaktadır. Devlet karşısında örgütlenme ve bireysel şekilde çeşitli

kazanımlar elde eden sivil toplum süreç içerisinde adım adım ilerleme sağlamaktadır. Günümüzde devlet ve birey arasında bulunan örgütlenmeler, teknolojik gelişmelerin meydana getirdiği olanaklar dâhilinde son derece yoğunlaşmış ve sayıca da artış göstermiştir. Bu durum zaman içerisinde insanların bilinçlenme seviyesine de yansımaktadır. Günümüzde devletle kurulan ilişkiler, halkın isteklerinin gözünde tutuldu karşılıklı bir etkileşim çerçevesinde şekillenen bir yapı olarak güncellenmektedir. Bu süreç içerisinde devlet, yetkileri açısından bir takım kayıplara uğramaktadır (Yıldırım, 2003: 227).

### 2.1.2. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ ÖZELLİKLERİ

Sivil toplum, toplumların ekonomik düzeninden ve devletten bağımsız, kar amacı gütmeyen kuruluşlar ve siyasi hareketler gibi çok fazla örgütü, etkinliği ve hareketi kapsamaktadır. Sivil toplum, tüm yurttaşların ortak çıkarlarını gözeten ve bahsi geçen ortak amaç doğrultusunda örgütlenmek suretiyle düşüncelerini ifade eden, bilgi alışverişinde bulunan, devlette de bu etkinliklerle alakalı talepler de bulunan kamusal bir alanı ifade etmektedir. Bu sebeple sivil toplum esasında gönüllülük düşüncesiyle bir araya gelen tüm bireylerin insiyatif alarak kurduğu ve kendi kendini destekleyen, kural ve yasalar tarafından tanınan ancak bu tanıma aşamasında devletten bağımsız bir şekilde gerçekleştirilen ve özel alan ile devlet arasında konumlanan örgütlü toplumsal bir yaşam alanı olmaktadır (Diamond, 1994: 5).

Kavramsal olarak sivil toplum, özerklik ve örgütlenme ile nitelendirmek suretiyle devletin karşısında bir alan olarak tartışılmaya 1970'in başında başlamıştır. 1970 yılında yaşanan siyasal ve ekonomik krizler neticesinde öne çıkan sivil toplum kavramı, yaşanan ekonomik krizlerden refah devletinin sorumlu tutulmasıyla birlikte gündeme gelmiştir. Kapitalist ekonominin canlanabilmesi, Latin Amerika'da ve Doğu Avrupa ülkelerinde bulunan totaliter rejimlerin demokratik bir yapıya dönüşebilmesi gibi düşünceler sivil toplum kavramını yeniden canlandırmıştır. Dolayısıyla bu noktada sivil toplumun devletin bir alternatifi olduğu söylenebilir. Yaşanan tüm gelişmeler neticesinde özgürlük, devletlerin dönüştürülebilmesi, sürdürülebilir bir ekonomi ve demokrasi gibi kavramlar sivil toplum tartışmalarına referans olmuştur. Çağdaş anlamda bir değerlendirme

yapıldığında ise sivil toplumu tanımlayan iki temel özelliğin sivil örgütlenme ve uzaklık olduğu görülmektedir (Kaldor, 2003: 586).

Tablo 2.1. STK'ların Nitel ve Nicel Özellikleri

| NİTEL ÖZELLİKLER | NİCEL ÖZELLİKLER |
|---|---|
| Beyan (advocacy) | Yapı |
| Katılım | Üyelik şekli |
| - Mobilizasyon | Amaç |
| - Sesini yükseltme | Mali bağımsızlık (gelir kaynakları) |
| -Talep etme | |
| - Temsil etme gücü | |
| Sorumluluk alma | |
| -Şeffaf olma | |
| -Güçlendirme | |
| -Bölge menfaati | |
| Karşıt olma (çoğulculuk) | |
| Kitlesel temelli gruplar (formel üyelik) | |
| Yerine göre (daha az formel üyelere sahip olma) | |
| Güven | |
| Metod | |
| Sivil olma | |
| Demokratik olma | |
| Kredibiliteye sahip olma | |
| Tutarlılık | |

(Kaynak: Yıldız, 2006: 87).

### 2.1.3. STK'LARIN NİTEL ÖZELLİKLERİ

Sivil toplum kuruluşlarının öteki örgütlerden ayrıldığı en önemli nokta gönüllülük esasına dayanan örgütler olmalarıdır. Bahsi geçen kuruluşlar içerisinde gönüllü olarak bulunan bireyler hem parasal hem de zamansal anlamda özel alanlarından fedakârlık etmekte ve katkıda bulunmaktadır. Sivil toplum kuruluşlarının ikinci önemli niteliği ise nihai amaçlarının bütün topluma bir şey sunabilmek ve toplumsal iyiliğe katkıda bulunmak olmasıdır. Bahsi geçen amaç dâhilinde hiçbir şekilde başkaları üzerinde iktidar kurma

arayışının bulunmaması da sivil toplum kuruluşlarının özellikleri arasında yer alabilir. Bir iktidar özelliği taşımadığı için kendi içerisinde çatışmalara sebep olmamakla birlikte tüm bireylerin demokratik bir şekilde dinlendiği oldukça sulh dolu bir ortam oluşturmaktadır. Sivil toplum kuruluşlarının bir diğer önemli niteliği ise belli bir sorun temelinde örgütlenmiş ve alanında uzman kuruluşlar olmasıdır. Bu özellikle birlikte sivil toplum alanının iktidar meydana getirmeye yönelik çatışmalı bir alan haline gelmesi engellenmektedir. Sivil toplum kuruluşlarının dördüncü önemli niteliği ise hiyerarşik ilişkiler kurulması adına sağlam bir sebebinin bulunmamasıdır (Tekeli, 2005: 28-29). Bu açıdan değerlendirildiği zaman sivil toplum kuruluşları ekonomik kazanç ya da iktidar odaklı olmayan ve yasal bir çerçevede kurulmuş olan etkinliklerini de yasalara uygun bir şekilde sürdüren örgütler olarak nitelendirilebilir. Bu örgütler aynı zamanda siyasi, dini ya da etnik dışlayıcı özellikler göstermeyen, gönüllülük eksenine göre örgütlenen ve katılıma açık, etkinliklerin hiçbir çıkara yönelik sürdürülmeye diye ve kamu yararını gözeten örgütlerdir (Çabuk, 2017: 4).

Sivil toplum kuruluşları kapsamında literatür çalışmaları değerlendirildiğinde bu örgütlerin pazar yönelimleri ile birlikte ele alındıkları görülmektedir. Yapılan bağışlar ve hibeler kapsamında giderek daha rekabetçi bir ortamda etkinlik göstermeye başlamalarıyla beraber, kar amacı gütmeyen örgütler bağışçıları cezbedebilmek ve nitelikli çalışanları elinde tutabilmek açısından kendilerini ticari uygulamalarla ve değerlerle uyumlaştırmaktadır (Hume ve Hume, 2008:129). Bu açıdan etkinlik gösterdikleri rekabet ortamı içerisinde kar amacı gütmeyen örgütlerin başarısının stratejik bir şekilde diğer örgütler tarafından taklit edilmeyen soyut varlıklara bağlı olduğunu fark etmiş olan yöneticiler kendi itibarları üzerine yoğunlaşmaya başlamıştır (Çabuk, 2017: 4).

### 2.1.3.1. STK'LARIN NİCEL ÖZELLİKLERİ

1990'lı yıllardan itibaren bütün dünyada sivil toplum, demokrasinin en temel unsurlarından birisi olarak addedilmeye başlamıştır. Sivil toplumun yanında vatandaşların sivil toplum kuruluşları yoluyla devletin sorumluluğunda olan bazı hizmet ve ürünleri üretmek suretiyle reformların artırılması ve devlet üzerinde bulunan yükün büyük ölçüde azaltılması amaçlanmıştır. Temel olarak bu süreç içerisinde siyasal olarak

demokratikleşmenin yanı sıra iktisadi anlamda da liberalleşme hedeflenmiştir (Bayraktar, 2005: 11).

Sivil toplumun hangi açıdan değerlendirildiğinde dair bir veri elde etmek gerektiğinde batıda üç dönemin ele alınması gereklidir. Bu dönemlerden ilki sivil toplumun modern dönemin özgürlüğünü yansıttığı dönem olmaktadır. Bu dönemde birey ve serbest pazarla alakalı sivil toplum ilişkileri öne çıkmaktadır. Sivil toplum bu dönem içerisinde siyaset diline hak kavramını sokmakta iken bu dönemde sivil toplum birey, serbest pazar ve halk olarak değerlendirilmektedir. Geçmiş dönemler incelendiği zaman sivil toplumun demokrasi ile alakasına dair herhangi bir veriye rastlanmazken, 1980 yılından sonra gelen dönem içerisinde sivil toplum totaliter ve otoriter rejimlerden demokratik rejime geçiş sağlayan ülkelerin olmasıyla birlikte yeniden popüler hale gelmiş ve demokrasiye geçiş noktasında da bir merkez noktasına oluşturmaya başlamıştır. Anlamsal açıdan gerçekleştirilen tartışmaların son kısmında ise sivil toplum demokrasiye geçişin bir belirtisi olarak da değerlendirilmekte ve bununla birlikte demokratik toplum yönetiminin demokrasi modeli içerisinde kurulmasının anahtar kavramı olarak değerlendirilmektedir (Keyman, 2008: 5). Devletin yapmış olduğu baskı ve devlet denetimi altında bulunmayan, toplumsal problemlere etkili bir çözüm üretebilmek amacıyla toplumun kendisini ve eylemlerini gönüllü örgütler vasıtasıyla örgütlenmesi olarak tanımlanan sivil toplumun önemi günümüzde de gün geçtikçe artış göstermektedir. Özellikle gelişmiş toplumlarda sivil toplum kuruluşları, toplum için oldukça itici bir güç olarak değerlendirilirken, bu konu Türkiye açısından değerlendirildiği zaman sivil toplum kuruluşlarının nicelik anlamında fazla ancak nitelik anlamında olması gerekenden aşağı seviyede görüldüğü dikkat çekmektedir. Bununla birlikte Türkiye'de sivil toplum kuruluşlarının göçe dair yaptığı çalışmalar incelendiği zaman, Türkiye'nin göçmenler için transit ya da hedef ülke olarak oldukça önemli bir coğrafi konum da bulunması ile birlikte bu kuruluşların yürütmekte olduğu faaliyetlerin önemi çok daha net bir şekilde anlaşılmaktadır (Çelik ve Pekküçükşen, 2017: 1282).

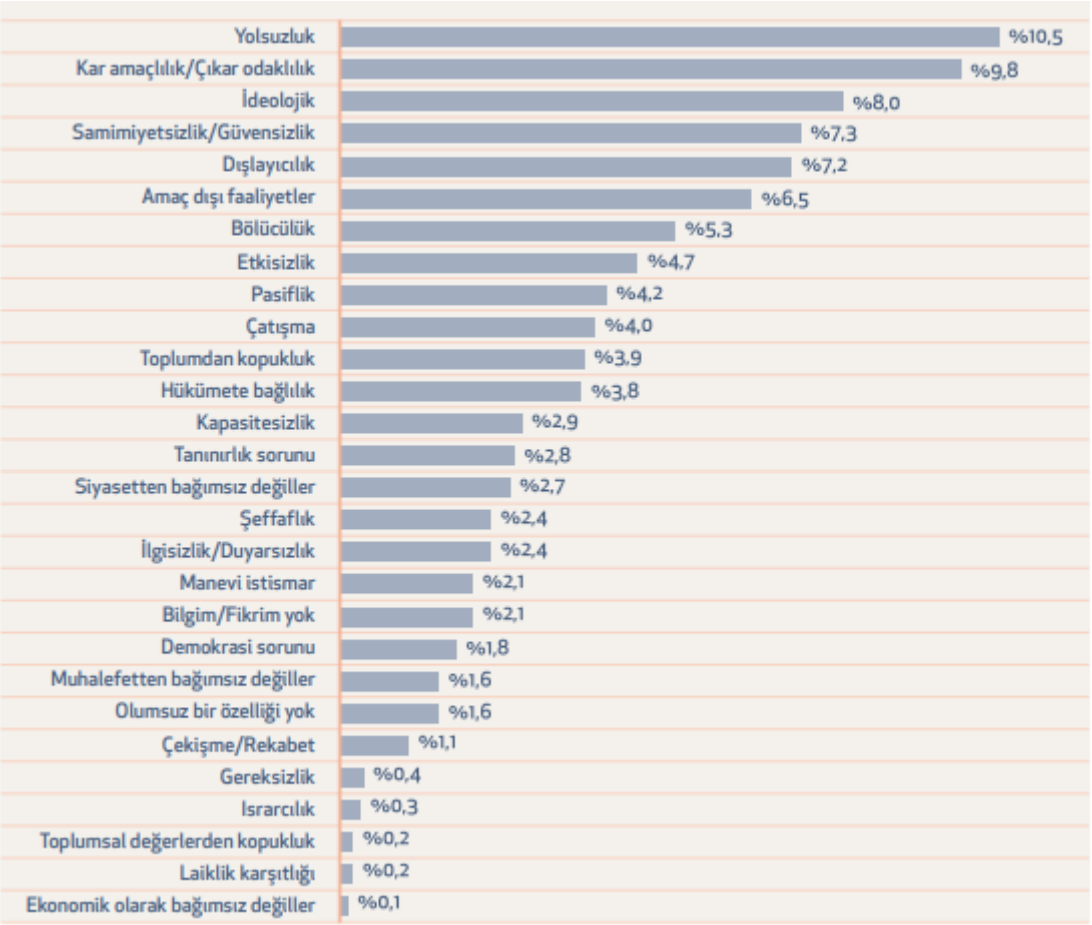
Hem yapısal hem de süreçsel anlamda bir değerlendirme yapıldığında yukarda görülen aşamaları hali hazırda gerçekleştiremeyen ve nicelik olarak tatmin edici düzeyde ancak nitelik olarak yetersiz kalan sivil toplum kuruluşlarının ülkemizdeki yetersizliği sebebiyle örgüt denememe ve çevre ile ilişki kurma konusunda yeterli olamama gibi kapasite sorunları görüldüğü söylenebilir. Bununla birlikte göç alanında etkinliklerde bulunan sivil

toplum kuruluşları da aynı problemlerle etkinliklerini devam ettirmeye çalışmaktadır (Keyman, 2004: 10).

## 2.2.SİVİL TOPLUM ÜZERİNE YAPILAN ELEŞTİRİLER

Toplumlar açısından sivil toplum kuruluşlarına yönelik eleştiriler değerlendirildiğinde kamu yöneticilerinin getirdiği çıkar odaklı olma ve ideolojik olma eleştirilerinin toplum tarafından da gerçekleştirildiği görülmektedir. Toplumun bakış açısından bir değerlendirme yapıldığında yolsuzluk kavramının, sivil toplum kurumlarına yönelik bir şekilde gerçekleştirildiği görülmektedir. Konuyla ilgili gerçekleştirilen araştırmalar değerlendirildiği zaman toplumların sivil toplum kuruluşlarına dair güven sorunu olduğu da görülmektedir. Bahsi geçen güven sorununu ortaya çıkaran unsurların başında ise sivil toplum kuruluşlarının istismar edildiği ve kişisel amaçlarla kullanıldığı düşüncesi yer almaktadır. İkinci düşünce ise aşırı politikleşme eleştirisinden ileri gelmektedir. Kamu yöneticileri gibi toplumlarda sivil toplum kuruluşlarının amaçlarının ötesine geçmek suretiyle siyasi partilerden rol aldığını düşünmekte ve siyasal anlamda kendi meselelerinin önünde yorumlar yaptığını düşünmektedir (YADA, 2020: 29).

Şekil 2.1. Toplumun Sivil Topluma Kuruluşlarına Yönelik Eleştirileri




(Kaynak: YADA, 2020).

Mevcut sivil toplum kuruluşlarının öteki sivil toplum kuruluşlarına yönelik gerçekleştirdiği eleştiriler değerlendirildiğinde ise bu eleştiriler açısında amaç dışı faaliyette bulunma eleştirisinin %16'lık bir dilimle gerçekleştirildiği söylenebilir. Söylemsel anlamda gerçekleştirilen amaç dışı faaliyetler, sivil toplum kuruluşlarının kurulma amacı dışarısında gerçekleştirdiği toplumsal meseleleri gösterdikleri alaka olarak ifade edilebilir. Kavramsal anlamda siyasileşmeye dayandırılan bu eleştiri ile birlikte kamu yöneticileri ekseninde de farklı eleştiriler meydana gelmektedir. Bu eleştiriler genellikle sivil toplum kuruluşlarının ideolojik olma kaygısıyla öne çıkmaktadır. Yapılan eleştiride bütün toplumsal kesimlerin hemfikir olduğu sonucuna varılabilir. Sivil toplum kuruluşları ile alakalı gerçekleştirilen eleştirilerin en başında ama dışına çıkma eleştirisi sıklıkla telaffuz edilmektedir (YADA, 2020: 30).

## 2.3.STK'LARIN TARİHSEL GELİŞİMİ

Sivil toplum kavramı tarihsel süreç içerisinde değerlendirildiğinde izlediği değişimin irdelenmesi ve hem ulus devletin ortaya çıkışını açıklamakta hem de sosyalizmin gelişiminden sonraki kavramın günlük hayatımızda neden sıklıkla yer aldığı ortaya koyulmaktadır. Sivil toplum kavramının tarihin sahnesinde yer alması, kavramın bütün toplumsal yapılar ve siyasal sistemler ekseninde şekillenmesine dayanmaktadır. Bu eksende bir değerlendirme yapıldığında sivil toplum kavramı, siyasal sistemler ve toplumsal yapılar değiştikçe farklı bir anlam ve boyut kazanmaktadır. Burada sivil topluma ait tanımların ve yüklenen anlamların tarihi süreç içerisinde farklılaştığı ancak batının modern siyaset kuramlarının tarihin bir ürünü olduğu unutulmamalıdır. Sivil toplum kavramı, kavramsal olarak değerlendirildiğinde batı siyasi literatüründe çok farklı ideolojik perspektiflerle değerlendirilmektedir. Özellikle 17. yüzyılın sonlarında aydınlanma çağıyla beraber tartışılmaya en başta sivil toplum kavramıyla birlikte birey demokratik, eşit, özgür, ideolojik ve kamusal alanlarda boy göstermeye başlamıştır. Sivil toplum kavramı, toplumsal sözleşme olduğunda gerçekleşmekte birlikte ilk kez antik dönemde Aristo tarafından kullanılmıştır. Ancak Antik Çağ'dan sonra gelen modern çağı kadar sivil toplum, devlet ve toplum terimleri arasında net bir ayrım gerçekleştirilememiştir (Özcan, t.y.: 1).

### 2.3.1. ANTİK YUNANDA VE ORTAÇAĞ AVRUPASINDA SİVİL TOPLUM KAVRAMI

Sivil toplum kavramı ilk olarak Antik Yunan da Aristo tarafından kullanılmakla birlikte ortaya koyduğu en ünlü eser, politikada sivil toplum kavramını ilk kez değerlendirilmiştir. Bununla birlikte Aristo'nun bu kavramı topluluk, kamusal alan ve politik düzen gibi kavramlardan ayırt edici bir tanımlama olarak kullanmadığı da söylenebilir. Bu sayede sivil toplum olgusu, bahsi geçen diğer kavramlarla beraber kullanılmak suretiyle anlam olarak belirli bir farklılık yaratamamıştır. Aristo'nun bu kavramla, devlet sınırları içerisinde yaşamakta olan insanlar ve onların iyilik halini tanımladığı bilinmektedir. Bu kavramdan insanların kendi arasında yaptığı sözleşmelerle bir araya gelmelerini amaçlayan Aristo, özgür ve eşit ilişkilerin söz konusu olduğu insanların bir arada yaşamasını da vurgulamaktaydı (Doğan, 2009: 32). Antik Yunan'da toplum kavramı, beraber yaşam, ortaklık, dayanışma ve paylaşım gibi temel değerleri çağrıştırdığından

tüm insan topluluklarını da nitelemektedir. Kavramın toplumsal borçu değerlendirildiğinde bu burgulara ulaşılırken politik boyutunda devlet ayrımına gidilmediği gözlenmektedir. Aristo'nun ele aldığı şekilde devlet ve birey ilişkisi değerlendirildiğinde, insanın yalnızca devlet vatandaşı olması halinde değer ve varlık kazanma şansı elde etmiş olduğu görülmektedir. Devlet sınırları dâhilinde köle ya da yabancı olarak bulunan bireyler siyasi toplumun karar mekanizması içerisinde bulunma hakkına sahip olmamaktadır (Göze, 1998: 5).

Aristo'nun siyasi felsefesinde sivil toplumun ön koşulu, devlet üzerinde bağımsız ve özgür bireylerin söz sahibi olması olmaktadır. Aristo'nun gerçekleştirdiği sivil toplum yaklaşımında devlet olgusu, toplumun kendi sınırları dışında kalmamasına ve toplumun bütün üyelerini kapsamasına dair bir nitelik göstermektedir. Bununla birlikte Antik Yunan'da sivil toplum ve devlet ayrımı bulunmadığı gibi, birey ve toplum gibi değerler de bir bütünün ayrılmayan parçaları olarak değerlendirilmekte ve bununla birlikte kamusal ve özel alan ayrımının da gerçekleştirilmediği görülmektedir. Orta Çağ'da yaşayan din adamları ve kilise öğretilerinde ortaya çıkan sivil toplum kavramı, burjuva sınıfının meydana gelmesiyle ve bu sınıfın seküler öğretilerle bu kavramı yeniden yapılandırmasıyla beraber el değiştirmiş ve bahsi geçen dönem içerisinde iktidarı dizginleyen bir çeşit güç olarak varlığını devam ettirmiştir. Modern kapitalist devletin meydana gelmesiyle birlikte sivil toplum kavramı burjuva sınıfını betimleyen bir kavram şeklinde günümüze kadar varlığını sürdürmüştür (Özcan, t.y.: 1).

### 2.3.2. AYDINLANMA SÜRECİNDE SİVİL TOPLUM KAVRAMININ GELİŞİMİ

Sivil toplum ve politik toplum ilişkisi değerlendirildiğinde İngiltere ve Amerika'da uygulanmakta olan iki farklı modelden söz edilebilir. Anglo-Sakson modeli ve Fransız modeli olarak ayrıştırılan bu iki sivil toplum modeli arasında kültürel, geleneksel, tecrübeye dayanan ve tarihsel temel farklılıklar bulunmaktadır. Amerika'da ve İngiltere'de İskoç aydınlanması ekseninde gelişen liberal gelenek ve toplum ilişkilerini belirleyen temel bir dinamik oluşmuştur. Amerika ve İngiltere toplumsal ve tarihsel birikimlerini modern kurumlarla sentezlemek suretiyle politik toplumun merkezi belirleyiciliğindense, yerel toplulukların uzlaşmasıyla meydana gelen geniş tabanlı sosyal dinamikler tarafından yönetilmektedir. Tarihi ve toplumsal birikimleri ve tecrübeleri göz

ardı edilmek suretiyle farklı bir toplum yaratmayı tercih eden Fransa'da ise ortaya çıkan sivil toplum modelinde, politik toplum merkezi bir konumda yer almakla birlikte toplumlar yukarıdan aşağıya doğru dönüştürülmektedir (Aslan, 2010: 188).

Fransız modeli ise genel olarak devlet ekseni siyasal düşünce geleneğini oluşturmuştur. Bu siyasal düşünce geleneği Hegel, Hobbes gibi düşünürlerin temsil ettiği devlet eksenli düşünce geleneği olmakla birlikte diğer siyasal düşünce geleneği ise Smith ve Locke tarafından sürdürülen bir eksende siyasal düşünce geleneği olmaktadır (Çaha, 2007:17-18).

### 2.3.3. İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI SONRASI SÜREÇTE STK'LARIN GELİŞİMİ

Tarihsel anlamda bir değerlendirme yapıldığında bütün toplumlarda devlet dışında kalan organizasyonların çok eski süreçlere dayanması gerekliliğine rağmen genel olarak İkinci Dünya Savaşı sonrasında yaşanan dünya gerçekleri neticesinde sivil toplum kuruluşlarının öne çıktığını söylemek mümkündür. Toplumlar ve devletler arasında bulunan anlaşmazlıkların çözülebilmesi için uluslararası kurum ve kuruluşlarının tesis edilmesi çalışmalarıyla devlet dışı organizasyon terimi doğmuş ve bu kapsamda birleşmiş milletler çatısı altında çeşitli çalışmalar gerçekleştirilmiştir (Talas, 2011:391).

İkinci Dünya Savaşı neticesinde kurulmuş olan uluslararası kurum ve kuruluşlar, tüm devletlerin mutlak otorite olarak algılandığı bir düşünce ekseninde sivil gelişmeleri desteklemeye başlamıştır. Birleşmiş Milletler gibi oldukça geniş çaplı kurumlar ve Avrupa Birliği gibi bölgesel oluşumların düşüncesi ekseninde kadın, çocuk ve insan gibi olguların demokratik kurum ve politikalarıyla iç içe geçtiği bir mekanizma oluşturulmuştur. Diğer yandan var olan haklar ekseninde gelişen yerel sivil toplumsal hareketlerin de çeşitli olaylarla canlılık kazandırdığı söylenebilir. Sivil toplumların canlanması esnasında Doğu Avrupa'da bulunan merkezi bürokratik devlet yapıları ve Sovyetlerin başarısız olması ile küresel gelişme ve değişikliklerin önemi büyüktür. Devlet merkezi yapıların çökmesi ve başarısız olmasıyla beraber toplumların ve sosyal aktivitelerin önemi artmış aynı zamanda çıkar temelli olmayan yeni sosyal hareketlerin ve sivil toplum kuruluşlarının meydana gelişi sağlamıştır. Bu sayede ise katılımcı ve aktif bir sivil toplum anlayışı öne çıkmıştır (Yılmaz, 2003: 320).

### 2.3.4. 1990'LARDA SOĞUK SAVAŞ SONRASINDA KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE STK'LARIN YÜKSELİŞİ

Dünyadaki değişmelerin 1990 yılında hız kazanmasıyla birlikte sivil toplum kuruluşları için çok farklı bir döneme girilmiştir. Bu dönemde sivil toplum kuruluşlarının sayısının katlanarak arttığı görülmekle birlikte 1906'da bu kuruluşların sayısı yaklaşık 200 iken, 2000 yılında bunların sayısı yaklaşık 20.000'e 2006 itibari ile ise yaklaşık olarak 40.000'e çıkmıştır. 1994 yılında gerçekleştirilen Viyana İnsan Hakları Zirvesi ve yine aynı tarihlerde gerçekleştirilen Kahire Nüfus Konferansı sivil toplum kuruluşu toplantıları olarak gerçekleştirilmiştir. Bunu takip eden 1995 yılında Kopenag Sosyal Kalkınma Zirvesi ise ile Pekin'de gerçekleştirilen dördüncü kadın konferansı gibi gerçekleştirilen resmi toplantılara paralel bir şekilde de sivil toplum kuruluşu toplantılarının sürdürüldüğü bilinmektedir. Sivil toplum kuruluşlarının özellikle son yıllarda yükselmesine verilebilecek en önemli gelişme New York da gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler 1000. yıl zirvesi olmuştur. Çok fazla sivil toplum kuruluşunun katılımıyla gerçekleştirilen bu zirvenin en önemli özelliği ise sivil toplum kuruluşlarının birbirinden çok farklı yapılara sahip olmasıdır (Yıldız, 2006: 100)..

## 2.4.SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ YÜKSELİŞ NEDENLERİ

Bir toplumda var olan gönüllü kuruluşların ortaya çıkması ve yükselmesi toplumun değişim süreci ile yakından ilişkili olmaktadır. Sanayi devrimi öncesinde toplumsal yapı incelendiği zaman, gönüllü örgütlerin meydana gelebilmesine organize olabilmesi için gerekli ortamın oluşmadığı görülmektedir. Sanayi devrimi öncesindeki toplumların tarıma dayanması ve daha uzun çalışma saatleri toplumsal oluşum aşamasında gönüllü organizasyonlar bulunmamasına sebep olmuştur. Aynı zamanda cemaat yapısında meydana gelen örgütlenmeler, aile hısımlığının çok önemli olması, üretim tarzının daha ilkel bir yapıya sahip oluşu ve kişilerin henüz farklılaşmaması da yine gönüllü örgütlerin ortaya çıkışında engeller arasında sayılabilir. Geçmiş dönemde incelendiğinde dini örgütlenme şekillerinin küçük gruplara yol açtığı gözlenmektedir (Şimşek, 1995: 25).

Sivil toplum örgütlerinin genel amacı eğitim, basın, kadın, gençlik ya da çevre gibi örgütlenmelerle hem kendi alanında faaliyet göstermek hem de var olan siyasal yapıyı kendi amacı doğrultusunda etkileyebilmektir. Sivil toplumun varlığı için gereken onun

şartların gelişebilmesi devletin yapılanması ve üretim politikalarla yakın bir şekilde ilişkili olmaktadır. Sivil toplum, özellikle demokratik bir yapıya sahip olan devletlerde ve demokratik Siyasal yapılarda gelişe bilmektedir. Tüm bunların yanında devletin toplumsal gruplar karşısında tarafsız bir şekilde ortaya koyduğu siyasal değerlerle toplumun siyasal kültürün de sivil toplumun gelişmesinde çok önemli bir rolü bulunmaktadır (Çaha, 1997: 31).

## 3. ULUSLARARASILAŞMA SÜRECİNDE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ ROLÜ

Kavram olarak değerlendirildiğinde sivil toplum, devletin tüm denetimi dışında yer alan ve belli bir düzeyde siyasi nitelik içeren ancak temel olarak toplumsal sorunların çözümüne yönelik sivil faaliyetleri, çıkarları ve ilişkileri hayata geçiren bir alanı ifade etmektedir. Bununla birlikte sivil toplum, devlet, ekonomi ve aile arasında kalan toplumsal sorunları çözmeye yönelik bir kamusal tartışma alanı olmakla birlikte bu tartışmanın hayata geçirildiği örgütsel faaliyetlerin bütünü olmaktadır. Sivil toplum örgütleri değerlendirildiğinde ise belli başlı bazı toplumsal sorunlara çözüm üretilmesini, bazı değerlerin korunmasını ve çıkarların hayata geçirilmesini amaçlayan örgütsel faaliyetler olduğu söylenebilir (Keyman, 2006: 28). Farklı bir şekilde ifade edilmesi gerekirse günümüzdeki sendikalar, dernekler, vakıflar, işveren kuruluşları, odalar, yerel birlikler, konfederasyonlar, kooperatifler gibi bütün tüzel kuruluşlar sivil toplum kuruluşu olarak değerlendirilebilir (Öztürk ve Şahin, 2008: 14-15). Özellikle son dönemde hem Türkiye'de hem de uluslararası anlamda gerçekleşen değişimi ortaya koyan sivil toplum olgusu, siyasetten ekonomiye, toplumsal hayattan kültüre kadar hayatın tüm yönlerini çok geniş bir perspektifte değerlendirmeye başlamıştır. Bu açıdan hem ulusal hem de uluslararası alanda ortaya koyulan siyasi ve sosyal olayların daha iyi anlaşılabilmesi için devlet dışında kalan sosyal organizasyonlar dikkate alınması kaçınılmaz bir gereklilik olmaktadır (Bulut, 2010: 19).

## 3.1.BİLGİ ELDE ETME ROLÜ

Sivil toplum kuruluşlarının rolleri değerlendirildiğinde bu rollerinden en önemlisinin bilgi elde etme olduğu görülmektedir. Şirketler uluslararası pazarda yer alabilmek için çok fazla bilgiye ihtiyaç duymaktadır. Özellikle uluslararası anlamda kendini ilk defa gösterecek işletmeler için bilgi eksikliğinin önemli bir risk faktörü olduğu söylenebilir. Sivil toplum kuruluşları, uluslararası pazara yönelik olarak hem bilgi sahibi olan hem de bilgi sahibi olmayan işletmelerin güvenebileceği bir liman olmaktadır. Bunun en büyük sebebi sivil toplum kuruluşlarının dünyanın çeşitli bölgelerinde bulunan şubeleri ve bağlantılarıyla birlikte uluslararası pazara dair bilgiye en fazla sahip olan kaynak niteliğinde bulunmasıdır. Bu sayede yeterince bilgisi olmayan işletmeler sivil toplum kuruluşlarının yaptığı yönlendirmelerle birlikte faaliyetlerini sürdürürken, uluslararası pazara dair yeterince bilgisi olan firmalar da sivil toplum kuruluşlarıyla elde ettiği bilgileri harmanlayarak riskleri minimize etmeye çalışmaktadır (Çınar, 2014: 84).

Bütün sivil toplum kuruluşları kendi etkinlikleri ile yeni bilgilerin meydana gelmesine ve bu bilgilerin demokratik bir katılım sürecinin bir parçası haline gelmesine katkıda bulunan kuruluşlar olmaktadır (Çotuksöken, 2003: 58). Bu açıdan sivil toplum kuruluşlarının etkinlikleri için kullandığı bilgilerin en temelinde kendi deneyimleri ile elde ettikleri bilgiler yer aldığı söylenebilir. Kurum içinde verilen seminerler, takım toplantıları, yapılan sunumlar ve hatta kurum içinde gerçekleştirilen bültenler bilgi ve öğrenme konusunda büyük bir rol oynamaktadır. Sivil toplum kuruluşlarının ihtiyacı olan bilgi elde etme yolu olarak uzman görüşlerinden faydalanma, yüzyüze görüşmeler yapma, kurumlar arası işbirliği sağlama ve disiplinler arası işbirliği yapma gibi yöntemler var olmaktadır (Kasımoğlu, 2003: 132).

### 3.1.1. ULUSLARARASILAŞMA BİLGİSİ ELDE ETME ROLÜ

Uluslararasılaşma bilgisi olarak değerlendirilen kavram, genel olarak dış genişleme ile alakalı karmaşıklığın artmasını yönetebilmek üzere ihtiyaç duyulan bilgi olmaktadır. Bahsi geçen bilgi genel olarak uluslararası pazarlarda faaliyet ilkeleri ile alakalı olduğundan ülkeye özgü olmamaktadır (Fletcher, 2012: 633). İşletmenin ilk kez kendi ülkesinden farklı ülkelere girmesi ile birlikte meydana gelebilecek karmaşıklıklar ve

işletmenin belli mesafeden etkinliklerini yürütmek zorluğuyla başa çıkabilmesi için faydalı olmaktadır (Cuervo-Cazurra, 2011: 428).

Özellikle küçük işletmeler değerlendirildiğinde bu işletmelerin ilk kez kendi ülkesinden farklı bir ülkede etkinlikte bulunabilmesi işletme için oldukça büyük bir risk olmaktadır. Sivil toplum kuruluşlarının kendine liderlik edebilmesi ile risk durumu minimuma inmektedir. Bu tarz bir konuda sivil toplum kuruluşları, şirketin faaliyette bulunacağı ülke içerisinde var olan müşterilere hizmet edebilmek, müşterinin ihtiyaçlarını belirleyebilmek, işbirliği yapmak ya da yurtdışına ilk çıkışta hangi konulara dikkat edilmesi gerektiği gibi uluslararasılaşmaya yönelik bilgilerle işletmelere fayda sağlamaktadır (Çınar, 2014: 84).

### 3.1.2. İŞ BİLGİSİ ELDE ETME ROLÜ

Yurtdışında müşteriye dair rakip ve pazar bilgisi iş bilgisi olarak adlandırılmaktadır. Bu bilgi belli bir pazara bağlılığını artmasıyla elde edilmektedir. Bahsi geçen bilgi pazara veya hatta ülkeye özgü olmakla birlikte işletmeye özgü olmamaktadır. Müşterinin sahip olduğu özellikler kültür farklılığı, rakiplerin özellikleri, mevcut yapı ve rekabet ortamındaki farklılıklar iş bilgisi için oldukça önem taşımaktadır. Uluslararası pazar ve gerçekleştirilen işlemlere dair bilgi, girişimci işletmeler için uluslararası satışın büyümesi adına oldukça önemli bir belirleyicidir (Autio ve ark., 2000: 910). Bireyin yaşadığı ülkeden farklı ülkelere ait iş bilgisini geliştirebilmesi ve bunları doğru bir şekilde kullanabilmesi konusunda sivil toplum kuruluşlarının çok önemli bir rolü bulunmaktadır. Ülkelere özgü yerel kültürlere dair hatalardan kaçınabilmek için toplumun ve kültürün özelliklerinin dikkate alınmasıyla geliştirilecek fikirlerin önemi çok büyüktür. Özellikle gelişmekte olan tüm ülkelerde sosyal konulara daha hakim olan çoğu sivil toplum kuruluşu, tipik zorluklar ve ülkede var olan alt yapı eksikliğini ilk elden deneyimleme ve aktarma görevine sahiptir (Dahan ve ark., 2010: 331).

### 3.1.3. DIŞ KURUMSAL BİLGİ ELDE ETME ROLÜ

Devletlerin sahip olduğu kurallar, normlar, kurumsal çatı ve dış ülkelerde yaygın değerlere yönelik olan bilgi, dış kurumsal bilgi olarak adlandırılmaktadır.

Uluslararasılaşma, çok farklı bir kurumsal ortamda şirketin nasıl faaliyet göstereceğine dair bilgiye ihtiyac duymaktadır. Deneyimsel kurumsal bilginin eksik olması yabancı bir pazar içerisinde uygulanmakta olan ticari yasalar ve normların yeteri kadar anlaşılamaması şirketler için oldukça büyük bir sorun olmaktadır (Eriksson ve ark., 1997: 344). Tüm yabancı ülkelerin siyasi ve hukuki yapısı etkinlikte bulunacak işletmeler için büyük önem taşımaktadır. Gerçekleştirilen uygulamalar ülkeden ülkeye siyasi ve hukuki yaptırımlar açısından farklılık göstermektedir. Yabancı ülkelerin bu konudaki farklılıklarının bilinmesi ile birlikte yaşanacak zorlukların ortadan kalkması mümkün olmaktadır. Sivil toplum kuruluşları hem informal hem de formal ilişkileri ile bilgi elde edebilmekte ve ülkenin kurumsal yapısından kaynaklı olacak sorunların önceden çözülmesine yardımcı olmaktadır (Çınar, 2014: 85).

## 3.2.EĞİTİM VE DANIŞMANLIK ROLÜ

Danışmanlık rolü üstlenen yönetici çalışanların örgüt dışından verilere erişebilmesini sağlamakla birlikte örgüt içerisinde veri üretebilmek için de örgüt üyelerine yardımcı olmaktadır. Burada genel amaç çalışanlara geçerli verilerin analizi ile birlikte çözüm önerisi bulmayı öğretebilmektir. Danışman rolünü gerçekleştirmesinin yanında yöneticinin bir eğitici olarak da görev yapabildiği söylenebilir. Burada bahsi geçen yönetici değişimi sağlayabilmek için örgüt üyelerinin tamamına verileri nasıl kullanacağını öğretmekte ve pek çok konuda işlerin kolaylaşmasına yardımcı olmaktadır (Lunenburg, 2010: 3).

Etkili ve ilgili bir liderlik için liderlik rolünü seven kişinin birlikte çalıştığı iş arkadaşlarının beklentilerini iyice araştırmaları gerekmektedir bunun en büyük sebebi hızlı ve sürekli bir öğrenme ortamı yaratarak doğru bir entegrasyon sağlanmasıdır. Delios ve arkadaşları (2008) benzersiz bir teknolojiyi ve pazarlama konusunda lider bir şirketle yaptıkları çalışmada, bu işletmelerin en hızlı genişleme oranına sahip olduğunu ifade etmektedir bunun en büyük sebebi ise liderlerin yol gösterici özelliği olmaktadır (Çınar, 2014: 85).

Sapienza vd. (2006), yaptığı araştırmasında yöneticilerin, yeni ofislerinin kurulması ve işlemesi esnasında oldukça büyük faydaları olduğunu öne sürmektedir. İşleyişi

kolaylaştırmak ve deneyimlerinden faydalanabilmeleri için dünya çapında tüm örgütlenmelerin uluslararasılaşma konusunda yetkin bir liderden fayda sağladığı öne sürülmektedir.

Sivil toplum kuruluşları bu kapsamda değerlendirildiğinde işletmelerin etkinlikte bulunduğu ortamda meydana gelen rekabet baskısının üstesinden gelebilmek için liderliğe ihtiyaç duydukları söylenebilir. Yönetsel yetenek olarak ifade edilebilen liderlik, sivil toplum kuruluşlarının etkin ve verimli bir şekilde yönetilmesi için oldukça önemlidir. Sivil toplum kuruluşlarının nasıl yönetileceği, yöneticinin nitelikleri ile yakından alakalı olmaktadır. Sivil toplum kuruluşları çoğunlukla halka yakın çalışmalar sürdürürken aynı zamanda toplum problemlerini halkın ihtiyaçları kadar algılayabilmektedir. Gelişmekte olan pazarın müşterileri az seviyede eğitime sahip olma veya eğitimsiz olma durumları sebebiyle pek çok konuda yetersiz kalmaktadır. Sivil toplum kuruluşları görevlileri ise ürün ya da hizmetin nasıl kullanılacağına dair bilgiye sahip olduğundan yerel tüketicilere eğitim verebilmektedir. Ürünün varlığına dair bilincin gelişebilmesi ve faydalı bir kullanıma yönelik tüketicinin yönlendirilebilmesi için sivil toplum kuruluşlarının önemli faydaları bulunmaktadır (Dahan ve ark., 2010: 334).

## 3.3. İLETİŞİM VE GÜVEN TEMELLİ AĞ BAĞLANTILARI OLUŞTURMA ROLÜ

Şirketlerin ulusal ya da uluslararası alanda başarı sağlamasında en önemli nokta, belli bir ağa bağlı olunmasıdır. Ağlar var olan bilgilerin iletilebilmesi adına büyük bir fayda sağlamaktadır. Ağlar sayesinde, belirsizliğin giderilebilmesi ve fırsatların değişen doğasının bilgilendirilebilmesi için çeşitli hizmetler verilebilmektedir. Bununla birlikte ağlar, ortak hedefleri elde edebilmek amacıyla örgütlerle çeşitli ilişkiler kurmaktadır (Webb, 2010: 565).

Ağların en temel amacı, açık bilgiyi paylaşarak öğrenme eyleminin daha kolay bir hale gelmesidir. Şirketler tek başına bir varlık olmamakla birlikte pazardaki diğer aktörlerle iletişim ve etkileşim kurmadan varlıklarını devam ettiremezler. İşte tam olarak bu sebeple, kaynak alışverişi kolaylaştırabilmek adına işletme için koordinasyonun

sağlanması gereken etkinliklerin bulunduğu ilişkiler sistemi yani ağlarının var olması gerekmektedir (Jonsson ve Lindergh, 2010: 550).

### 3.3.1. İLETİŞİM

Çeşitli bilginin ve deneyimin bir araya getirilmesi ve bilginin genişleyebilmesi en temelinde anlamlı bir iletişimde mümkün olmaktadır. Örgütlenme kavramı bir örgütün temelini meydana getirmekteyken tüm bileşen parçalarının teşvik edilmesi sürekli bir dolaşımla mümkün olmaktadır. İnformal ve formal iletişim sistemleri öğrenme adına dolaşım sistemi olarak ifade edilebilir. Şirketlerin uluslararasılaşabilmesinin en temel yolu, liderlerin dış çevreyi anlaması ve kendi gerçek yeteneklerinin birleşmesi ile bu durumu harmanlabilmesinden ileri gelmektedir. Dış çevrenin araştırmasıyla elde edilecek veriler kurum içerisinde dağıtılarak kurumun dış çevre ile etkileşim kurması sağlanmaktadır. Bu durum da en genelinde sağlam bir iletişim ile mümkündür. Firmaların iletişiminde en önemli olan, piyasalar arasındaki bilgi akışını engelleyen faktörlerin toplamı hakkında bilgi sahibi olabilmektir. Politik sistemler, yabancılık, eğitim düzeyi, ya da firmaların kalkınma düzey gibi faktörler iletişimi sınırlanmasından ötürü ülkeler arasındaki ticareti büyük ölçüde engellemektedir (Çınar, 2014: 86).

### 3.3.2. GÜVEN TEMELLİ AĞ BAĞLANTILARI OLUŞTURMA

Ağ oluşturma olgusu, iş yapmanın önemli bir yolu olmaktadır. Aynı zamanda ağ, ortak bir şekilde karar almaya da onaylama yoluyla kararın desteklenmesine de hizmet etmektedir. Ağlar, gelecekte veya mevcut zaman diliminde girişimi etkileyebilen bireyler hakkında pazar ve endüstri içerisinde istihbarat, ya da eğilimleri içeren çeşitli konular hakkında bilgi toplayabilmek için oldukça faydalı bir mekanizma olmaktadır (Gilmore ve Carson, 1999: 33).

Uluslararasılaşma ağ modeli incelendiği zaman bir şirketin amaçlarına ulaşabilmek, meşruluğunu artırabilmek ya da belirsizliği azaltabilmek için yöneticilere yardım etmekte olan bağları ortaya çıkarabilmek veya politik aktörlerle ilişkileri sürdürebilmek için de ağlar oluşturdukları görülmektedir. Tedarikçiler ve müşteriler herhangi bir iş kolunun bilgi sisteminin önemli bir parçası olmaktadır. Müşteri düzeyi işletmenin ürün ve ticaret

başarısında bulunan bir pazar sinyali olmaktadır. Benzer bir şekilde pazar içerisinde yaratıcılık fırsatları ve maliyetlerinin azalması gibi konularda ağlar çok önemli bir bilgi kaynağı rolü üstlenmektedir (Bennett ve Robson, 1999: 161).

Hohenthal ve arkadaşları (2014) yapmış olduğu çalışmasında deneyimsel bilgi ile işletme yönetim ekibinin farklı stratejileri ortak bir şekilde kullandığı ve daha az uluslararası deneyime sahip olan yönetim takımlarına nazaran daha hızlı bir şekilde uluslararasılaşacağını öne sürmektedir. Deneyimsel ağların sahip olduğu bilgi sebebiyle iş ilişkisinin değerini geliştirme konusunda önemli bir role sahip olduğu söylenebilir (Hohenthal ve ark., 2014:12).

### 3.3.3. AĞLARDA STK İLİŞKİLERİ TÜRLERİ

Firmalar yabancı pazarda bulunabilmek ya da buralara girebilmek için faydalandığı ağ ilişkileri, formal ağ ilişkileri ya da informal ağ ilişkileri olarak birbirinden ayrılmaktadır (Çınar, 2014: 87).

#### 3.3.3.1. İNFORMAL İLİŞKİLER

İnsan odaklı etkinlikler etrafında toplanan aile pazarlama özellikleri, formal olmakla birlikte genellikle gizli olmaktadır. İnformal ağlar sahip olduğu kapasite ve güven ortamı sebebiyle enformasyon paylaşımı için oldukça tercih edilen bir ağ çeşidi olmaktadır. Bununla birlikte formal ağlar bu ilişkileri koruyabilmek için gerekli olmadığından ötürü informal ağlar sayesinde kimin ne hangi sıklıkla ilişki kurulup kurulmayacağına dair karar yöneticilere bırakılmaktadır (Johansen ve Leroux, 2012: 356).

Kurulan informal ilişkiler dış çevre ile organik bir şekilde iletişim kurmak için ortaya çıkmaktadır. Bu özelliğiyle kamu hizmeti üretebilmek ve kamu hizmeti sunabilmek için kamu yöneticileri tarafından meydana getirilen formal ağlarla birbirinden ayrılmaktadır. Kapasite, güven geliştirme ve bilgi paylaşımı, hizmet sunumuna fayda sağlayabilmek için oluşturulmaktadır. Küçük işletmeler tarafından tercih edilen bu ağlar, pazara yönelik sınırlı bilgi ve teknik anlamda sağlam bir alt yapıya sahip oldukları için genellikle kişisel ilişkileri de tercih etmektedir (Çınar, 2014: 87).

### 3.3.3.2. FORMAL İLİŞKİLER

Kamu hizmet etmek ve sunmak için kamu yöneticileri tarafından meydana getirilen çok aktörler düzenlemelerden olan formal ağlar, firmalar arası ve aktörler arası formal bir yapıya sahip olmaktadır. Formal ağlar genel olarak tüm aktörleri ve bir araya gelen organizasyon arasında bulunan sözleşmeye dair ilişkilerle meydana getirilen ağlar olmaktadır. Burada sözleşmeler, katılımcının sorumluluklarını ve rollerini belirleyebilmek aynı zamanda da aktörlerini yasal bir şekilde bir araya getirebilmek adına hizmet vermektedir. Bu sayede formal ilişkilerin ağ içerisinde iki veya daha fazla aktör arasında kurulan ticari faaliyet ve alakadar olduğu da ortaya çıkmaktadır (Ojala, 2009: 52).

Sivil toplum kuruluşları informal iletişim ve ilişkiler kurmanın yanı sıra bir organizasyon kapsamında etkinliklerin düzenli bir şekilde gerçekleştirilmesini sağlamak için kurallarla çalışmaktadır. Bu durumda belli bir resmiyetin kurulması için oldukça önemlidir. Sivil toplum kuruluşlarına üye işletmelerin, üyeliğinin bir sözleşmeye bağlanması, bu sözleşmenin gereklerini yerine getirilmesi için oldukça önemli olmaktadır. Sivil toplum kuruluşunun sektörde faaliyet gösteren işletmelerin hem ülke hem de kendi faydalarına faaliyet göstermesi adına küme meydana getirmesi ya da çeşitli çalışmalara katılacak işletmelerde sözleşmeler düzenlenmesi sivil toplum kuruluşları tarafından gerçekleştirilen formal ilişkiler kapsamında değerlendirilmektedir (Çınar, 2014: 88).

### 3.3.3.3. ARACI İLİŞKİLER

İnformal ve formal ilişkilere ek bir şekilde kurulan aracı ilişkiler içerisinde satıcı ve alıcı arasında direk bir bağlantı bulunmamaktadır. Ancak burada satıcı ve alıcı arasında ağ ilişkisinin kurulmasını kolaylaştıran üçüncü kısım olarak farklı bir aktör bulunmaktadır (Ojala, 2009: 52).

İşletmeler arası kurulana aracılar yoluyla politik müdahale üzerine farklı bir ağ haline dönüşmektedir. Aracılar endüstri içerisinde kanalize kaynaklarla birlikte politik düzeyde sponsorluk rolü üstlenmekle beraber bilgi dolaşımını dolaylı hale getiren hizmetleri sağlayarak ta operasyonel sınırları kapsayan bir rol üstlenmektedir (Nakwa ve ark., 2012: 52).

## 3.4. YENİLİKÇİLİK ROLÜ

Yenilikçi kavrama, rekabet ortamı karşısında ilk hamle avantajını kazanabilmek için işletmelerin sağlayacağı pazar içerisindeki istekler ve ihtiyaçlar üzerine hareket etmek ve bu hareketleri tahmin edebilme ile alakalı olmaktadır. Yenilikçilik kurumsal itibarî değerlendirebilmek adına en önemli kriterlerden biri olarak değerlendirilmektedir (Chun, 2006: 64). Mevcut iş fırsatlarını algılayabilmek ve eleştirel analiz yeteneği ile beraber yeni ekonomik ortamda rekabet edebilmek adına uzmanlık gerektiren tüm ilişkilerin temel özellikleri yenilikçilik sayesinde meydana gelmektedir. Uluslararası pazarda yer alabilmek konusunda ilk adımın atılması genellikle yöneticinin kararlılığına bağlı olarak şekil değiştirmektedir. Firmaların bu anlamda sağladığı başarı, yöneticinin yabancı pazar konusunda bilgisi ve yaratıcılık gücü ile direkt olarak ilişkide olmaktadır (Demirci ve Aydemir, 2008: 77).

## 3.5.İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinden sonra, STK'lar ve özellikle Birleşik Krallık hayır kurumları, ulusal ve uluslararası toplumda önemli bir rol oynamıştır (Lindenberg, 2001). Sivil toplum örgütü deyimi, 1945 yılında Birleşmiş Milletler'in kurulmasıyla birlikte, Birleşmiş Milletler Şartı'nın 10. Bölümünün 71. maddesindeki hükümlerle, hükümet veya üye devlet olmayan kuruluşlara danışmanlık rolü için kullanılmaya başlanmıştır (Generalov, 2014, s.119). Bu kuruluşlar, başkalarının hayatlarına yardım etmek isteyen, kişisel yarar gözetmeksizin yararlı olmaya çalışan bir motivasyona sahiptir.

Hayır kurumları artık üçüncü sektörün bir parçası olarak tanımlanmaktadır (Godrej, 2014, s.1). Üçüncü sektör, yeni üretim araçlarını ve organizasyon biçimlerini uygulamak ve yeni ürünleri tanımlamak gibi birçok nedenden dolayı günümüz toplumunda önemlidir (Amendola ve diğerleri, 2011, s.852). ActionAid ve Oxfam gibi kuruluşlar, hükümetlerin üstlenmediği rolleri üstlenmekte; yoksullara yardım sağlamak, fon toplamak için ülke çapında dükkânlar açmaktadır. Üçüncü sektör, uluslararası hükümetler arasında duyulmayabilecek sesleri temsil etmede de etkilidir. Örneğin, Uluslararası Af Örgütü,

bireysel insan haklarına itiraz etmek için davaları yüksek mahkemelere taşınmaktadır. STK'ların yükselişi, Edwards ve Hulme (1996) gibi yazarların sessiz bir devrimin ortasında olduğumuzu göstermesine yol açmıştır. STK'lar uluslararası kalkınma ve siyaset açısından güçlü bir role sahip olmuştur. Zihniyet ve tutumları değiştirmede araç olarak görülmektedir (Werker ve Ahmed, 2007, s.74).

STK'lar ayrıca Birleşmiş Milletler (BM) ve Dünya Ticaret Örgütü (WTO) gibi önemli kuruluşlarla da çalışabilmekte ve bu kuruluşlara uzmanlık sağlayabilmekte ve önemli konuları dikkatlerine sunabilmektedir (Amagoh, 2015). Rolleri, tek bir bireye yardım etmekten, sesi olmayan bütün bir topluluğu temsil etmeye ve yerel, ulusal ve uluslararası düzeylerde davaların açılması için kampanya yürütmeye kadar değişebilmektedir (Amagoh, 2015). STK'lar, Kuzey Amerika çiftçiliğinde hayvan zulmüyle mücadeleden, savaş bölgelerindeki sivilleri korumak için iklim değişikliğiyle mücadeleye kadar toplumda hayati bir rol oynamaktadır (Heyes ve Martin, 2017). Yine de, üçüncü sektör ve STK'ların etkinliği hakkındaki anlayışımızı derinleştirmek için hayır kurumlarının uluslararasılaşması konusunda daha fazla araştırmaya yer verilmelidir.

Werker vd. (2008), NFP'lerin, STK'lar ile birlikte, karlarını organizasyonun her yerine dağıtma olasılığının düşük olduğu ve karlarını maksimize etmek için daha zayıf teşvikler uyguladığı görüşüne sahiptir. Bunun nedeni, bu tür organizasyonların öncelikle kar amacı gütmemeleridir. STK'lar, "büyük ölçüde fedakar çalışanlardan ve finansal amaçlardan ziyade ideolojik amaçlar için çalışan gönüllülerden oluşan" olarak tanımlanmaktadır (Werker vd., 2008, s. 77). Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları, yerel STK'lardan biraz farklı olarak insani ihtiyaçları küresel ölçekte karşılamaya çalışan kuruluşlardır. Daha geniş bir bağlamda çalışmaktadırlar ve uluslararası arenada daha fazla etkiye sahip olmaktadırlar. Walton ve diğerleri (2016), INGO'ları "en az üç ülkede faaliyet gösteren (yani faaliyetler yürütmeyi amaçlayan, üyelerin katılımını içeren ve bütçe katkıları alan) uluslararası amaçları olan resmi kuruluşlar" olarak tanımlamaktadır (Walton ve diğerleri, 2016, s.2771).

INGO'nun meşruiyeti, kuruluşu izleyen daha büyük izleyici kitlesi nedeniyle STK'lardan daha fazla sorgulanmaktadır (Walton ve diğerleri, 2016). Lindenberg (2001), "Gloing Global: Transforming Relief and Development NGOs" adlı kitabında, yeni acil durum dalgaları, yeni küresel yoksulluk biçimleri, hükümetlerin azalan kapasiteleri, zayıf kurumlar ve yeni baskıları içeren küreselleşme nedeniyle STK'ların karşı karşıya

kaldıkları farklı zorlukları belirtmektedir. Bugün STK'lar bağlamında küreselleşmenin tanımı üzerinde tartışmalar vardır, ancak Lindenberg (2001), bunu "STK yönetim yapılarının, kaynak ediniminin, bilgi paylaşımının, personelin ve ulusal sınırların ötesinde hizmet sunumunun artan yayılması" olarak tanımlamaktadır (Lindenberg, 2001, s.8). Foreman (1999), STK'ların artık küresel bir yönetim yapısına geçmeleri ve küreselleşmenin baskılarına uyum sağlamaları gerektiğini savunmaktadır. Küreselleşme, uluslararasılaşma stratejisinin küreselleşmeye bir yanıt olarak görülebilmesi anlamında uluslararasılaşmadan farklıdır. Büyüyen, kâr amacı gütmeyen bir sektör ortaya çıkmış ve şirketler ulus-devletin bıraktığı insani boşluğu doldurmaya başlamıştır (Lindenberg, 1999, s. 147). 70'ler, 80'ler, 90'larda küresel yoksulluk ortaya çıkmış ve bu "yeni" küresel sorunları çözmek için farklı kuruluşlar kurulmaya başlamıştır. Küresel NFP sektörü, hesap verebilirlik, inceleme ve finansman zorluklarına yol açacak şekilde artmıştır.

Lindenberg (2001), bu sektörün eski Sovyetler Birliği'nin çöküşü de dahil olmak üzere çeşitli nedenlerle genişlediğini savunmaktadır. Generalov (2014), Sovyet yıllarının gönüllülük ve hayırseverlik imajını zedelediğini savunmaktadır. Küresel iletişim, STK'ların yardımına ihtiyaç duyan farklı ülkelere yanıt vermesine yardımcı olmuştur. STK'ların artan küresel erişimi, uluslararası ticarete meydan okumakta ve STK'ların amaç ve misyonlarını gerçekleştirmedeki önemini ve fırsatlarını vurgulamaktadır (Teegan ve diğerleri, 2004). Amagoh (2015) bu teorisyenleri desteklemekte ve STK'ların küresel yaygınlığının Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve birçok siyasi rejimin sona ermesi, hızla gelişen teknolojiler, STK sektöründeki kaynakların, profesyonellik ve mevcut işlerin artması nedeniyle olduğunu belirtmektedir. Tüm bu farklı nedenler, üçüncü sektörün patlamasına ve STK'ların güvenilirliğini ve etkinliğini artırma ihtiyacını ortaya çıkarmıştır (Amagoh, 2015).

Simeant (2005), insani yardım amaçlı STK'ların uluslararasılaşmasının, onların yetkilerini ve güvenilirliklerini artırdığını ileri sürmektedir. Seslerini küresel düzeyde meşrulaştırmıştır. Save The Children, PLAN International, Oxfam, CARE, World Vision, CIDSE ve MSF, uluslararası STK sahnesine 1,5 milyar doları aşan birleşik bütçeyle hükmederek onları önemli küresel oyuncular haline getirmiştir. Bu yeni uluslararası strateji, büyük kuruluşları orta ölçekli kuruluşlardan ayıran küresel düzeyde STK'lara ağırlık vermektedir (Simeant 2005). Simmons (1998), STK'ların artık ulusal ve uluslararası hükümetleri etkileme gücüne sahip olduğunu söylemekte ve etki ve inceleme

açısından etkinliklerini göstererek bu fikri desteklemektedir. Bununla birlikte, uluslararasılaşma yoluyla elde edilen bu artan etkinlik görecelidir.

Sriskandarajah (2016), gerçek bir dönüşümün sağlanması için daha küçük organizasyonlar lehine daha büyük bir değişim olması gerektiğini savunmaktadır. Bununla, bazı INGO'ların yeni bir yere girdiklerinde aşırı güçlü ve baskın hale gelebileceğini kastetmektedir. Bu kuruluşlar, girmeye çalıştıkları ülkelerde halihazırda mevcut olan daha küçük yerel kuruluşlarla çalışmalıdır. Ofislerin bulunduğu yerin önemini küçümseyen akademisyenler de bulunmaktadır (Sriskandarajah 2016, Bah, 2016). Bah (2016), son zamanlarda merkezlerini Güney'e taşıyan INGO'ların, uluslararası kalkınma ve insan hakları çalışmalarındaki yönetim sorunlarını değiştirmeyeceğini savunmaktadır.

Bah (2016) ayrıca, INGO'ların eşit olmayan kaynak dağılımından rahatsız olduğuna inanmaktadır. Bu, literatürde ve kamuoyunda INGO'lara yönelik artan eleştiriyi yansıtmaktadır (Bah, 2016). Bah (2016), "Association for Women's Rights in Development" gibi kadın hakları örgütlerinin finansmanının da azalmakta olduğu gerçeğine de dikkat çekmektedir.

Birçok INGO artık küresel zorlukların üstesinden gelebilmek için birlikte çalışmaktadır (Roberts ve diğerleri, 2005, s.1846). STK'larda küreselleşme konusu, 1980'lerde ve 90'larda Oxfam, Plan International ve Medicins Sans Frontieres (MSF) gibi kuruluşların etki ve büyüklük açısından zirvede olduğu zaman meydana gelmiştir (Lindenberg, 2001). Bu "mega hayır kurumları" ulusal ve uluslararası politika ve uygulamalar üzerinde önemli etkiye sahipti (Lindenberg, 2001). Bu dönemde, bu hayır kurumları, insani bir felaketi önlemedeki başarısızlıklarından endişe duyan (hükümetin yardımcı olamadığı) Ruanda soykırımı gibi siyasi krizlerde insanlara yardımcı olmuştur. Walton ve diğerleri (2016), küresel ve yerel eğilimlerin STK meşruiyet ve gayri meşrulaşma süreçlerini şekillendirdiğini savunmaktadır.

Lindenberg ve Bryant (2001), STK'ların 1970'lerden beri küreselleşmeye nasıl tepki verdiğini anlatmaktadır. Ulusal hükümetlerin kapsamı ve kapasitesi azalmış ve bu tür organizasyonlar için piyasada bir boşluk oluşmuştur. Mali kriz, Soğuk Savaş, ideolojik saldırılar ve özelleştirmeden bu yana, kar amacı gütmeyen yeni bir küresel sektör ortaya çıkmıştır. Fowler (2000), eski bir sivil toplum kavramını ve tanımını uluslararası

kalkınmanın ön saflarına taşıyan Soğuk Savaş'ın sonunu örneklemektedir. SSCB'nin çöküşü, bu on yıl boyunca yeni kalkınma gündemi için düzenleyici bir çerçeve ve temel unsur haline gelmiştir (Fowler 2000). Bu kalkınma gündemi, insani krizlerin ortasında olan eski komünist ülkelere atıfta bulunmaktadır. STK'lar bu insani ihtiyaçlara cevap vererek Afrika'nın kalkınmasına da odaklanmıştır. Bu teşvik aynı zamanda neoliberal ideolojideki, yağmacı kapitalizmdeki ve serbest piyasadaki artıştan da kaynaklanmıştır (Godrej, 2014). Tüm bu bağlamsallaştırılmış meseleler, sivil toplumun ve STK'ların bugün hala belirgin olan "patlamasına" yol açmıştır (Godrej, 2014).

STK'lar küreselleşmeyle başa çıkmak için bir değişim kültürü geliştirmelidir. Küreselleşme, siviller ve STK'lar için hem bir fırsat hem de bir tehdittir (Gnaerig ve diğerleri, 1999). Anheir (2005) küresel olmanın farklı olduğunu savunmaktadır. "Küresel çağda" başarılı olmak isteyen hayır kurumları için birçok zorluk oluşturan ulusal olmaktan niteliksel olarak farklıdır. Daha fazla STK, INGO'lara dönüşmekte, ancak bu düzeyde, daha fazla INGO'nun ticarileşmesi ve bu nedenle daha az hesap verebilirliğe sahip olması durumu vardır. Vianna vd. (2000), gelişmiş ülke STK'larının, gelişmekte olan ülke STK'larını yeni bir tür "politika emperyalizmi" içinde "temsil etme" eğilimi olduğunu öne sürmektedir (Vianna vd., 2000, s.1). Batılı hayır kurumları, durumu düzeltmek için kurtarıcı olduklarını ima ederek Batılı olmayan bölgelere girmektedirler (Drewry, 2014). Doane (2016), yardım sektörünün modern zamanlarla yüzleşmesini sağlamak için toptan bir devrime ihtiyacı olduğunu savunmaktadır.

INGO'lar, sivil toplumun gelişmesiyle ve evrenselcilik, bireycilik, gönüllülük ve dünya vatandaşlığı fikri gibi değerleri destekleyen bu "küresel kültür" fikriyle ortaya çıkmıştır (Simeant, 2005). Küreselleşme çağından ve sınırların gevşetilmesinden bu yana bir küresel STK kimliği ortaya çıkmıştır. Ekonomik küreselleşme, küresel düzeyde eşitsizliklerin ve adaletsizliklerin artması nedeniyle STK'lara "dünyayı kurtarma" konusunda dolaylı bir rol vermiştir. STK'ların çok uluslu kuruluşlar haline gelme eğilimi, kaynak yaratma konusundaki ölçek ekonomilerinden kaynaklanmaktadır. STK'ların küreselleşen dünyanın talepleriyle başa çıkmak için izledikleri yollardan biri de kendilerinin daha küresel hale gelmesidir (Lindenberg, 2001).

STK'ların küresel yapıları artık küreselleşme ve uluslararasılaşma süreciyle başa çıkmak için oluşturulmalıdır (Anheier, 2005). Ulusötesi kuruluşlara dönüşürken INGO'lar yerel, ulusal ve uluslararası bölümleri içeren yapılar oluşturmalıdır (Anheier, 2005). Anheier (2005) ayrıca merkezi olmayan bir yönetim tarzının yerel olarak sonuçlara ulaşmak için en uygun olduğuna inanmaktadır. Kararlar, uzmanlık ve bilginin en yüksek olduğu seviyelerde alınmalıdır. Küreselleşme, artan ölçek ekonomilerine, daha iyi teknolojilere ve iletişimlere, kendi kaderini tayin hakkına ve tüm STK'ların 21. yüzyılda ele alması gereken küresel hesap verebilirlik baskılarına yol açmıştır (Anheier, 2005). Dichter (1999) ayrıca, birçok STK'nın hayatta kalmak için ticari sektör stratejilerine yöneldiğini ileri sürmektedir (Dichter, 1999, s.54).

Moorhead ve Sandler Clarke (2015), STK konum stratejisinin artık "küresel bir yaklaşım" ile ilgili olduğunu belirtmektedir. Bazı STK'lar, yardım etmeye çalıştıkları yoksul bölgelere daha rahat yardım edebilmek adına Güney'e taşınmaktadır (Smedley, 2014), ancak Moorhead (2015) bu paradigma değişikliğinin daha çok küreselleşme ile ilgili olduğuna inanmaktadır. Dichter (1999), daha "küresel yaklaşımı" destekleyen, Kuzey (gelişmiş ekonomi) ve Güney STK'ları (gelişmekte olan ülke) arasında bir bulanıklık olduğunu savunmaktadır. Burada, bazı literatürde, STK'ların yeni küresel çağın bir parçası olarak genel merkezlerini yeni yerlere taşıması anlamında küreselleşmenin bir parçası olarak uluslararasılaştığına inandığı anlamında zıt görüşler ortaya çıkmaktadır (Moorhead ve Sandler Clarke, 2015), bazılarında ise STK'ların çalışmalarının odaklandığı yere daha yakın olabilmek için Güney'e taşındığı iddia edilmektedir (Smedley, 2014).

Başarılı olmak için, STK'lar ulusal ve uluslararası hükümetlerle ilişkiler kurmalıdır (Dichter, 1999). STK'lar büyüyüp bu kalkınma söylemine odaklandıkça sesleri uluslararası camiada duyulmaya başlanmıştır. Örneğin, Gıda ve Tarım Örgütü, Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuklara Acil Yardım Fonu (UNICEF), Dünya Bankası gibi (Dichter, 1999). Uluslararasılaşma, ulusal ve uluslararası hükümetlerle (örneğin Birleşmiş Milletler) güvenli bir ilişkileri varsa, STK'ların politika gündemleri belirlemesine de izin verebilmektedir. Greenpeace, İngiliz Tabipler Birliği (BMA) ve Royal Society for the Prevention of Cruelty to Animals (RSPCA) gibi sağlık, çevre ve sosyal kalkınma konusundaki küresel politikaları etkileyebilecek sayısız STK örneği vardır. Gnaerig ve MacCormack (1999), STK'ların küreselleşme baskılarına etkin bir

şekilde yanıt vermelerinin önemini göstermekte ve STK'ların küresel düzeyde demokratik bir sistem yaratma ihtiyacı fikrini ileri sürmeleri gerektiğini savunmaktadır. Sadece bu küresel STK'lar küresel sorunlara meydan okuyabileceklerdir. Birkaç STK dünyadaki ülkelerin çoğunda çalıştıklarını söyleyebilirken, neredeyse hiçbiri kuruluşun karar alma sürecinin benzer şekilde geniş bir platforma dayandığını savunamamaktadır (Gnaerig ve MacCormack, 1999).

Brenner (2012) Çin-Afrika ilişkilerine dahil olan Çinli STK'ları analiz ederek, STK'ların dışarı açılma politikasını izleyen işletmelere kıyasla hükümetten önemli ölçüde daha az destek aldığı sonucuna varmıştır. Hsu ve diğerleri (2016), ev sahibi ülke rejiminin Çin STK'larının denizaşırı faaliyetleri üzerindeki etkisini incelemiştir. Çin'in geçici projelerin tercih edildiği uluslararası kalkınma modelinin üstün olacağını ve GONGO'ların tabandan gelen STK'ların aksine kalkınma işbirliği alanına hakim olacağını tahmin etmektedirler.

Son zamanlarda, Li ve Dong (2018), Çinli uluslararasılaştırılmış STK'ların, gelişmekte olan ülke topluluklarına refah hizmetlerinin sağlanmasında ve aynı zamanda Çinli şirketlerin yerel bağlamlara uyum sağlamalarına yardımcı olmada en büyük etkiyi oynadıkları sonucuna ulaşmışlardır.

Yıldız (2006) çalışması, Soğuk Savaş sonrası küreselleşme sürecinde STK'ların dünya siyasetinde oynayacağı rolün giderek arttığı hipotezini incelemektedir. Bu süreçte küreselleşme ve Sivil Toplum Kuruluşları (STK) kavramları geliştirilmekte olan iki birleşik kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu iki kavram büyümek için birbirini besleyecek bir temel teşkil etmekte ve böylece birbirine katkı sağlayan unsurlar haline gelmektedir. Bu bağlamda çalışmada, küreselleşmenin STK'lara neler getirdiği ve STK'ların rolünü ne yönde etkilediği, küreselleşme ile sivil toplum ve buna bağlı STK'lar arasındaki ilişkinin ne olduğu, teorilerin STK'lara ne gibi açıklamalar getirdiği, STK'ların rolüne ilişkin BM reformunun hangi yollarla geliştiği, AB'nin karar alma sisteminde STK'lara ne gibi roller yüklediği incelenmiştir.

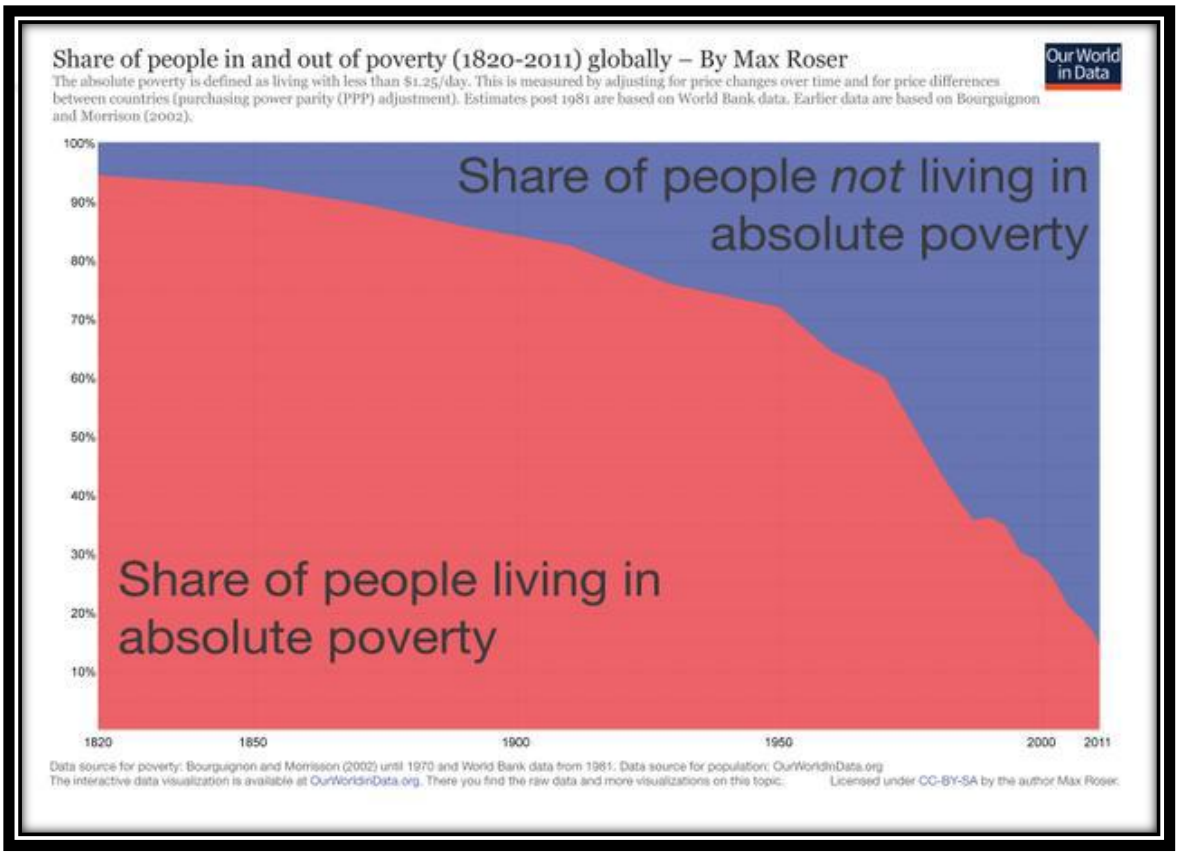
Şaşmaz (2012) çevre STK'larının uluslararası çevre politikasındaki etkinliklerini ortaya koymaya çalışmakta ve çevre STK'larının uluslararası çevre kurumlarıyla nasıl bütünleştiğine ilişkin analitik bir çerçeve önermektedir.

Bulut (2010) çalışması son 20 yıl içerisinde yaşanan toplumsal ve siyasal değişiklikler neticesinde küreselleşme sürecinin getirdiği etkilerle birlikte sivil toplum kuruluşlarındaki uluslararasılaşma süreçlerini incelemiştir. Analizde, gayrisafi millî hasılası son 20 yıl içinde 3 kat, ticari hacmi ise 4 kat artan Türkiye'de, sivil toplum kuruluşlarının da bu devinimden etkilendiğini ifade edilmektedir. Bununla birlikte, Türkiye'deki belirli STK'ların özellikle 2000'li yıllarda maddi olanakların, olgunlaşan ticari ve siyasi bağların da etkisi ile kurumsallaşarak uluslararası bir yapıya büründüğünü iddia etmekte; uluslararasılaşma sürecinde TEMA, AKUT, İ.H.H., Kızılay, Hüdai Vakfı ve Uluslararası Gençlik Forumu gibi kuruluşları incelemiştir. Bu bağlamda kuruluşların uluslararası faaliyetleri, kurulan bağlantılar, ortaklık ilişkileri ve sivil toplum kuruluşlarının uluslararası faaliyet hacminin artmasını sağlayan etmenler tarihsel çerçevesiyle kaleme alınmıştır.

Benzer şekilde, Hasmath ve Hsu (2021), Çin sosyal örgütlerinin uluslararasılaşmasının küresel sivil toplum kavramı üzerindeki etkisini incelemiştir. Afrika'da faaliyet gösteren (çoğunlukla devlet tarafından organize edilen) birkaç kuruluşu inceleyerek, merkezi hükümet veya KİT'ler aracılığıyla devletle yakın bağların uluslararasılaşma sürecini etkileyeceğini iddia etmişlerdir. Deng'in (2019) Çin vakıflarının denizaşırı hayırseverliği üzerine araştırması, Çin sosyal kuruluşlarının denizaşırı hayırseverlik faaliyetlerini nicel olarak incelemeye çalışmıştır. Çalışma, Çin vakıfları ile denizaşırı STK'lar arasındaki sık sık değişimlerin, çalışan sayısının ve ayrıca liderliğin geçmişinin, denizaşırı katılımın ölçeğini etkileyen çok önemli faktörler olduğunu göstermiştir.

Bu amaçla, küreselleşme, yeni küresel acil durum dalgaları, küresel yoksulluk, devletin geri çekilmesi ve STK'ların yeni rolleri, zayıf küresel kurumlar, hesap verebilirlik ve güvenilirlik için yeni baskılar dahil olmak üzere INGO'lar için çeşitli zorlukları beraberinde getirmektedir (Lindenberg ve diğerleri, 2001). Mülteciler artık uluslararası STK'lardan büyük ilgi görmektedir. Soğuk Savaş'ın sona ermesinden bu yana ülke içinde yerinden edilmiş çok sayıda insan olmuştur. Bu, yardım ve kalkınma STK'ları için yeni etik ve yapısal ikilemlerle sonuçlanmıştır (Lindenberg ve diğerleri, 2001). Küresel yoksulluk, kurulduğu günden bu yana STK'ların gündeminin üst sıralarında yer almıştır, bu değişmemiştir. Kronik olarak dezavantajlı grupların sorunları, örneğin evsizlik, daha net ve daha görünür hale gelmiştir. 70'lerde ve 80'lerde STK'ların ana odak noktası Afrika bölgesiydi ve Afrika'da yoksulluk hala ortadan kaldırılamamıştır. Murphy (2015), son

100 yılda küresel yoksullukta hızlı bir düşüş olmasına rağmen, daha az insanın aşırı yoksulluk içinde olduğu, ancak birçoğunun çok da iyi bir durumda olmadığı gerçeğinin altını çizmektedir. Aşağıdaki grafik, aşırı yoksulluğun 100 yıldaki yavaşlamasını vurgulamakta ve bugün küresel nüfusun yaklaşık %20'sinde mutlak yoksulluk içinde yaşayan milyonlarca insan olduğu gerçeğini göstermektedir. Mutlak yoksulluk içinde yaşayan insanların payı yıllar içinde azalmış olsa da, yoksulluğun tamamen ortadan kaldırılabilmesi için daha çok yol kat etmemiz gerekmektedir.




Şekil 3.1. Mutlak yoksulluk dağılımı

STK'ların hükümetlerle her zaman karmaşık bir ilişkisi olmuştur. Yeterince büyük olan STK'lar hükümetler üzerinde etkide bulunabilmekte ve politika oluşturmada milletvekilleriyle birlikte çalışabilmektedir. Lindenberg (2001), son yıllarda devletin azalan bir rolü olduğunu ve bunun da STK'ların azalan devlet hizmetlerinin yerine geçmek zorunda olduğu veya aslında hükümetlere yeniden daha güçlü bir rol oynaması için baskı yaptığı anlamına geldiğini savunmaktadır. STK'lar ya yoksulluğun azaltılması

için hükümetlerle ortaklıklar kurabilmekte ya da tek başlarına da çalışabilmektedirler (Lindenberg, 2001). Dichter (1999), hükümetler ve STK'lar arasındaki bazı ilişkilerin, güç ilişkileri ve hesap verebilirlik ve şeffaflık eksikliği nedeniyle "endişe verici" hale gelmesinden korkmaktadır. Daha önce bahsedilen bu hesap verebilirlik eksikliği, insanların kuruluşlardan beklentilerini artırmıştır ve STK'ların yoksulların yaşamlarında gerçekten önemli bir fark yaratıp yaratamayacağını sorgulayan eleştirmenler de bulunmaktadır.

"Küreselleşme" ile "uluslararasılaşma" arasında ayrım yapmak önemlidir. Küreselleşme, yeni pazarlara açılan, genel merkezinin tüm bölgelerde olması gerekmeyen ve sınırların gevşetilmesi ile ilgili konulara ve halkın daha önce görmemiş olabileceği konulara dikkat çeken kitle iletişim araçlarını aktif olarak kullanan şirketler anlamına gelmektedir (Lindenberg, 2001). Uluslararasılaşma, dünyanın bir yerinden diğerine taşınan şirket merkezinin yapısal değişimini ifade etmektedir (McDougall ve Oviatt, 1996). Genel merkezini Güney Afrika'ya taşımak, sadece şirketin sahadaki eyleme daha yakın olması için değil, aynı zamanda güç yapılarının yeniden tanımlanabilmesi için bir harekettir. Dolayısıyla bu anlamda küreselleşme nedeniyle şirketler yeni paradigmaya uyum sağlamak için uluslararasılaşma gibi stratejiler benimsemişlerdir.

# 4. MATERYAL VE METOD

## 4.1.Araştırmanın Amacı

Küreselleşme kavramı ulusal ekonomilerin, kültürlerin ve sınırların içiçe geçmeye başladığı ve sosyal hayatın çok büyük bir kısmının küresel aktörler tarafınca şekillendirdiği hızlı bir dönüşüm süreci olarak değerlendirilebilir. Günümüzde var olan sivil toplum kuruluşları küreselleşmenin politika üreten aktörlerinden birisi olmaktadır. Bununla birlikte sivil toplum kuruluşları için gelişen iletişim olanakları özellikle kamuoyuna yol gösterilmesi konusunda oldukça önemli bir kanal haline gelmiştir. Ancak burada sivil toplum kuruluşlarının ulusal alandan uluslararası alana geçişinin çok daha eski tarihlere dayandığı söylenebilir. 19. yüzyılın ortalarına kadar uzanan bu süreç 20. yüzyıl boyunca da devamlılığını sürdürmüş ve bahsi geçen küreselleşme sivil toplum kuruluşlarının önemini büyük ölçüde artırmaya devam etmiştir.

Günümüzde ise küreselleşmenin birinci aktörlerinden biri sivil toplum kuruluşları olarak kabul edilmektedir. Çünkü ülkeler sorunları kendi içinde ve kendi olanaklarıyla çözememektedir. Ülkelerin siyasi anlamda yaşadığı bu dengesizliğin çözülebilmesi için kurulan sivil toplum kuruluşları kalkınma yardımları, sürdürülebilir kalkınma alanları ve insani konular hakkında önemli girişimler göstermiştir. Sivil toplum kuruluşlarının gerçekleştirdiği etki alanının ulusal düzeyden uluslararası düzeye taşındığı görülmektedir.

21. yüzyılın başından itibaren Türkiye'nin yaşadığı demokratikleşme ve modernleşme sürecinin hızlı bir şekilde yaşanması beraberinde çeşitli siyasi ve toplumsal değişimleri getirmiştir. Yaşanan bu gelişmeler ışığında siyasi ve ekonomik anlamda meydana gelen örgütsel hareketlerle birlikte sivil toplum kuruluşları çözüm odaklı bir şekilde işlemeye başlamıştır. Yaşanan tüm bu gelişmeler yalnızca ulusal ölçekte olmamakta aynı zamanda küresel ölçekte de yankı getirmektedir. Küresel sivil toplum kavramı tüm dünya çapında oldukça yaygın bir kullanım alanı bulmaktayken, Türkiye'de de özellikle son yıllarda devamlılığını sürdüren sivil toplum çalışmaları bu çerçeve ekseninde gelişmektedir. Küresel nitelikte etkinlik gösteren pek çok sivil toplum kuruluşunun Türkiye'de faaliyetlerini sürdürdüğü söylenebilir. Sivil toplum, hızlı bir şekilde küreselleşen dünyaya ayak uyduran Türkiye'nin de yakın tarihinde oldukça önemli bir aktör olmaktadır. Dolayısıyla sivil toplum kuruluşlarının hareket alanı giderek

uluslararası bir nitelik sergilemeye başlamaktadır. Bu çalışmada küreselleşme sürecinde Sivil Toplum Kuruluşlarının (STK) durumu ve yükselişine ilişkin çalışanların görüşleri incelenmektedir.

### 4.2.Verilerin Toplanması

Nicel veri toplama aracı olan ölçek ile katılımcılara ilk olarak demografik bilgilerine ilişkin olarak cinsiyet, yaş, mesleki kıdem, akademik unvan, bilim dalı, üniversite türü, yurt dışı deneyimi ve yabancı dil seviyesine ilişkin sorular sorulmuştur. Araştırmada, Taşçı'nın (2018) doktora tezinde geliştirdiği 33 maddelik "Uluslararasılaşmaya İlişkin Akademisyen Görüşleri Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçek toplam puanının güvenirliği Cronbach's Alpha 0,962 ile mükemmel düzeye yakın olması ve ölçek alt faktörlerinin Cronbach's Alpha güvenirlik katsayıları da 900 üzerinde mükemmel düzeye yakın olduğu için ve Spearman-Brown ve Guttman güvenirlik katsayılarının da iyi düzeyde (Taşçı, 2018) olduğu için tekrar güvenirlik testi yapılmamış bu sonuçlar baz alınmıştır. Ölçekteki "üniversite" ifadesi "STK", "akademisyen", "çalışan" ve "öğrenci" ifadesi "gönüllü" olarak değiştirilmiştir. Ölçekte dört boyut yer almaktadır. Bu boyutlar; Motivasyon/Destek, Politika/Strateji, Gerekçe ve Katılım/Uygulama şeklinde sıralanabilmektedir. Ölçek; "tamamen katılıyorum=5" , "katılıyorum=4", "fikrim yok=3", "katılmıyorum=2", "kesinlikle katılmıyorum=1" şeklinde düzenlenmiştir.

### 4.3.Evren ve Örneklem

STK'ların örnekleme için temel kriterler, STK'nın Türkiye menşeli olması ve yurtdışında en az projeler yürütmesidir. İlk olarak, Türkiye'deki STK'lar incelenmiştir. İnsani yardımın kısa vadeli ve kalıcı olmayan doğası nedeniyle, yalnızca insani yardımla uğraşan STK'lar hariç tutulmuştur.

Türkiye'de kapsamlı bir STK listesi olabilecek https://acikacik.org/stk/ üzerinden inceleme yapılmıştır. Bu STK'ların temsilcileriyle daha sonra doğrudan e-posta veya LinkedIn aracılığıyla iletişime geçilmiştir. İkisi araştırmaya katılmayı kabul eden beş

STK belirlenmiş ve hepsiyle temasa geçilmiştir. İlk başta kartopu örnekleme yoluyla daha fazla STK ile bağlantı kurma planı başarısız olmuştur. Çünkü görüşmeler sırasında katılımcıların diğer benzer kuruluşlarla yakın temas halinde olmadığı keşfedilmiştir. Bu örnekleme tekniğinin sınırlaması ve seçim yanlılığı bilinmesine rağmen, uygulanabilir bir alternatif örnekleme biçimi mevcut değildir.

### 4.4.Araştırmanın Sorusu ve Hipotezleri

Araştırma sorusu aşağıdaki gibidir.

"STK çalışanlarının demografik özellikleri ile STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri ve alt boyutları anlamlı düzeyde farklılaşma var mıdır?"

Araştırmanın hipotezleri aşağıdaki gibidir.

H1: STK çalışanlarının cinsiyeti ile STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri ve alt boyutları anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır.

H2: STK çalışanlarının yaşı ile STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri ve alt boyutları anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır.

H3: STK çalışanlarının medeni durumu ile STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri ve alt boyutları anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır.

H4: STK çalışanlarının kıdem durumu ile STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri ve alt boyutları anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır.

H5: STK çalışanlarının yabancı dil seviyesi ile STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri ve alt boyutları anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır.

H6: STK çalışanlarının yurt dışı deneyimi ile STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri ve alt boyutları anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır.

H7: STK çalışanlarının meslek ünvanı ile STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri ve alt boyutları anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır.

## 4.5.Verilerin Analizi

Tüm istatistiksel analizler IBM SPSS 25.0 programı ile araştırma değişkenleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla istatistiksel veri analiz yöntemleri kullanılmıştır. Veri analiz yöntemleri olarak kişisel değişkenleri incelemek için betimleyici istatistiksel yöntemler, araştırma değişkenleri ve kişisel değişkenler arasındaki ilişkiyi incelemek için ve veri ölçüm araçlarından elde edilen puanların demografik değişkenlerle karşılaştırılmasında fark testleri kullanılmıştır.

İlk olarak; STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri Ölçeği ve alt boyutlarının normal dağılım hipotezine uyup uymadığı çarpıklık ve basıklık katsayılarına bakılmak suretiyle tespit edilmiş ve parametrik test yöntemleri tercih edilmiştir (Tablo 4.1). Sonrasında iç tutarlılık analizi yapılarak ölçeklerin çalışmada kullanılmasında bir sakıncanın bulunup bulunmadığı ele alınmıştır.

STK çalışanlarının sosyo-demografik özellikleri incelendikten sonra STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri Ölçeği ve alt boyutlarına yönelik betimsel analiz sonuçları incelenmiştir. Kişisel bilgilerine göre değişkenlerin grup puanlarının farklılaşma durumu incelenirken normal dağılım varsayımını sağlayan değişkenlerin iki grup karşılaştırmalarında "bağımsız örneklem t testi" üç ve üzeri grup karşılaştırmalarında "ANOVA" kullanılmıştır.

Tablo 4.1. Çarpıklık ve Basıklık Değerleri

| **Ölçek** | **N** | **Çarpıklık** | **Basıklık** |
|---|---|---|---|
| **STK'ların uluslararasılaşmaya ilişkin çalışan görüşleri** | 150 | -,389 | -,168 |
| Motivasyon/Destek | 150 | -,475 | -,313 |
| Politika/Strateji | 150 | -,100 | -,152 |
| Gerekçe | 150 | ,230 | -,871 |
| Katılım/Uygulama | 150 | -,411 | -,656 |

Seçer (2015, s. 28) normal dağılım varsayımının; ‘çarpıklık ve basıklık’ değerleri bakılarak değerlendirmenin daha doğru bir yaklaşım olduğunu değerlendirmiştir. Tabachnick ve Fidell (2013), çarpıklıkla basıklık değerlerinin +1,00 ve -1,00 değerlerinin arasında olduğu hallerde normal dağılımın sağlandığını kabul etmektedir. Gerçekleştirilen analizler sonucunda değişkenlerin normal dağılım gösterdiği belirlenmiştir.

### 4.6.Güvenirlilik Analizi

Bu bölümünde; veri toplama aracı olarak tercih edilen STK’ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri Ölçeği ve alt boyutlarına yönelik iç tutarlılık analizi yapılmıştır. Cronbach’s Alpha değerlerinin kriterleri aşağıdaki gibidir;

α değeri, $0,00 \leq \alpha < 0,40$ ise Güvenilir değil

$0,40 \leq \alpha < 0,60$ ise Düşük güvenilirlikte

$0,60 \leq \alpha < 0,80$ ise Oldukça güvenilir

$0,80 \leq \alpha \leq 1,00$ ise Yüksek güvenilirdir.

Tablo 4.2. Güvenilirlik Analizi Bulguları

| Ölçekler | Cronbach's Alpha | Madde Sayısı |
|---|---|---|
| **STK’ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri** | ,958 | 33 |
| Motivasyon/Destek | ,928 | 14 |
| Politika/Strateji | ,881 | 9 |
| Gerekçe | ,790 | 5 |
| Katılım/Uygulama | ,853 | 5 |

Araştırmada kullanılan STK’ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri Ölçeği nin Cronbach Alpha değeri 0,958’dir. STK’ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri Ölçeği nin alt boyutlarından; Politika/Strateji Cronbach Alpha değeri 0,881, motivasyon/destek Cronbach Alpha değeri 0,928, Katılım/Uygulama Cronbach

Alpha değeri 0,853'dür. Bu değerler; ölçeklerin yüksek derecede güvenilir olduğunu ve analizde kullanılmasında bir engelin olmadığını göstermektedir.

STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri Ölçeği'nin alt boyutlarından Gerekçe Cronbach Alpha değeri 0,757, olduğu tespit edilmiştir. Bu değerler; ölçeklerin oldukça güvenilir olduğunu ve analizde kullanılmasında bir engelin olmadığını göstermektedir.

## 4.7.Bulgular

Bilgisayar ortamına aktarılan veriler, eksik/yanlış değerler ve aykırı değerler açısından kontrol edilmiş ve araştırmanın örneklemini, evren içerisinden basit tesadüfü yöntemle seçilen 150 STK çalışanından oluşmuştur. Araştırmanın verileri, STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri Ölçeği ve alt boyutlarında yer alan ifadelerle birlikte kişisel bilgi formunun uygulanması ile elde edilmiş olup verilerin analizi bu bölümde yapılmıştır.

### 4.7.1. DEMOGRAFIK BULGULARA İLIŞKIN DEĞERLENDIRME

Araştırmanın bu bölümünde ankete katılan STK çalışanlarının kişisel özelliklerinden cinsiyet, yaş, medeni durumu, kıdem durumu ve meslek, yabacı dil seviyesi ve yurt dışı deneyimi dağılımları incelenmiş olup kişisel özelliklerine yönelik tanımlayıcı analizler yapılmış ve tablolar halinde sunulmuştur.

Tablo 4.3. STK çalışanlarının Sosyo-Demografik Dağılımları

| | Kişisel Özellikler | n | % |
|---|---|---|---|
| **Yaş** | 25 ve altı | 110 | 73,3 |
| | 26-35 | 32 | 21,3 |
| | 36-45 | 5 | 3,3 |
| | 46+ | 3 | 2,0 |
| | Total | 150 | 100,0 |
| **Cinsiyet** | Kadın | 20 | 13,3 |

| | | | |
|---|---|---|---|
| | Erkek | 130 | 86,7 |
| | Total | 150 | 100,0 |
| **Medeni Durumu** | Bekar | 28 | 18,7 |
| | Evli | 122 | 81,3 |
| | Total | 150 | 100,0 |
| **Y.Dil Durumu** | Kötü | 56 | 37,3 |
| | Orta | 62 | 41,3 |
| | İyi | 32 | 21,3 |
| | Total | 150 | 100,0 |
| **Meslek Kıdemi** | 5 yıl ve altı | 65 | 43,3 |
| | 6-10 | 46 | 30,7 |
| | 11-20 | 31 | 20,7 |
| | 21 + | 8 | 5,3 |
| | Total | 150 | 100,0 |
| **Stk'deki Ünvanı** | Bölge sorumlusu | 20 | 13,3 |
| | Gönüllü | 20 | 13,3 |
| | Koordinatör | 32 | 21,3 |
| | Muhasebe sorumlusu | 8 | 5,3 |
| | Personel | 36 | 24,0 |
| | Yönetici | 34 | 22,7 |
| | Total | 150 | 100,0 |
| **Y.dışı Deneyimi** | 6 ay | 98 | 65,3 |
| | 6 ay üstü | 52 | 34,7 |
| | Total | 150 | 100,0 |

.

Tablo 4.3'e göre; katılımcıların %73,3'ünün 25yaş altı ve %21,3'ünün 26-35 yaş ve %2'sinin 46 yaş üzeri, %13,3,'ünün kadın, %86,7'sinin erkek, %81,3'ünün evli ve %18,7'sinin bekar, %41,3'ünün yabancı dil seviyesinin orta ve %37,3'ünün kötü, %43,3'ünün 5 yıl ve altı ve %5,3 'ünün 21yıl ve üzeri meslek kıdemine sahip, %24,0'ünün personel, %22,7'sinin yönetici%13,3'ünün gönüllü ve bölge sorumlusu olarak çalıştığı,%65,3'ünün 6 ay, %34,7'sinin6 ay üstü yurt dışı deneyime sahip olduğu tespit edilmiştir.

### 4.7.2. DEĞIŞKENLERE YÖNELIK BETIMSEL ANALIZI SONUÇLARI

Araştırmanın değişkenleri; STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri Ölçeği ve alt boyutlarından oluşmaktadır. Çalışmanın bu bölümünde, değişkenlerle ilgili tanımlayıcı istatistikler verilmiştir

Tablo 4.4. Değişkenlere Yönelik Betimsel Analizi Sonuçları

| **Ölçek** | **N** | **Min.** | **Maks.** | **Ort.** | **SS** |
|---|---|---|---|---|---|
| **STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri** | 150 | 1,85 | 4,85 | 3,69 | ,71 |
| Motivasyon/Destek | 150 | 1,79 | 5,00 | 3,75 | ,79 |
| Politika/Strateji | 150 | 1,44 | 5,00 | 3,48 | ,83 |
| Gerekçe | 150 | 2,40 | 5,00 | 3,73 | ,73 |
| Katılım/Uygulama | 150 | 2,00 | 5,00 | 3,83 | ,81 |

Araştırmaya dahi olan işletme STK çalışanlarının STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri Ölçeği ifadelerine verdiği yanıtların ortalaması 3,69±0,71 en az puanı 1,85 ve en fazla puanı 4,85 olarak tespit edilmiştir.

STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri Ölçeği alt boyutlarından motivasyon/destek ifadelerine verdiği yanıtların ortalaması 3,75±0,79, en az puanı 1,79, en fazla puanı 5,00 olarak, Politika/Strateji ifadelerine verdiği yanıtların ortalaması 3,48±0,83, en az puanı 1,44, en fazla puanı 5,00 olarak, Gerekçe ifadelerine verdiği

yanıtların ortalaması 3,73±0,73, en az puanı 2,40, en fazla puanı 5,00 ve Katılım/Uygulama ifadelerine verdiği yanıtların ortalaması 3,83±0,81, en az puanı 2,00, en fazla puanı 5,00 olarak tespit edilmiştir.

### 4.7.3. FARK TESTLERI

Çalışmanın bu kısmında araştırma grubunu teşkil eden STK çalışanlarının cinsiyet, yaş, eğitim durumu, gelir durumu ve çocuk sayısı dağılımlarına göre değişkenlerden elde edilen ortalama puanlar arasındaki farklılaşmalar ele alınacaktır.

Tablo 4.5.Cinsiyet **Değişkenine** Göre STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri Ölçeği ve Alt Boyutlarından Elde Edilen Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

| **Değişkenler** | **Cinsiyet Durumu** | **N** | **X̄** | **SS** | **t** | **p** |
|---|---|---|---|---|---|---|
| **STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri** | Kadın | 20 | 3,27 | ,90 | -2,866 | ,006 |
| | Erkek | 130 | 3,75 | ,66 | | |
| Motivasyon/Destek | Kadın | 20 | 3,44 | ,95 | -1,878 | ,062 |
| | Erkek | 130 | 3,80 | ,76 | | |
| Politika/Strateji | Kadın | 20 | 3,00 | 1,07 | -2,868 | ,006 |
| | Erkek | 130 | 3,56 | ,76 | | |
| Gerekçe | Kadın | 20 | 3,20 | ,59 | -3,615 | ,000 |
| | Erkek | 130 | 3,81 | ,72 | | |
| Katılım/Uygulama | Kadın | 20 | 3,36 | 1,02 | -2,866 | ,004 |
| | Erkek | 130 | 3,90 | ,75 | | |

Analiz sonucuna göre (Tablo 4.5); STK çalışanlarının, STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri ve alt boyutları motivasyon/destek ve politika/strateji, cinsiyet durumuna göre istatistiki bakımdan anlamlı farklılaşmamaktadır

(p>0.05).Diğer bir ifade ile STK çalışanlarının cinsiyet durumu; STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri ve alt boyutları motivasyon/destek, politika/strateji puanlarını etkilemediği belirlenmiştir.

Analiz sonucuna göre (Tablo 4.5); STK çalışanlarının, STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşlerininin alt boyutlarından gerekçe ve katılım/uygulama cinsiyet durumuna göre istatistiki bakımdan anlamlı farklılaşmaktadır (p<0,05).Diğer bir ifade ile STK çalışanlarının cinsiyet durumu; STK çalışanlarının, gerekçe ve katılım/uygulama puanlarını etkilediği belirlenmiştir. Ayrıca erkek STK çalışanlarının gerekçe ve katılım/uygulama ifadeleri bayan çalışanlara göre daha yüksek çıktığı tespit edilmiştir.

Tablo 4.6.Medeni Durum Değişkenine Göre STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri Ölçeği ve Alt Boyutlarından Elde Edilen Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

| **Değişkenler** | **Medeni Durumu** | **N** | **X̄** | **SS** | **t** | **p** |
|---|---|---|---|---|---|---|
| **STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri** | Bekar | 28 | 3,29 | ,65 | -3,429 | ,001 |
| | Evli | 122 | 3,78 | ,69 | | |
| Motivasyon/Destek | Bekar | 28 | 3,26 | ,74 | -3,834 | ,000 |
| | Evli | 122 | 3,86 | ,76 | | |
| Politika/Strateji | Bekar | 28 | 3,08 | ,61 | -2,930 | ,004 |
| | Evli | 122 | 3,57 | ,84 | | |
| Gerekçe | Bekar | 28 | 3,31 | ,60 | -3,447 | ,001 |
| | Evli | 122 | 3,82 | ,72 | | |
| Katılım/Uygulama | Bekar | 28 | 3,71 | ,86 | -,852 | ,396 |
| | Evli | 122 | 3,86 | ,80 | | |

Analiz sonucuna göre (Tablo 4.6); STK çalışanlarının, STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri ve alt boyutları motivasyon/destek, gerekçe ve politika/strateji, medeni durumuna göre istatistiki bakımdan anlamlı farklılaşmaktadır ($p<0,05$).Diğer bir ifade ile STK çalışanlarının medeni durumu; STK çalışanlarının, STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri ve alt boyutları motivasyon/destek, politika/strateji puanlarını etkilediği belirlenmiştir. Ayrıca evli STK çalışanlarının, STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri ve alt boyutları motivasyon/destek, gerekçe ve politika/strateji ifadeleri bekar çalışanlara göre daha yüksek çıktığı tespit edilmiştir.

Analiz sonucuna göre (Tablo 4.6); STK çalışanlarının, STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşlerininin alt boyutu katılım/uygulama,medeni durumuna göre istatistiki bakımdan anlamlı farklılaşmamaktadır ($p>0,05$).Diğer bir ifade ile STK çalışanlarının medeni durumu; STK çalışanlarının katılım/uygulama puanlarını etkilemediği belirlenmiştir.

Tablo 4.7.Yaş **Değişkenine** Göre STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri Ölçeği ve Alt Boyutlarından Elde Edilen Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

| **Değişkenler** | **Yaş** | **N** | **X̄** | **SS** | **F** | **p** |
|---|---|---|---|---|---|---|
| **STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri** | 25 ve altı | 110 | 3,68 | ,71 | ,258 | ,855 |
| | 26-35 | 32 | 3,74 | ,70 | | |
| | 36-45 | 5 | 3,76 | ,23 | | |
| | 46+ | 3 | 3,38 | 1,32 | | |
| Motivasyon/Destek | 25 ve altı | 110 | 3,74 | ,80 | ,182 | ,909 |
| | 26-35 | 32 | 3,77 | ,77 | | |
| | 36-45 | 5 | 3,91 | ,45 | | |
| | 46+ | 3 | 3,50 | 1,43 | | |
| Politika/Strateji | 25 ve altı | 110 | 3,46 | ,83 | ,244 | ,866 |
| | 26-35 | 32 | 3,58 | ,84 | | |

| | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| | 36-45 | 5 | 3,44 | ,21 | | |
| | 46+ | 3 | 3,26 | 1,45 | | |
| Gerekçe | 25 ve altı | 110 | 3,73 | ,74 | ,618 | ,605 |
| | 26-35 | 32 | 3,79 | ,75 | | |
| | 36-45 | 5 | 3,52 | ,27 | | |
| | 46+ | 3 | 3,27 | ,90 | | |
| Katılım/Uygulama | 25 ve altı | 110 | 3,82 | ,81 | ,568 | ,637 |
| | 26-35 | 32 | 3,86 | ,82 | | |
| | 36-45 | 5 | 4,16 | ,22 | | |
| | 46+ | 3 | 3,40 | 1,40 | | |

Analiz sonucuna göre (Tablo 4.7); STK çalışanlarının, STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri ve alt boyutları motivasyon/destek, katılım/uygulama, gerekçe ve politika/strateji, yaş durumuna göre istatistiki bakımdan anlamlı farklılaşmamaktadır (p>0,05).Diğer bir ifade ile STK çalışanlarının yaş durumu; STK çalışanlarının, STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri ve alt boyutları motivasyon/destek, katılım/uygulama, gerekçe ve politika/strateji puanlarını etkilemediği belirlenmiştir.

Tablo 4.8. Kıdem **Değişkenine** Göre STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri Ölçeği ve Alt Boyutlarından Elde Edilen Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

| **Değişkenler** | **Kıdem** | **N** | **X̄** | **SS** | **F** | **p** |
|---|---|---|---|---|---|---|
| **STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri** | 5 yıl ve altı | 65 | 3,73 | ,65 | 1,226 | ,302 |
| | 6-10 | 46 | 3,54 | ,72 | | |
| | 11-20 | 31 | 3,83 | ,55 | | |
| | 21 + | 8 | 3,56 | 1,38 | | |

| | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Motivasyon/Destek | 5 yıl ve altı | 65 | 3,77 | ,80 | ,572 | ,635 |
| | 6-10 | 46 | 3,66 | ,80 | | |
| | 11-20 | 31 | 3,87 | ,42 | | |
| | 21 + | 8 | 3,57 | 1,53 | | |
| Politika/Strateji | 5 yıl ve altı | 65 | 3,47 | ,79 | ,627 | ,599 |
| | 6-10 | 46 | 3,39 | ,83 | | |
| | 11-20 | 31 | 3,65 | ,70 | | |
| | 21 + | 8 | 3,50 | 1,48 | | |
| Gerekçe | 5 yıl ve altı | 65 | 3,94 | ,76 | 5,186 | ,002 |
| | 6-10 | 46 | 3,47 | ,62 | | |
| | 11-20 | 31 | 3,77 | ,61 | | |
| | 21 + | 8 | 3,30 | ,96 | | |
| Katılım/Uygulama | 5 yıl ve altı | 65 | 3,88 | ,82 | 3,047 | ,031 |
| | 6-10 | 46 | 3,57 | ,62 | | |
| | 11-20 | 31 | 4,10 | ,86 | | |
| | 21 + | 8 | 3,90 | 1,18 | | |

Analiz sonucuna göre (Tablo 4.8); STK çalışanlarının, STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri ve alt boyutları motivasyon/destek ve politika/strateji, kıdem durumuna göre istatistiki bakımdan anlamlı farklılaşmamaktadır ($p>0.05$).Diğer bir ifade ile STK çalışanlarının kıdemi, STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri ve alt boyutları motivasyon/destek, politika/strateji puanlarını etkilemediği belirlenmiştir.

Analiz sonucuna göre (Tablo 4.8); STK çalışanlarının, STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşlerininin alt boyutlarından gerekçe ve katılım/uygulama kıdem durumuna göre istatistiki bakımdan anlamlı farklılaşmaktadır

(p<0,05).Diğer bir ifade ile STK çalışanlarının kıdemi; STK çalışanlarının, gerekçe ve katılım/uygulama puanlarını etkilediği belirlenmiştir. Ayrıca STK 5 yıl ve altı çalışanların gerekçe puanları diğer çalışanlara göre ve 11-20 yıl arası çalışanların katılım/uygulama puanları diğer çalışanlara göre daha yüksek çıktığı tespit edilmiştir.

Tablo 4.9. Meslek Ünvanı **Değişkenine** Göre STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri Ölçeği ve Alt Boyutlarından Elde Edilen Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

| **Değişkenler** | **Ünvan** | **N** | **X̄** | **SS** | **F** | **p** |
|---|---|---|---|---|---|---|
| **STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri** | Bölge sorumlusu | 20 | 3,22 | ,83 | 6,680 | ,000 |
| | Gönüllü | 20 | 4,25 | ,51 | | |
| | Koordinatör | 32 | 3,69 | ,62 | | |
| | Muhasebe sorumlusu | 8 | 3,39 | ,84 | | |
| | Personel | 36 | 3,50 | ,74 | | |
| | Yönetici | 34 | 3,89 | ,45 | | |
| Motivasyon/Destek | Bölge sorumlusu | 20 | 3,09 | ,93 | 8,861 | ,000 |
| | Gönüllü | 20 | 4,41 | ,50 | | |
| | Koordinatör | 32 | 3,81 | ,66 | | |
| | Muhasebe | 8 | 3,07 | ,76 | | |
| | Personel | 36 | 3,74 | ,83 | | |
| | Yönetici | 34 | 3,86 | ,50 | | |
| Politika/Strateji | Bölge sorumlusu | 20 | 2,87 | ,93 | 8,785 | ,000 |
| | Gönüllü | 20 | 4,13 | ,63 | | |
| | Koordinatör | 32 | 3,46 | ,66 | | |

| | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| | Muhasebe | 8 | 3,61 | ,65 | | |
| | Personel | 36 | 3,15 | ,85 | | |
| | Yönetici | 34 | 3,81 | ,60 | | |
| Gerekçe | Bölge sorumlusu | 20 | 3,60 | ,90 | 1,211 | ,307 |
| | Gönüllü | 20 | 3,96 | ,56 | | |
| | Koordinatör | 32 | 3,78 | ,74 | | |
| | Muhasebe | 8 | 3,90 | 1,18 | | |
| | Personel | 36 | 3,53 | ,69 | | |
| | Yönetici | 34 | 3,79 | ,59 | | |
| Katılım/Uygulama | Bölge sorumlusu | 20 | 3,88 | 1,03 | 6,775 | ,000 |
| | Gönüllü | 20 | 4,32 | ,63 | | |
| | Koordinatör | 32 | 3,65 | ,65 | | |
| | Muhasebe | 8 | 3,40 | 1,07 | | |
| | Personel | 36 | 3,42 | ,81 | | |
| | Yönetici | 34 | 4,22 | ,47 | | |

Analiz sonucuna göre (Tablo 4.9); STK çalışanlarının, STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri ve alt boyutları motivasyon/destek, katılım/uygulama ve politika/strateji, meslek ünvanına göre istatistiki bakımdan anlamlı farklılaşmaktadır ($p<0,05$).Diğer bir ifade ile STK çalışanlarının meslek durumu; STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri ve alt boyutları motivasyon/destek, katılım/uygulama ve politika/strateji puanlarını etkilediği belirlenmiştir. Ayrıca gönüllü STK çalışanlarının STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri ve alt boyutları motivasyon/destek, katılım/uygulama ve politika/strateji ifadeleri diğer çalışanlara göre daha yüksek çıktığı tespit edilmiştir.

Analiz sonucuna göre (Tablo 4.9); STK çalışanlarının, STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşlerininin alt boyutu gerekçe, meslek ünvanı

durumuna göre istatistiki bakımdan anlamlı farklılaşmamaktadır (p>0,05). Diğer bir ifade ile STK çalışanlarının meslek durumu; STK çalışanlarının, gerekçe puanlarını etkilemediği belirlenmiştir.

Tablo 4.10. Yurt Dışı Deneyimi **Değişkenine** Göre STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri Ölçeği ve Alt Boyutlarından Elde Edilen Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

| **Değişkenler** | **Yurt Dışı Deneyimi** | **N** | **X̄** | **SS** | **t** | **p** |
|---|---|---|---|---|---|---|
| **STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri** | 6 ay | 98 | 3,75 | ,65 | 1,477 | ,142 |
| | 6 ay üstü | 52 | 3,57 | ,81 | | |
| Motivasyon/Destek | 6 ay | 98 | 3,79 | ,72 | ,888 | ,376 |
| | 6 ay üstü | 52 | 3,67 | ,91 | | |
| Politika/Strateji | 6 ay | 98 | 3,57 | ,76 | 1,709 | ,089 |
| | 6 ay üstü | 52 | 3,32 | ,93 | | |
| Gerekçe | 6 ay | 98 | 3,76 | ,72 | ,812 | ,418 |
| | 6 ay üstü | 52 | 3,66 | ,75 | | |
| Katılım/Uygulama | 6 ay | 98 | 3,94 | ,67 | 2,246 | ,026 |
| | 6 ay üstü | 52 | 3,63 | 1,00 | | |

Analiz sonucuna göre (Tablo 4.10); STK çalışanlarının, STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri ve alt boyutları motivasyon/destek, gerekçe ve politika/strateji, yurt dışı deneyimine göre istatistiki bakımdan anlamlı farklılaşmamaktadır (p>0,05).Diğer bir ifade ile STK çalışanlarının yurt dışı deneyimi; STK çalışanlarının, STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri ve alt boyutları motivasyon/destek, politika/strateji ve gerekçe puanlarını etkilemediği belirlenmiştir.

Analiz sonucuna göre (Tablo 4.10); STK çalışanlarının, STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşlerininin alt boyutu katılım/uygulama, yurt dışı deneyimine göre istatistiki bakımdan anlamlı farklılaşmaktadır ($p<0,05$).Diğer bir ifade ile STK çalışanlarının yurt dışı deneyimi; STK çalışanlarının, katılım/uygulama puanlarını etkilediği belirlenmiştir.

Ayrıca STK çalışanlarından 6 ay yurt dışı deneyimi olanların;, katılım/uygulama puanlarının 6 ay dan fazla olanlara göre daha yüksek çıktığı tespit edilmiştir.

Tablo 4.11. Yabancı Dil Seviyesi **Değişkenine** Göre STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri Ölçeği ve Alt Boyutlarından Elde Edilen Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

| **Değişkenler** | **Yabancı Dil Seviyesi** | **N** | **X̄** | **SS** | **F** | **p** |
|---|---|---|---|---|---|---|
| **STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri** | Kötü | 56 | 3,85 | ,64 | 14,693 | ,000 |
| | Orta | 62 | 3,82 | ,58 | | |
| | İyi | 32 | 3,13 | ,79 | | |
| Motivasyon/Destek | Kötü | 56 | 3,79 | ,68 | 8,704 | ,000 |
| | Orta | 62 | 3,95 | ,68 | | |
| | İyi | 32 | 3,28 | ,97 | | |
| Politika/Strateji | Kötü | 56 | 3,77 | ,75 | 8,812 | ,000 |
| | Orta | 62 | 3,45 | ,71 | | |
| | İyi | 32 | 3,04 | ,98 | | |
| Gerekçe | Kötü | 56 | 3,89 | ,69 | 13,705 | ,000 |
| | Orta | 62 | 3,86 | ,46 | | |
| | İyi | 32 | 3,18 | ,59 | | |
| Katılım/Uygulama | Kötü | 56 | 4,11 | | 49,309 | ,000 |
| | Orta | 62 | 4,08 | ,72 | | |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | İyi | 32 | 2,85 | ,50 |

Analiz sonucuna göre (Tablo 4.11); STK çalışanlarının, STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri ve alt boyutları motivasyon/destek, katılım/uygulama, gerekçe ve politika/strateji, yabancı dil seviyesine göre istatistiki bakımdan anlamlı farklılaşmaktadır ($p<0,05$).Diğer bir ifade ile STK çalışanlarının yabancı dil seviyesi; STK çalışanlarının, STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri ve alt boyutları motivasyon/destek, katılım/uygulama, gerekçe ve politika/strateji puanlarını etkilediği belirlenmiştir.

Ayrıca STK çalışanlarından yabancı dil seviyesi orta olanların katılım/uygulama puanları diğerlerine göre daha yüksek çıktığı tespit edilmiştir.

Ayrıca STK çalışanlarından yabancı dil seviyesi kötü olanların STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri**,** gerekçe ve politika/strateji puanları diğerlerine göre daha yüksek çıktığı tespit edilmiştir.

Ayrıca STK çalışanlarından yabancı dil seviyesi orta olanların motivasyon/destek puanları diğerlerine göre daha yüksek çıktığı tespit edilmiştir.

Tablo 4.122. Hipotez Değerlendirmesi (Fark Testleri)

| **Değişkenler** | **STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri** Motivasyon | Destek | Politika | Strateji | Gerekçe | Katılım | Uygulama |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| H1:STK çalışanlarının cinsiyeti i Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalış ve alt boyutları anlaml farklılaşmaktadır. | | ✗ | ✗ | | ✗ | √ | ✗ |
| H2: STK çalışanlarının yaşı ile STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri ve alt boyutları anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. | | ✗ | ✗ | | ✗ | ✗ | ✗ |

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| H3: STK çalışanlarının medeni durumu ile STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri ve alt boyutları anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. | √ | √ | √ | √ | ✗ |
| H4: STK çalışanlarının kıdem durumu ile STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri ve alt boyutları anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. | ✗ | ✗ | ✗ | √ | √ |
| H5: STK çalışanlarının yabancı dil seviyesi ile STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri ve alt boyutları anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. | √ | √ | √ | √ | √ |
| H6: STK çalışanlarının yurt dışı deneyimi ile STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri ve alt boyutları anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. | ✗ | ✗ | ✗ | ✗ | √ |
| H7: STK çalışanlarının meslek ünvanı ile STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri ve alt boyutları anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. | √ | √ | √ | ✗ | √ |

✗: Red, √: Kabul

# 5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Geçtiğimiz 20 yıl içerisinde Türkiye'de meydana gelen siyasi ve toplumsal değişiklikler sebebiyle küreselleşmenin getirdiği yetkiler, sivil toplum kuruluşlarının da değişime uğramasına sebebiyet vermiştir. Özellikle tüm dünya çapında var olmaya çalışan sivil toplum kuruluşlarının, uluslararası alanlarda çalışmalar gerçekleştiği görülmektedir. Türkiye'nin ekonomik değişimlerinden etkilenen sivil toplum kuruluşlarının maddi olanakları ve siyasi bağları da şekil değiştirmiş, tüm örgütler kurumsallaşarak uluslararası bir yapıya bürünmeye çalışmaya başlamıştır. Türkiye'deki sivil toplum kuruluşlarının tarihsel süreci değerlendirildiğinde, mevcut sivil toplum kuruluşlarının dünyadakilere nazaran daha az sayıda olduğu dikkat çekmektedir. 1980 yılının ikinci yarısı ile birlikte Türkiye'deki sivil toplum örgütlenmesi gerçekleşmiş ve bu alanda yeni bir başlangıç yapılmıştır. Bahsi geçen dönem içerisinde hükümet yetkililerinin Orta Asya ülkelerine ve Türki Cumhuriyetlere gerçekleştirmiş olduğu ziyaretler, iş dünyasının uluslararası bir alan açılmasına sebebiyet vermiştir. Bu konu dolaylı bir şekilde sivil toplum kuruluşlarının yükselişinde de oldukça önemli bir role sahiptir. Tüm bunlarla birlikte 1980 yılında gerçekleşen askeri darbenin ardından toplumun bütün kesimlerinin dikkatini çeken çeşitli düşünceler oluşmuş ve bu düşünceler sivil toplum alanının daha da genişlemesine yol açmıştır.

Sivil toplum kuruluşlarının Türkiye içerisindeki uluslararasılaşma süreci değerlendirildiği zaman, 1990 yılından sonra yaşanan gelişme ve değişmelerle doğrudan ilişkili olduğu söylenebilir. Türkiye'nin mevcut siyasi yapılanmasında yaşanan değişikliklerle birlikte dünyayı açılımının hızlanması ve teknoloji imkânlarının artması çeşitli coğrafyalarla da ilişki kurma ihtiyacını beraberinde getirmiştir. Günümüzde Türkiye'de bulunan pek çok dernek ve vakıf halen daha uluslararasılaşma sürecini sürdürmekte ve pek çok sivil toplum kuruluşu da bu alana henüz giriş yapmaktadır. Özellikle uzun yıllar boyunca uluslararası alanda etkinliklerini sürdüren kurumların gerçekleştirdiği çalışmalar uluslararasılaşma konusunda öncülük etmelerine sebep olmuştur. Sivil toplum kuruluşlarında uluslararasılaşma süreci değerlendirildiği zaman, kuruluşların organizasyon stillerinin ve çalışma stillerinin belli bir kurumsallaşma düzeyini getirdiği göze çarpmaktadır. Sivil toplum kuruluşları 1990 yılında daha çok gönüllülere dayanan ve profesyonelliğin öne çıkmadığı bir etkinlik alanı ortaya koyarken,

2000 yılından sonra çalışan profilinin daha elit bir kesim olduğu ve daha nitelikli elemanlar için avantajlı çalışma ortamları sağlayan kurumlara dönüştükleri söylenebilir. Kurumların sahip olduğu işe alım seviyesinde ve çalışanların da kurum seçiminde kriter eşiğinin yükseldiği küreselleşme süreci içerisinde çok fazla dil bilen ya da çeşitli kültürlerde irtibat halinde olan bireylerin sivil toplum kuruluşlarında istihdam edilme başladığı söylenebilir. Yaşanan bu durum tüm sivil toplum kuruluşlarında aynı şekilde sürdürülmesi de genel olarak kurumsallaşma konusunun bu yönde ivmelendiği söylenebilir.

Günümüzde küreselleşmenin çok hızlı bir şekilde devam ettiği ve bu değişimden etkilenmeyen neredeyse hiç bir sektörün kalmadığı söylenebilir. Özellikle insan hakları ve sosyal yardım gibi konulara dair devletlerden önce sivil toplum kuruluşlarının insiyatif aldığı ve kamuoyu oluşturduğu bilinmekle beraber sivil toplum kuruluşları genellikle daha çözüm odaklı bir şekilde konulara yaklaşmaktadır. Küreselleşme ortamından en hızlı faydalanabilecek sivil toplum kuruluşları aynı zamanda en hızlı sonuç alabilen kurumlar olmaktadır.

Ankete katılan STK çalışanlarının sosyo-demografik özellikleri incelendiğinde;

Katılımcıların %73,3'ünün 25 yaş altı ve %21,3'ünün 26-35 yaş ve %2'sinin 46 yaş üzeri, %13,3,'ünün kadın, %86,7'sinin erkek, %81,3'ünün evli ve %18,7'sinin bekar, %41,3'ünün yabancı dil seviyesinin orta ve %37,3'ünün kötü, %43,3'ünün 5 yıl ve altı ve %5,3 'ünün 21yıl ve üzeri meslek kıdemine sahip, %24,0'ünün personel, %22,7'sinin yönetici%13,3'ünün gönüllü ve bölge sorumlusu olarak çalıştığı,%65,3'ünün 6 ay, %34,7'sinin 6 ay üstü yurt dışı deneyime sahip olduğu tespit edilmiştir.

- STK çalışanlarının cinsiyet, yaş, eğitim durumu, gelir durumu ve çocuk sayısı dağılımlarına göre değişkenlerden elde edilen ortalama puanlar arasındaki farklılaşmalar ele alındığında;

- STK çalışanlarının, STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri ve alt boyutları motivasyon/destek ve politika/strateji, cinsiyet durumuna göre istatistiki bakımdan anlamlı farklılaşmamaktadır ($p>0.05$). Diğer bir ifade ile STK çalışanlarının cinsiyet durumu; STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri ve alt boyutları motivasyon/destek, politika/strateji puanlarını etkilemediği belirlenmiştir.

- STK çalışanlarının, STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşlerininin alt boyutlarından gerekçe ve katılım/uygulama cinsiyet durumuna göre istatistiki bakımdan anlamlı farklılaşmaktadır ($p<0,05$). Diğer bir ifade ile STK çalışanlarının cinsiyet durumu; STK çalışanlarının, gerekçe ve katılım/uygulama puanlarını etkilediği belirlenmiştir. Ayrıca erkek STK çalışanlarının gerekçe ve katılım/uygulama ifadeleri bayan çalışanlara göre daha yüksek çıktığı tespit edilmiştir.

- STK çalışanlarının, STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri ve alt boyutları motivasyon/destek, gerekçe ve politika/strateji, medeni durumuna göre istatistiki bakımdan anlamlı farklılaşmaktadır ($p<0,05$). Diğer bir ifade ile STK çalışanlarının medeni durumu; STK çalışanlarının, STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri ve alt boyutları motivasyon/destek, politika/strateji puanlarını etkilediği belirlenmiştir. Ayrıca evli STK çalışanlarının, STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri ve alt boyutları motivasyon/destek, gerekçe ve politika/strateji ifadeleri bekar çalışanlara göre daha yüksek çıktığı tespit edilmiştir.

- STK çalışanlarının, STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşlerininin alt boyutu katılım/uygulama, medeni durumuna göre istatistiki bakımdan anlamlı farklılaşmamaktadır ($p>0,05$).Diğer bir ifade ile STK çalışanlarının medeni durumu; STK çalışanlarının, katılım/uygulama puanlarını etkilemediği belirlenmiştir.

- STK çalışanlarının, STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri ve alt boyutları motivasyon/destek, katılım/uygulama, gerekçe ve politika/strateji, yaş durumuna göre istatistiki bakımdan anlamlı farklılaşmamaktadır ($p>0,05$).Diğer bir ifade ile STK çalışanlarının yaşı; STK çalışanlarının, STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri ve alt boyutları motivasyon/destek, katılım/uygulama ve politika/strateji puanlarını etkilemediği belirlenmiştir.

- STK çalışanlarının, STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri ve alt boyutları motivasyon/destek ve politika/strateji, kıdem durumuna göre istatistiki bakımdan anlamlı farklılaşmamaktadır ($p>0.05$).Diğer bir ifade ile STK çalışanlarının kıdemi, STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri ve alt boyutları motivasyon/destek, politika/strateji puanlarını etkilemediği belirlenmiştir.

- STK çalışanlarının, STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşlerininin alt boyutlarından gerekçe ve katılım/uygulama kıdem durumuna göre istatistiki bakımdan

anlamlı farklılaşmaktadır (p<0,05).Diğer bir ifade ile STK çalışanlarının kıdemi; STK çalışanlarının, gerekçe ve katılım/uygulama puanlarını etkilediği belirlenmiştir. Ayrıca 5 yıl ve altı STK çalışanların gerekçe puanları diğer çalışanlara göre ve 11-20 yıl arası çalışanların katılım/uygulama puanları diğer çalışanlara göre daha yüksek çıktığı tespit edilmiştir.

- STK çalışanlarının, STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri ve alt boyutları motivasyon/destek, katılım/uygulama ve politika/strateji, meslek durumuna göre istatistiki bakımdan anlamlı farklılaşmaktadır (p<0,05).Diğer bir ifade ile STK çalışanlarının meslek durumu; STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri ve alt boyutları motivasyon/destek, katılım/uygulama ve politika/strateji puanlarını etkilediği belirlenmiştir. Ayrıca gönüllü STK çalışanlarının STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri ve alt boyutları motivasyon/destek, katılım/uygulama ve politika/strateji ifadeleri diğer çalışanlara göre daha yüksek çıktığı tespit edilmiştir.

- STK çalışanlarının, STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşlerininin alt boyutu gerekçe, meslek ünvanına göre istatistiki bakımdan anlamlı farklılaşmamaktadır (p>0,05).Diğer bir ifade ile STK çalışanlarının meslek ünvanı; STK çalışanlarının gerekçe puanlarını etkilemediği belirlenmiştir.

- STK çalışanlarının, STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri ve alt boyutları motivasyon/destek, gerekçe ve politika/strateji, yurt dışı deneyimine göre istatistiki bakımdan anlamlı farklılaşmamaktadır (p>0,05).Diğer bir ifade ile STK çalışanlarının yurt dışı deneyimi; STK çalışanlarının, STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri ve alt boyutları motivasyon/destek, politika/strateji ve gerekçe puanlarını etkilemediği belirlenmiştir.

- STK çalışanlarının, STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşlerininin alt boyutu katılım/uygulama, yurt dışı deneyimine göre istatistiki bakımdan anlamlı farklılaşmaktadır (p<0,05).Diğer bir ifade ile STK çalışanlarının yurt dışı deneyimi; STK çalışanlarının, katılım/uygulama puanlarını etkilediği belirlenmiştir.

- Ayrıca STK çalışanlarından 6 ay yurt dışı deneyimi olanların;, katılım/uygulama puanlarının 6 ay dan fazla olanlara göre daha yüksek çıktığı tespit edilmiştir.

- STK çalışanlarının, STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri ve alt boyutları motivasyon/destek, katılım/uygulama, gerekçe ve politika/strateji, yabancı dil seviyesine göre istatistiki bakımdan anlamlı farklılaşmaktadır ($p<0,05$). Diğer bir ifade ile STK çalışanlarının yabancı dil seviyesi; STK çalışanlarının, STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri ve alt boyutları motivasyon/destek, katılım/uygulama, gerekçe ve politika/strateji puanlarını etkilediği belirlenmiştir.

- Ayrıca STK çalışanlarından yabancı dil seviyesi orta olanların katılım/uygulama puanları diğerlerine göre daha yüksek çıktığı tespit edilmiştir.

- Ayrıca STK çalışanlarından yabancı dil seviyesi kötü olanların STK'ların Uluslararasılaşmaya İlişkin Çalışan Görüşleri, gerekçe ve politika/strateji puanları diğerlerine göre daha yüksek çıktığı tespit edilmiştir.

- Ayrıca STK çalışanlarından yabancı dil seviyesi orta olanların motivasyon/destek puanları diğerlerine göre daha yüksek çıktığı tespit edilmiştir.

Yıldız (2006) çalışmasında küreselleşme sürecinde BM ve AB'deki durum ve deneyimler farklı gelişmişlik dereceleri gösterse de, STK'ların rollerinin arttığını açıkça ifade etmiştir. Ortaya çıkan bu durum, STK'ların dünya politikasının bir "aktörü olma" yolundaki ilerleyişini göstermektedir. STK'ların aktör olma konumu ise tek bir anlama gelmemekte aksine, karar verici, belirleyici olma, danışılma, faaliyette bulunma, girişimde bulunma, öncül olma, izleme ve denetleme gibi çok farklı özellikleri içermektedir. Dolayısıyla STK'ların aktör olma konumunun, söylem, eylem ve hukuki yapı açısından üç ayrı düzeyde ve aşamada geliştiği görülmektedir. Bu sürecin, bundan böyle de ancak bu şekilde gelişeceği anlaşılmaktadır. Örneğin bu aşamalardan olan söylem bakımından STK'ların rollerinin artmasına ilişkin güçlü bir söylem oluştuğu anlaşılmaktadır. Bu durum, STK'ların rollerini artırması bakımından zihni bir devrime sebep olmaktadır. Eylem ve faaliyet aşaması bakımından, STK'ların faaliyetlere katılım gücü, şekli ve etkinliği açısından daha uzun ve zorlu bir sürece ihtiyaç duyulduğu sonucuna varılabilmektedir. Son olarak, hukuki yapı bakımından STK'ların rollerinin hukuksal ve kurumsal olarak güçlendirilmesine önemli bir gereksinimin olduğu açıktır.

STK'ların iç yönetişim yapısı standartlaştırılmalı ve STK'ların uluslararası ilişkilere katılımı için stratejik araştırmalar artırılmalıdır. Bir STK'nın uluslararasılaşması sürecinde karşılaşılan fırsatlar ve zorluklar Türkiye'nin kendi koşullarına göre analiz edilmeli ve uygulanabilir kalkınma çözümleri önerilmelidir. Bunlar, Türk STK'ların Türk diplomasisinin genel çerçevesine entegre olmalarını sağlamalı ve böylece Türkiye'nin yumuşak gücünün projeksiyonunu iyileştirmelidir.

STK'ların uluslararasılaşmaya katılma kapasiteleri, kapasite geliştirme önlemleri yoluyla güçlendirilmelidir. Devlet hizmet sözleşmelerinden sağlanan fon kullanılarak, hızlı uluslararasılaşma için bir grup seçkin STK seçilebilir. Bu grup, uluslararası iletişim, insani yardım ve insan kaynakları yönetimi becerilerini geliştirmeye ve böylece kademeli olarak kapsamlarını genişletmeye ve deneyim kazanmaya teşvik edilmelidir. Bir grup yeni kurulmuş kamuya ait olmayan bağış toplama vakfı da uluslararası değişim ve işbirliği projeleri geliştirmeye teşvik edilmelidir. Aynı zamanda hükümet kaynaklarından fon ve destek almak için de rekabet etmelidirler.

STK'ların insan kaynakları güçlendirilmeli ve genel personel kalitesi yükseltilmelidir. STK'lar, personel maaşlarını iyileştirmek için uygun önlemleri almalı ve onları dış ilişkiler, iletişim, sunum ve sosyal faaliyetler konusunda gerekli bilgilerle donatmalıdır. Bu, uluslararası değişim programlarına katılım yoluyla daha da geliştirilebilecektir. STK'ların meşruiyetlerini, şeffaflıklarını ve hesap verebilirliklerini garanti altına almak için kapasite geliştirme önlemleri de geliştirilmelidir. Yönetim, yaratma ve yenilik ile uygulama ve sürdürülebilirlik kapasitelerine özel olarak odaklanılmalıdır.

Çinli STK'lar, uluslararası kuruluşlara üye olmaya, yerleşik uluslararası kuruluşlarla ağlarını ve işbirliklerini genişletmeye ve gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki STK'larla değişim ve iletişim ilişkileri kurmaya teşvik edilmeli ve desteklenmelidir. Üç husus dikkate alınmalıdır: her şeyden önce, gelişmekte olan ülkelerdeki STK'ların deneyimlerinden dersler çıkarılmalıdır. İkinci olarak, araştırmayı geliştirmek için, özellikle Filipinler, Hindistan, Sri Lanka gibi Asya ülkeleri ve eski sosyalist Doğu Avrupa ülkeleri gibi gelişmekte olan ülkelerdeki STK sektörlerini genişletme ve geliştirme konusundaki tarihsel deneyimden yararlanılmalıdır. Üçüncü olarak, Türk katılımcılar uluslararası ve bölgesel STK ittifaklarına ve uluslararası kuruluşların ve uluslararası STK'ların komitelerine ve çalışma gruplarına katılmalıdır. Ulusal STK'ların yönetim birimlerine daha fazla tavsiye ve hizmet sunmak için düşünce kuruluşları ve koordinasyon

kuruluşları oluşturulmalıdır. Kültürel farklılıkları, kalkınma stratejilerini, STK'ların öz ve karşılıklı düzenlemelerini ve kalkınma yörüngelerini incelemek için araştırmalar geliştirilmelidir.

Genel olarak, Türk STK'larının başarılı bir şekilde uluslararasılaşması, hem hükümetten, iş dünyasından, toplumdan, uluslararası STK'lardan ve uluslararası kuruluşlardan destek, hem de STK'lar içinde karşılıklı öğrenme, değişim yoluyla işbirliği ve rekabet yoluyla gelişme yoluyla kendini geliştirmeyi gerektirmektedir. Ancak o zaman Türk STK'larının uluslararası ilişkilerde önemli bir rol oynadığı ve Türkiye'nin yumuşak gücünün ilerlemesine katkıda bulunduğu görülebilecektir.

## KAYNAKÇA


Akben, İ. (2014). İşletmelerin Uluslararasılaşma Derecesinin Etkileyen Faktörler, Uluslararasılaşma Derecesi ve Performans İlişkisi: Bir Alan Çalışması. Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Amagoh, F. 2015. "Improving the Credibility and Effectiveness of Non-Governmental Organizations." Progress in Development Studies 15 (3): 221–239.

Amendola, A, Garogalo, M.R, & Nese, A. (2011). Is the Third Sector an Emerging Economic Institution? Social Preferences Versus Poverty Traps. Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly. 40 (5), pp.850-872

Andersen, O. (1993). On The Internationalization Process Of Firms: A Critical Analysis. Journal Of International Business Studies, 24(2), 209–231.

Anheier, H.K. (2005). International issues and globalization. In: Taylor & Francis Nonprofit Organizations Theory, management, policy. Oxon: Routledge. pp. 328-358

Araujo, L., Rezende, S. (2003), Path Dependence, Mncs And The Internationalisation Process: A Relational Approach, International Business Review, 12, Pp.719-737.

Aslan, S. (2010). Sivil Toplum: Kavramsal Değişim Ve Dönüşüm . Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi , 9 (33), 188-283

Atıntaş M. H., Özdemir, E. (2006). İhracat İşletmelerinin Uluslararasılaşması: Türkiye'de Faaliyet Gösteren Kobi'lere Yönelik Bir Araştırma. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6(1), 183 - 204.

Autio, E, Harry J., Sapienza and James G., Almeida, (2000), Effects of Age at Entry, Knowledge Intensity, and Imitability on International Growth, Academy of Management Journal, Vol.43, No.5, pp.909-924.

Avcı, S. (2007). İşletmelerin Uluslararasılaşması Ve Küresel Markalaşma: Dyo Uygulaması, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Uluslararası İşletmecilik, Yüksek Lisans Tezi

Ayferi, Göze, Siyasal Düşünceler Ve Yönetimler, İstanbul, 1998, Beta Yayınları, Genişletilmiş 8. Baskı

Bah, V. (2016). Will the sky fall when big NGOs move south? Available: https://www.opendemocracy.net/5050/will-sky-fall-when-big-ngos-move-south. Last accessed 13th Oct 2016

Baskici, C., Ercil, Y. (2018). Uluslararasılaşma Sürecinin Başlamasında Ağ Oluşturma Mekanizmaları. Business And Economics Research Journal, 9(4), 911-922.

Bayraktar, S. Ulaş (2005), "Hangi Sivil Toplum, Nasıl Bir Demokrasi? 1990'ların Türkiye'sinde Sivil Toplum(Lar), Sivil Toplum, Yıl 3, Sayı 9, 9-24

Bennett, R. J. and Robson, J. (1999), The Use of External Business Advice by SMEs in Britain, Entrepreneurship&Regional Devepolment, 11, pp.155-180.

Brand, L., A. (2001), "Displacement For Development? The Impact Of Changing State – Society Relations", World Development. Vol. 29, No. 6, P.961-976.

Buckley, P. J. (1988). The Limits Of Explanation: Testing The Internalization Theory Of The Multinationial Enterprise, Journal Of International Business Studies, Vol. 19, No.2 (Summer).

Buckley, P. J., Ghaurı, P. N. (2004), Globalisation, Economic Geography And The Strategy Of Multinational Enterprises, Journal Of International Business Studies, 35, Pp.81-98.

Bulut, F. (2010). Türkiye'de Sivil Toplum Kuruluşlarının Uluslararasılaşma Süreçleri, İnternet Erişimi: https://ilke.org.tr/images/yayin/pdf/turkiyede_sivil_toplum_kuruluslarinin_uluslararasilasma_surecleri.pdf (ERişim Tarihi: 10.05.2022).

Chun, R., (2006), Innovation and Reputation: An Ethical Character Perspective, Innovation and Reputation, 15(1): 63-73.

Coleman, J. S., (1988), Social Capital İn The Creation Of Human Capital, American Journal Of Sociology, 94, Pp.95-S120.

Contractor, F. J., Kumar, V., Kundu, S. K. (2007), Nature Of The Relationship Between International Expansion And Performance: The Case Of Emerging Market Firms, Journal Of World Business, 42, Pp.401– 417.

Coviello, N. E., Mcauley, A. (1999). Internationalisation And The Smaller Firm: A Review Of Contemporary Empirical Research. Management International Review, 39(3), 223–256.

Cuervo-Cazurra, A, (2011), Selecting the Country in Which to Start Internationalization: The Non-Sequential Internationalization Model, Journal of World Business, 46, pp.426-437

Çabuk, D. (2017). Türkiye'de Faaliyet Gösteren Sivil Toplum Kuruluşlarının İtibarını Ölçmek, Global Media Journal TR Edition, 8(15): 1-28.

Çaha, Ö. (1998). Türkiye'de Sivil Toplumun Sorunları, Liberal Düşünce, sayı:10, Ankara.

Çaha, Ö. (2007). Aşkın (Transandantal) Devletten Sivil Topluma, Plato Film Yayıncılık, İstanbul.

Çavuşgil, S. T., Knight, G., Riesenberger, J. (2008). International Business: Strategy, Management, And New Realities, Pearson, New Jersey.

Çelik, V. Pekküçükşen, Ş. (2017). Türkiye'de Sivil Toplum Kuruluşlarının Göç Konusundaki Çalışmaları Üzerine Bir Değerlendirme, Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi,2018,53 (3) :1273-1283.

Çınar, H. (2014). İşletmelerin Uluslararasılaşmasında Bir Değişim Aktörü Olarak Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Doktora Tezi.

Çiçek, R., Demirer, Ö. (2009). Geleneksel Uluslararasılaşma Teorisine Karşı Çıkan Yeni Bir Uluslararasılaşma Modeli: Global Doğan İşletmeler. Akademik Bakış, 16(Nisan), 1-12.

Çotuksöken, B. (2003), Bilgi-Sivil Toplum-Sivil Toplum Kuruluşu İlişkisi, Düşünen Sivil Toplum Felsefi Yaklaşımlar-Açılımlar, Yayıma Hazırlayan: Ali ÇAKMAK, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.

Dahan, N. M., Jonathan P., DOH, Oetzel, J. Yazıjı, M.(2010), Corporate-NGO Collaboration: Co-creating New Business Models for Developing Markets, Long Range Planning, 43, pp.326-342.

Datta, D. K., Herrmann, P., Rasheed, A. A. (2002). Choice Of Foreign Market Entry Modes: Critical Review And Future Directions, Advances in International Management, Vol.14, Pp.85-153.

Delios, A, S., Gaur and Shige, Makino, (2008), The Timing of International Expansion: Information, Rivalry and Imitation Among Japanese Firms, 1980–2002, Journal of Management Studies, 45:1, pp.169-195.

Demirci, M. K., Aydemir, M. (2008), İşletmelerin Küreselleşme Stratejileri, Detay Yayıncılık, Ankara.

Deng, Guosheng. 2019. „Trends in Overseas Philanthropy by Chinese Foundations." Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations 30: 678–691. https://doi.org/10.1007/s11266-017-9868-7

Diamond, L. J. Rethinking Civil Society: Toward Democratic Consolidation. Journal of Democracy, 5 (3), 4–18, 1994

Dichter, T. W. (1999). Globalization and Its Effects on NGOs: Efflorescence or a Blurring of Roles and Relevance? Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly. 28 (1), pp. 38-58

Doane, D. (2016). The future of aid: will international NGOs survive? Available: https://www.theguardian.com/global-development-professionals-network/2016/feb/23/thefuture-of-aid-will-international-ngos-survive. Last accessed 27th Oct 2016

Doğan, İlyas, Sivil Toplum Anlayışı Ve Siyasal Sistemler, Barış Platin Kitapevi, Ankara, 2009

Drewry, M. (2014). It's time NGOs admit aid isn't going to 'save' Africa. Available: https://www.theguardian.com/global-development-professionals-network/2014/jul/22/africarescue-aid-stealing-resources. Last accessed 21st Oct 2016

Dunning, J. H., (1988), Trade, Location Of Economic Activity And The Multinational Enterprise: A Search For An Eclectic Approach.

Eren, E., Samsunlu, A. (2003), Yabancı Sermaye Ve Türkiye'de Elektronik, Kimya Ve Toprak Sektörlerinde Faaliyet Gösteren Yatırım Ortaklıklarının Performanslarının İncelenmesi, Doğuş Üniversitesi Dergisi, 4 (1), Ss.71-88.

Eriksson, E., , Johanson, J, Majkgård, A. and D.Deo, Sharma, (1997), Experiential Knowledge and Cost in the Internationalization Process, Journal of International Business Studies, Vol. 28, No. 2, 2nd Qtr., pp.337-360.

Fletcher, M, Harrıs, S. (2012), Knowledge Acquisition for the Internationalization of the Smaller Firm: Content and Sources, International Business Review, 21, pp.631-647

Foreman, K. (1999). Evolving Global Structures and the Challenges Facing International Relief and Development Organizations. Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly, 28(4), 178–197.

Forsman, M., Hınttu, S., Kock, S. (2002), Internationalization From A Sme Perspective, Work İn Progress Paper, Department Of Management And Organization, Swedish School Of Economics And Business

Fowler, A . (2000). Civil Society, NGDOs and Social Development: Changing the Rules of the Game . Geneva 2000 Occasional Paper. 1 (1), pp. 1-45

Generalov, A. (2014). International Investment Center - Experience of NGO Internationalisation. Management, Enterprise and Benchmarking - In the 21st Century. pp. 119-124

Gilmore, A., Carson, D. (1999), Entrepreneurial Marketing by Networking, New England Journal of Entrepreneurship, Fall, 2, 2, pp.31-38.

Gnaerig, B & MacCormack, C. F. (1999). The Challenges of Globalization: Save the Children. Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly. 28 (1), pp. 140-146

Godrej, D. (2014). NGOs - do they help? Available: https://newint.org/features/2014/12/01/ngos-keynote/. Last accessed 17th Nov 2016

Gödekmerdan, L. (2012). Psikolojik Mesafenin Uluslararasılaşma Sürecindeki Rolü: Türkiye'nin İhracatı Üzerine Bir Araştırma. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Granovetter, M. (1973). The Strength Of Weak Ties. American Journal Of Sociology, 78(6), 1360-1380

Graves, C., Thomas, J. (2006). Internationalization Of Australian Family Businesses: A Managerial Capabilities Perspective, Family Business Review, Vol.Xıx, No.3, Pp.207-224.

Halilovic, V. (2017). Uluslararasılaşmada Dış Pazarlara Giriş: Bir Vaka Analizi. İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi Dış Ticaret Enstitüsü.

Hasmath, Reza, and Jennifer Y.J. Hsu. 2021. "Rethinking Global Civil Society in an Era of a Rising China." The China Review 21 (3): 1–18

Heyes, A. & Martin, S. (2017). Inefficient NGO labels: Strategic proliferation and fragmentation in the market for certification. Journal of Economics & Management Strategy. 27.

Hoang, H., Antoncic, B. (2003). Network-Based Research İn Entrepreneurship. Journal Of Business Venturing, 18(2), 165–187.

Hohenthal, J., Johanson, J. and Martin, Johanson, (2014), Network Knowledge and Business-Relationship Value in the Foreign Market, International Business Review, 23, pp.4–19

Hsu, Jennifer Y.J., Timothy Hildebrandt, and Reza Hasmath. 2016. „'Going Out' or Staying In? The Expansion of Chinese NGOs in Africa." Development Policy Review 34: 423–439. doi: 10.1111/dpr.12157

Hume, C. ve Hume, M., The Strategic Role of Knowledge Management in Nonprofit Organisations. International Journal of Nonprofit and Voluntary Sector Marketing.13(2):129-140, 2008.

Johansen, M., Leroux, K. (2012), Managerial Networking in Nonprofit Organizations: The Impact of Networking on Organizational and Advocacy Effectiveness, Public Administration Review, Vol.73, pp.355- 363.

Johanson, J., Mattsson, L. (1987). Interorganizational Relations İn Industrial Systems - A Network Approach Compared With The Transaction Cost Approach. International Journal Of Management And Organization, 17(1), 34–48.

Johanson, J., Vahlne, Je. (1977). The Internationalization Process Of The Firm: A Model Of Knowledge. Journal Of International Business Studies, 8(1), 23–32.

Johanson, J., Wıedersheım-Paul, F. (1975). The Internationalization Of The Firm - Four Swedish Cases. Journal Of Management Studies, 12(3), 305–323.

Jonsson, S. Lındbergh, J. (2010), The impact of institutional impediments and information and knowledge exchange on SMEs' investments in international business relationships, International Business Review, 19, pp.548-561.

Kaldor, M., The Idea of Global Civil Society, International Affairs, 79(3): 583-593, 2003

Kasımoğlu, M, (2003), Sivil Toplum Kuruluşlarında Bilginin Üretilme, Paylaşılma ve Erişim Biçimleri, Düşünen Sivil Toplum Felsefi Yaklaşımlar-Açılımlar, Ali, ÇAKMAK, Ed.), Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.

Kaya, Ö. (2008). Sivil Toplum Kuruluşları Ve Kalkınma, T.C İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı, Yeterlilik Tezi.

Keane, J. (1993), "Despotizm Ve Demokrasi: Sivil Toplum Ile Devlet Arasindaki Ayrimin Kökenleri Ve Gelisimi 1750-1850", Çev.Levent Köker, Sivil Toplum Ve Devlet. Der.John Keane. Istanbul:Ayrinti Yayinlari, Ss.47-90

Keyman, F. (2006). Türkiye'de Sivil Toplumun Serüveni: İmkânsızlıklar İçinde Bir Vaha. Ankara: Sivil Toplum Geliştirme Merkezi.

Keyman, Fuat (2004),Sivil Toplum, Sivil Toplum Kuruluşları Ve Türkiye, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sivil Toplum Kuruluşları Eğitim Ve Araştırma Birimi, Sivil Toplum Ve Demokrasi Konferans Yazıları, Yayına Hazırlayan: Arzu Karamani, No 4.

Keyman, Fuat (2008),Avrupa'da Ve Türkiye'de Sivil Toplum, Article Sous Format Electronique.

Knight, G. A., Cavusgıl, S. T. (1996). The Born Global Firm: A Challenge To Traditional Internationalization Theory. Advances İn International Marketing, 8, 11–26.

KOBİ (2020). İşletmelerde Uluslararasılaştırma, İnternet Erişimi: Https://Www.Kobivadisi.Com/İsletmelerde-Uluslararasilasma/ (Erişim Tarihi: 07.04.2022).

Koçak, M. (2019). İşletmelerin Uluslararasılaşmasına Yönelik Kavramsal Bir Çerçeve . Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi , 3 (1), 169-190 .

Li Xiaoyun, and Qiang Dong. 2018. „Chinese NGOs are "Going Out": History, Scale, Characteristics, Outcomes, And Barriers." Nonprofit Policy Forum 9 (1): 1–8. doi: https://doi.org/10.1515/npf-2017-0038

Lindenberg, M. (1999). Declining state capacity, voluntarism, and the globalization of the not-for-profit sector. Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly, 28, 147–168.

Lindenberg, M. (2001). Are we at the cutting edge or the blunt edge?: Improving NGO organizational performance with private and public sector strategic management frameworks. Nonprofit Management & Leadership. 11 (3), pp. 247-270

Lindenberg, M. , & Bryant, C. (2001). Going global: International relief and development NGOs in transition. Hartford, CT: Kumarian.

Lunenburg, F. C., (2010), Managing Change: The Role of the Change Agent, International Journal of Management, Business, and Administration, Vol.13, Number 1, pp.1-5.

McDougall, P.P., & Oviatt, B.M. (1996). New Venture Internationalization, Strategic Change, And Performance: A Follow-Up Study. Journal of Business Venturing. 11 (1), pp. 23-40

Moen, O., Gavlen M. Endresen, I. (2004), Internationalization Of Small Computer Software Firms, European Journal Of Marketing, 38(9/10), Pp.1236–1251.

Moorhead, J & Sandler Clarke, J. (2015). Big NGOs prepare to move south, but will it make a difference? Available: https://www.theguardian.com/global-development-professionalsnetwork/2015/nov/16/big-ngos-africa-amnesty-oxfam-actionaid?CMP=share_btn_tw. Last accessed 13th Oct 2016

Murphy, T. (2015). Global poverty is falling, but not as fast as you may think. Available: http://www.humanosphere.org/basics/2015/09/global-poverty-falling-not-fast-may-think/. Last accessed 21st Nov 2016

Musteen, M. Francıs J., Datta, D. K. (2010), The İnfluence Of İnternational Network On İnternationalization Speed And Performance: A Study Of Czech Smes, Journal Of World Business, 45, Pp.197-205.

Nahapiet, J. Sumantra, G., (1998), Social Capital, Intellectual Capital, And The Organizational Advantage, Academy Of Management Review, 23, Pp.242–266.

Nakwa, K., Zawdıe, G., Intarakumnerd, P. (2012), Role of Intermediaries in Accelerating the Transformation of Inter-Firm Networks into Triple Helix networks: A Case Study of SME-Based Industries in Thailand, Procedia-Social and Behavioral Sciences, 52, pp.52-61.

Netinbag, (2022). What is International Product Life Cycle, İnternet Erişimi: Https://www.netinbag.com/tr/business/what-is-international-product-life-cycle.html (Erişim Tarihi: 06.04.2022).

Ojala, A., (2008), Entry In A Psychically Distant Market: Finnish Smail And Medium-Sized Software Firms İn Japan, Europpean Management Journal, Vol 26, Pp.135-144.

Ojala, A., (2009), Internationalization of Knowledge-Intensive SMEs: The Role of Network Relationships in the Entry to a Psychically Distant Market, International Business Review, 18: 50–59

Özcan, (T.Y). Sivil Toplum Kavramının Tarihsel Gelişimi Ve Sivil Toplum-Devlet İlişkisi, İnternet Erişimi: Https://Www.Sosyalhizmetuzmani.Org/Stk_Devlet.Htm (Erişim Tarihi: 05.05.2022).

Öztürk, M. ve Şahin, L. (2008). Küreselleşme Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşları ve Türkiye'deki Durumu. Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, (54): 4-29.

Öztürk, O. C. (2014). Marka Yönetimi ve Uluslararasılaşma Süreci. İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Roberts, S., Jones, J., Frohling, O., (2005). NGOs and the globalisation of managerialism: A research framework. World Development 33(11), 1845-1864

Ruzzier, M., Hisrich, R. D., Antoncic, B. (2006). Sme İnternationalization Research: Past, Present, And Future. Journal Of Small Business And Enterprise Development, 13(4), 476–497.

Sapienza, H. J., Autio, E. George, G. and Zahra, S. A. (2006), A Capabilities Perspective on the Effects of Early Internationalization on Firm Survival and Growth, Academy of Management Review, Vol.31, No.4, pp.914-933.

Seçer, İ. (2015). Spss ve Lisrel ile Pratik Veri Analizi, 2. Baskı. ss: 28, Anı Yayıncılık, Ankara.

Sırmon, D. G., Hitt, M. A. (2003). Managing Resources: Linking Unique Resources, Management, And Wealth Creation İn Family Firms, Entrepreneurship Theory & Practice, 27(4), 339–358.

Simeant, J. (2005). What is going global? The internationalization of French NGOs 'without borders'. Review of International Political Economy. 12 (5), [Online Source]

Simmons, P. (1998). Learning to live with NGOs. Foreign Policy. 112 (1), pp. 82-96

Smedley, T. (2014). Shifting sands: the changing landscape for international NGOs. Available: https://www.theguardian.com/global-development-

professionalsnetwork/2014/mar/28/internaitonal-ngos-funding-network. Last accessed 20th Oct 2016

Sriskandarajah, D. (2014). NGOs losing the war against poverty and climate change, says Civicus head. Available: https://www.theguardian.com/global-development-professionalsnetwork/2014/aug/11/civicus-open-letter-civil-society-professionalisation. Last accessed 24th Oct 2016

Stkhizmetler, (T.Y.). Stk Nedir Görevleri Nelerdir?, İnternet Erişimi: Https://Www.Stkhizmetler.Com.Tr/Stk-Nedir-Gorevleri-Neler/ (Erişim Tarihi: 26.04.2022).

Şaşmaz, Z.F. (2012). Küresel Sivil Toplumun Doğuşu Mu? Çevre Stk'larının Uluslararası Politikadaki Rolü Ve İşlevler, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Şimşek, B. (1995). Üçüncü Sektör: Kavramlar ve İşlevleri Açısından İncelenmesi, Uludağ Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi. Bursa.

Tabachnick, B.G.,Fidell. L.S. (2013). Using multivariatestatistics. Six Ed. Boston: Pearson.

Talas, M. (2011), Sivil Toplum Kuruluşları Ve Türkiye Perspektifi, Tübarxxıx-/Bahar

Taş, A. , Cevrioğlu, E., Bolel, B. (2017). Uluslararasılaşma Modellerinin Türk Firmalarının Uluslararasılaşma Eğilimlerini Açıklama Gücü Üzerine Bir İnceleme . İşletme Bilimi Dergisi , 5 (2), 155-180 .

Taşçı, G. (2018). Yükseköğretimde uluslararasılaşma: Türkiye örneği (1995-2014) [Yayınlanmamış doktora tezi]. Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Teegan, H., Doh, J.P., & Vachani, S. (2004). The importance of Nongovernmental Organizations (NGOs) in Global Governance and Value. An International Business Research Agenda. 35 (6), pp. 463-483

Tekeli, İ., Katılımcı Demokrasi, Sivil Ağlar ve Sivil Toplum Kuruluşları, içinde, İki Sempozyum: Türkiye'de Sivil Toplum Kuruluşları. Der. N. Boztekin, 20–36, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, 2005.

Tosun, G. E. (2001), Demokratiklesme Perspektifinden Devletsivil Toplum Iliskisi. Istanbul: Alfa Yayinlari.

Ulaş, D. (2009), Küreselleşme Sürecinde Dışa Açılma Stratejileri, Nobel Yayın Dağıtım, 1.Basım, Ankara.

Ulaş, D. (2009). Uluslararası İşletme Politikası, Ders Notları, İntenet Erişimi: Https://Acikders.Ankara.Edu.Tr/Pluginfile.Php/31580/Mod_Resource/Content/1

/Uluslararas%C4%B1%20i%C5%9fletme%20politikas%C4%B1%20kaynak.Pdf (Erişim Tarihi: 25.04.2022).

Vianna, A. V., Jr., A. Melo, E. Vigna, H. M. Souza, and J. Goi!as 2000. A execuc¸a˜ o orc¸ament!aria no primeiro ano do acordo do governo com o FMH (1999). Brasilı´a, Brazil: INESC.

Vikipedia (2022). Sivil Toplum Kuruluşları, İnternet Erişimi: Https://Tr.Wikipedia.Org/Wiki/Sivil_Toplum_Kurulu%C5%9fu#:~:Text=Sivil%20toplum%20kurulu%C5%9flar%C4%B1%20ya%20da,Alan%2c%20k%C3%A2r%20amac%C4%B1%20g%C3%Bctmeyen%20ve (Erişim Tarihi: 26.04.2022).

Walton, O., Davies, T., Thrandardottir, E., & Keating, V.C. (2016). Understanding Contemporary Challenges to INGO Legitimacy: Integrating Top-Down and Bottom-Up Perspectives. International Society For Third Sector Research. 27 (1), pp. 2764-2786

Wang, J., Ngoasong, M. Z. (2012), The Internationalization Process Of Chinese Smes: Does Globalizing Wholesale Markets Play A Role, Strategic Change, 21, Pp.143-157.

Webb, J. W., Kıstruck, G. M. Ireland, D. Ketchen, D., (2010), The Entrepreneurship Process in Base of the Pyramid Markets: The Case of Multinational Enterprise/Nongovernment Organization Alliances, Entrepreneurship Theory and Practice, May, pp.555-581.

Werker, E & Ahmed, F. Z. (2007). What Do Non-Governmental Organizations Do? Journal of Economic Perspectives. pp. 1 -39

Werker, Eric, and Faisal Z. Ahmed. 2008. "What Do Nongovernmental Organizations Do?" Journal of Economic Perspectives, 22 (2): 73-92.

Yada, (2020). Sıvıl Toplum Kuruluşlarına Yönelık Algı Ve Yaklaşımlar İnternet Erişimi: Https://Yada.Org.Tr/Wp-Content/Uploads/2020/03/17-Sivil-Toplum-Kurulu%C5%9flar%C4%B1na-Y%C3%B6nelik-Alg%C4%B1-Ve-Yakla%C5%9f%C4%B1mlar.Pdf (Erişim Tarihi: 05.05.2022).

Yıldırım, M. (2003). Sıvıl Toplum Ve Devlet, C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi27(2), 226 – 242.

Yıldırım, M. H. (2007). Yurtdışına Yatırım Yapan Türk İşletmelerinde Örgüt Yapısı Ve Karşılaşılan Sorunlar: İmalat Sektöründe Bir Araştırma. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara.

Yıldız, O. (2006). Küreselleşme Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Dünya Politikasında Artan Rolü: Uluslararası Kuruluşlar Açısından Bir Değerlendirme, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.

Yılmaz, A. (2003), Çağdaş Siyasal Akımlar, Modern Demokraside Yeni Arayışlar, Vadi Yayınları, 2. Basım, Ankara

# EKLER

## Ek 1. Katılımcılar Üzerinde Uygulanan Anket Formu

Değerli Katılımcı,

Aşağıdaki ekte yer alan veri toplama aracında, STK'ların uluslararasılaşma sürecine ilişkin paydaş görüşleri ile ilgili maddeler yer almaktadır. Ölçek ifadelerine vereceğiniz yanıtlar araştırmanın sonuçları ve niteliği açısından çok önemli olup başka herhangi bir amaçla kullanılmayacaktır. Cevaplarınızdan doğru şekilde yararlanılabilmesi için, tüm ifadelerin boş bırakılmadan işaretlenmesi gerekmektedir. Bu değerlendirmeyi yaparken samimi ve açık olmanız çalışmanın sonuçları açısından önemlidir. Bu çalışmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmadan çıkma hakkında sahipsiniz. Çalışmayı yanıtlamanız, araştırmaya katılım için onam verdiğiniz biçiminde yorumlanacaktır. Size verilen formlardaki soruları yanıtlarken kimsenin baskısı veya telkini altında olmayın. Bu formlardan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacaktır. Özetle, bu çalışmada, çalışanların uluslararasılaşma ile ilgili görüşlerin sayısal olarak betimlenmesini amaçlanmaktadır.

**Not:** Ölçek; "tamamen katılıyorum=5" , "katılıyorum=4", "fikrim yok=3", "katılmıyorum=2", "kesinlikle katılmıyorum=1" şeklinde düzenlenmiştir.

……

**KİŞİSEL**
**BİLGİLER**

Lütfen size uygun olan ifadeyi (X) işareti ile belirleyiniz.

**1.** Cinsiyetiniz? **Kadın ( ) Erkek ( )**

2. Yaşınız?

**25 ve altı ( ) 26-35 ( ) 36-45 ( ) 46-ve yukarısı ( )**

3. Medeni durumunuz?

**Evli ( ) Bekar ( )**

4. Meslekteki kıdeminiz?

**5 yıl ve altı ( ) 6-10 yıl ( ) 11-20 yıl ( ) 21 yıl ve üzeri ( )**

5. STK'daki unvanınız?

**…… ( ) …….. ( ) …….. ( ) …….. ( ) ……... ( )**

6. Yurtdışı deneyiminiz?

**6 ay ( ) 6 aydan çok ( )**

7. Yabancı dil seviyeniz?

**Kötü ( ) Orta( ) İyi ( )**

**SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ ULUSLARARARASILAŞMAYA İLİŞKİN ÇALIŞAN GÖRÜŞLERİ ÖLÇEĞİ**

| | **Motivasyon/Destek** | **1** | **2** | **3** | **4** | **5** |
|---|---|---|---|---|---|---|
| | STK'm çalışanları uluslararası hareketliliğe teşvik eder. | | | | | |
| | STK'mın misyonlarından biri de uluslararasılaşmayı desteklemektir. | | | | | |
| | STK'mda uluslararası araştırma için yeterli teknolojik kaynak mevcuttur. | | | | | |
| | STK'm çalışanları uluslararası hareketliliğe teşvik eder. | | | | | |
| | STK'm çalışanların uluslararasılaşma becerilerini (yabancı dil, kültürlerarası iletişim vb.) geliştirmek için kurslar düzenler. | | | | | |
| | STK'mda uluslararasılaşmayla ilgilenen çalışanlar ödüllendirilmektedir. | | | | | |
| | STK'mda uluslararasılaşmayı destekleyecek politikalar yeterlidir. | | | | | |
| | STK'm çalışanların uluslararası konferans vb. etkinliklere katılmasını teşvik eder. | | | | | |
| | STK'mda uluslararası akrediteye sahip fakülte sayısı fazladır. | | | | | |
| | STK'm uluslararası çalışmalarda yeterli mali destek sağlar. | | | | | |
| | STK'mda uluslararasılaşmadan sorumlu örgütsel yapı yeterlidir (uluslararası ofis vb.). | | | | | |
| | STK'mda çalışanların uluslararasılaşma konusundaki motivasyonlarının temel kaynağı bu konudaki politikalardır. | | | | | |
| | STK'mda çalışanın mesleki gelişim olanakları üzerine yapılan kurumsal yatırım yeterlidir. | | | | | |

| | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| | STK'mda yeni doküman eklenerek veya mevcut dokümanları değiştirilerek müfredatın uluslararasılaşması sağlanır. | | | | | |
| | **Politika/Strateji** | **1** | **2** | **3** | **4** | **5** |
| | STK'mda uluslararası dokümanların çoğu İngilizce olarak sunulmaktadır. | | | | | |
| | STK'mda kütüphane kaynakları uluslararası çeşitliliğe sahiptir. | | | | | |
| | STK'm uluslararasılaşma konusunda toplantılar yapar. | | | | | |
| | STK'mda uluslararası işlemleri yürütecek (vize vb). Uzman personel sayısı yeterlidir. | | | | | |
| | STK'mda uluslararası çalışanlara yönelik sosyal etkinlikler yeterlidir. | | | | | |
| | STK'm uluslararasılaşma konusunda paydaşlarını karar alma sürecine dahil eder. | | | | | |
| | STK'm her yıl uluslararasılaşma ile ilgili rapor yayınlar. | | | | | |
| | STK'mdaki çalışanlar uluslararası konferans vb. etkinliklere kolaylıkla katılırlar. | | | | | |
| | STK'mdaki çalışanlar uluslararası akademik bağlantılara sahiptir. | | | | | |
| | **Gerekçe** | **1** | **2** | **3** | **4** | **5** |
| | STK'mda uluslararasılaşma, sınırlar ötesi karşılıklı anlayışı geliştirmek içindir. | | | | | |
| | STK'mda uluslararasılaşma, kültürlerarası anlayışı arttırmak içindir. | | | | | |
| | STK'mda uluslararasılaşma, uluslararası çalışan sayısının arttırılması içindir. | | | | | |
| | STK'mda uluslararasılaşma, finansal katkı sağlamak içindir. | | | | | |

| | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| | Uluslararasılaşma, STK'mın akademik kalitesinin arttırılması içindir. | | | | | |
| | **Katılım/Uygulama** | **1** | **2** | **3** | **4** | **5** |
| | STK'mdaki çalışanlar uluslararası bakış açılarını doküman içeriklerine yansıtırlar. | | | | | |
| | STK'mdaki çalışanların uluslararası kitap, dergi vb. yeterince yayınları vardır. | | | | | |
| | STK'mdaki çalışanlar uluslararası bir bakış açısına sahiptir. | | | | | |
| | STK'mdaki çalışanlar uluslararası çalışmaları akademik kariyerleri açısından için bir fırsat olarak görürler. | | | | | |
| | Uluslararasılaşma süreci, STK'mın paydaşları tarafından anlaşılır. | | | | | |

Sorularımız tamamlanmıştır. Değerli katkılarınız için tekrar teşekkür ederim.